Sosyalist Parti Programı

TBMM Kütüphanesi

TBMM KUTUPHANESI

SOSYALİST PARTİ YAYINLARI : 2
Birinci Basım, Ekim 1975

Her türlü yazışma için :

☐ SOSYALİST PARTİ GENEL MERKEZİ
Mustafa Kemal Paşa Bulvarı
No. 112/18
Maltepe - ANKARA

☐ SOSYALİST PARTİ İSTANBUL MERKEZİ
Alay Köşkü Cad. No. 13
Sıdıka Batu İş Hanı
Kat: 3, No. 303
Cağaloğlu - İSTANBUL

SOSYALİST PARTİ PROGRAMI

Dizgi - baskı : Hilâl Matbaacılık Koll. Şti.

GİRİŞ

Geri bırakılmış ülkeler, emperyalist ilişkilerin ağına düşmüş, böylece bir ya da birkaç devletin tekelci sermayesinin sömürüsüne tabi olduğu için, ekonomik bakımdan dış çıkarlara bağlı, politik bakımdan da tam bağımsız olmayan ve dışa bağlı kesimler, öteki kesimler aleyhine geliştiğinden ekonomik gelişmesi uyumsuz, dengesiz ve frenlenmiş bulunan toplumlardır. Türkiye de bu toplumlar arasında bulunuyor. Osmanlı Devleti, tarihinin son döneminde bir yarı-sömürge olmuştu. Ulusal Kurtuluş Savaşımız zaferle sonuçlanmış olmasına rağmen, Türkiye Cumhuriyeti'ni ekonomik bakımdan bağımsızlığa kavuşturamadı. Dışa bağlı sömürücü ilişkiler devam etti. Atatürk'ün yaşadığı dönemde korunmasına özenle çaba harcanan politik bağımsızlığımızı da sonradan yitirmeye başladık: Ulusal bağımsızlıkla bağdaşmayan andlaşmalar, sözleşmeler imzalandı. Türkiye'nin 1948 yılına kadar açık vermeyen dış ödemeler dengesi, dış borçlar ve yardımlarla (!) birlikte her yıl büyüyen açıklar vermeye başladı. Yeniden yabancı Devletlerden, uluslararası kurumlardan borç almaya baş-

ladık. Tıpkı Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde olduğu gibi. Ve bu borçlar yüzünden birtakım ödünler vermek, yabancılara birtakım yetkiler tanımak durumunda kaldık.

Beri yandan iç ve dış sömürünün artan ağırlığını, uyandıkça daha çok duyan emekçi halk yığınlarımızın, sayısı kabaran sorunlara çözüm istemesine karşılık baskın sınıfların sorunlara geçerli çözümler getirememesi, bunların tarihsel anlamda acze düştüklerini ortaya koymaktadır.

Baskın sınıf ve zümrelere mensup yöneticiler aslında hiç bir sorunumuzu çözemeyeceklerini bilmektedirler.

Gerçekte hiç bir kapıyı açmayan vaad dolu politik konuşmalar, halkı oyalamayı, aldatmayı amaçlıyor. Bu nutuklarla kapitalizmin tarih sahnesinden silinmeye mahkûm olduğu gizlenmeye çalışılıyor. Ne var ki, tâ Tanzimattan, tâ Meşrutiyetlerden beri bu vaadlerle gerçek yaşantısını karşılaştıran işçiler, köylüler, emekçiler, zembereğin boşandığını, saate yeni bir zemberek taktırmak, saati yeniden ayarlamak gerektiğini, her geçen gün biraz daha iyi kavrıyorlar.

İşte bu gibi durumlarda yeni politik akımlara, yeni politik partilere gereksinme duyulur. Ve eski düzeni değiştirecek partiler ortaya çıkar. Çağımızda bu partiler sosyalist partilerdir. Türkiye'de ilk sosyalist parti, Osmanlı Sosyalist Fırkası, 1910 yılında kuruldu. Baskılara, yasaklara, kovuşturmalara, ağır cezalara, hattâ öldürmelere rağmen sosyalist akım, Türkiye'nin bunalımı ile orantılı olarak, büyüdü, güçlendi. Hiç kuşkusuz sosyalist akım

da kimi yanılgılara düştü, yarın da düşecektir; her yaşayan varlık gibi. Ama savunduğu esas hat doğruluğunu korudu. Başka kurtuluş yolu olmadığı; Türkiye için de, emekçi yığınlarımız için de sosyalizmden başka çıkış yolu bulunmadığı, olayların mihenginde, her gün daha açıkça ortaya çıktı.

Sosyalist Parti 65 yıllık Türkiye Sosyalizmi'nin mirasçısıdır. Türkiye'ye özgü, onun tarihsel koşullarının çizdiği bir yol izleyerek, emekçileri toplum ve Devlet işlerinde, doğrudan doğruya söz ve karar sahibi yapmayı ve (kapitalist olmayan) bir kalkınma yöntemi ile, sosyalizme, bağımsız Türkiye sosyalizmine geçmeyi amaçlamaktayız.

Biz, emekçilerin bilinçlenme sürecinin hızlanmasına ve emekçi yığınlarının, sınıf bilinci ile ekonomik, sosyal, politik, kültürel alanlarda örgütlenerek bağımsız bir sosyal güç oluşturmasına yardımcı olacağız. Yakın amacımız budur. Gericilikle, faşizmle gerçekten başarılı biçimde mücadele etmenin yolu budur. Emperyalizmle, kapitalizmle ve bürokrasi ile mücadelenin yolu da buradan geçer. Biz, emekçilerin iktidarını sağlamak ve korumak için, *önce emekçilerin parti içinde egemen olmalarını sağlamak ve korumak gerektiği inancındayız.* Programda, tüzükte bunu sağlayıcı tedbirler getirdik. Böylece demokrasiye, giderek sosyalist demokrasiye hizmet ettiğimiz inancındayız.

Sosyalist Partinin yakın amaçlarının ikinci aşaması, emekçilerin iktidarında Türkiye'yi emperyalist ilişkilerin etkisinden kurtarmayı, emekçileri insanlık dışı yaşama koşullarından kurtarmayı hedef alan, bir dizi devrimlerin gerçekleştirileceği

dönem olacaktır. Birtakım kamulaştırmalar sonucunda, ulusal ekonominin düzenleyici, itici ve başarıcı gücü haline gelecek olan kamu kesiminin ağır bastığı planlı ve (kapitalist olmayan) bir karma sistem uygulanacak, bir hızlı kalkınma yolu izlenecektir. Ve toplumsal yaşantının tüm alanlarında emekçilerin eliyle ve emekçiler yararına gerçekleşecek köklü dönüşümler dizisinden geçilerek, eşitlik içinde herkesin birbiriyle kardeşçe dayanışarak, özgürce, dopdolu bir yaşam sürdürdüğü ve kapitalist ilişkiler içinde yitirdiği insanlığına, daha yüksek bir düzeyde yeniden erişmenin mutluluğunu duyduğu bir ortamda, tarihsel koşullarımızın belirlediği biçimdeki bağımsız Türkiye Sosyalizmi'ne, sosyalist demokrasiye ulaşacaktır.

Yeni bir toplum düzenine geçilmesini öneren, yeni bir üretim tarzının müjdecisi olan Partiler, ancak iktidar olmaları için tarihsel koşullar belirdiği, ya da belirmek üzere olduğu zaman ortaya çıkarlar. 1910'dan beri Türkiye'de sosyalist partilerin kurulmakta olması, kapitalist ilişkilerin ağını yırtmanın ve yeni düzene geçmenin zamanı geldiğinin işaretidir. Kaybedecek vaktimiz yoktur. İki bin yılının başlaması ile, Bilimsel ve Teknolojik ilerleme daha da hızlanacak, öylesine karmaşık sorunlar ortaya çıkaracaktır ki, geri bırakılmış ülkeler için, arayı — kendi güçleri ile — kapatmak olanakları, gittikçe daralacaktır. Kuşkusuz olanaklar hiç bir vakit sıfıra düşmez. Şimdiden tahmin edilemeyen yeni olanaklar doğar. Ama geç kalındıkça daha çok kuşağın, daha büyük fedakârlıklara katlanması, daha çok emek harcanması gerekecektir.

Türkiye geri bırakılmış ülkeler arasında, en kötü durumda olanlar arasında değildir. Birtakım altyapı kuruluşları vardır; çarpık biçimde de olsa endüstrileşme yoluna girmiştir; sermaye birikimi ve teknik personel bakımından en geride olanlar düzeyinde değildir; doğal kaynakları çeşitli ve zengindir. Türkiye emperyalist ilişkilerin ağından kurtulursa, aradaki farkın, önce daha da büyümesini önleyecek ve giderek bu farkı kapatacaktır. Bunun için gerekli potansiyel güce sahiptir.

Sosyalist Parti işçileri, köylüleri, tüm emekçileri, iyi niyetli herkesi uygarlık savaşına çağırıyor.

EMEKÇİLER!

İKTİDAR OLMA VE KÖTÜ YAŞANTINIZI, KENDİ YAŞANTINIZLA BİRLİKTE TÜRKİYE'NİN YAŞANTISINI VE TÜM İNSANLIĞIN YAŞANTISINI DEĞİŞTİRME OLANAĞI ELİNİZİN ALTINDADIR. SOSYALİST PARTİ BİR KAPI AÇIYOR; KURTULUŞA GİDEN KAPI...

«Biz yaşamını, bağımsızlığını korumak için çalışan emekçileriz. Zavallı bir halkız. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmak zorunda olan bir halkız! Bundan dolayı her birimizin hakkı vardır, yetkisi vardır. Ama çalışmakla bir hakkı elde ederiz. Yoksa sırt üstü yatmak ve hayatını çalışmadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur. O halde söyleyiniz efendiler! Halkçılık toplum düzenini emeğine, hukukuna dayandırmak isteyen bir sosyal doktrindir. Efendiler! Biz bu hakkımızı korumak, bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için toptan, ulusça bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı ulusça savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız.»

ATATÜRK (1 Aralık 1921)

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYALİST PARTİ'NİN NİTELİĞİ VE İLKELER

I – PARTİNİN NİTELİĞİ

Sosyalist Parti, işçi sınıfımızın ve onun bilime dayalı demokratik öncülüğünde, onunla aynı safta mücadeleyi kabul eden köylüler, devrimci gençler ve sosyalist aydınlardan oluşan itici ve sürükleyici sosyal güç dolayında halkalanmış tüm emekçi halk yığınlarının yasal yoldan iktidara yürüyen demokratik, bağımsız, sosyalist örgütüdür.

A) *Emekçilerin çıkarları için mücadele Türkiye'nin çıkarları için mücadeledir.*

Sosyalist Parti, yurt ve dünya olaylarını işçi sınıfımızın, köylülerimizin, emekçi halkımızın hakları, çıkarları açısından ve herhalde emperyalizme, kapitalizme karşı olan bir açıdan değerlendirir; işçilerimizin, köylülerimizin, tüm emekçilerin hakları, özgürlükleri, çıkarları için onlarla elele mücadele eder. Sosyalist Parti Ulusumuzun büyük çoğunluğunu oluşturan ve doğa ile birlikte tüm zen-

ginliklerin kaynağı, ulusal kültürün yaratıcısı ve sosyal ilerlemenin itici gücü olan emekçi halk yığınlarının, hakları, özgürlükleri ve çıkarları için mücadelenin, aslında ulusumuzun bağımsızlığı, temel hakları, çıkarları için mücadele etmek olduğunu bilir. Sosyalist Parti, Türkiye'yi yüzyıllardır sömürmüş, geri bırakmış olan emperyalist güçlere ve bunların içimizdeki ortaklarına, işbirlikçilerine karşı yürütülecek bu mücadele, ancak işçi sınıfının öncülüğünde bütünleşen tüm emekçi yığınların güçbirliği ile başarıya ulaştırılabileceği için, bu mücadelenin aynı zamanda ulusça bütünleşmemize, demokrasinin kökleşmesine ve giderek Türkiye'nin ekonomisi, siyasal ve sosyal düzeni, kültürü ile ileri, gelişmiş bir sanayi toplumu niteliği kazanmasına olanak verecektir. Bağımız ve özgür yaşayabilmek için, insanlığın bugün ulaştığı en ileri noktaya ulaşmak zorundayız. Hem de hiç vakit kaybetmeden. Egemen çevrelerin izledikleri kapitalizm yolu ise buna engeldir.

Türkiye, Batı'nın dayattığı kapitalist ilişkiler yüzünden geri bırakılmış bir toplum durumuna düşmüştür. Kapitalist ilişkiler sürdürüldükçe bu durumdan kurtulmamıza olanak yoktur. Kapitalist ilişkiler, ulusal ekonomiyi dışa bağladığı için, onu uyumsuz, dengesiz bir gelişme süreci içine sokar; ve giderek ulusal yaşamı, politikasından kültürüne varıncaya kadar tümüyle, dış egemenliklerin etkisi altında bırakır. Sosyalist Parti, politik ekonominin doğruladığı bu gerçeği, tarihimizin gözler önüne serdiğini pek iyi bilmektedir. Beri yandan Sosyalist Parti, demokrasinin gerçekten işler hale ge-

lebilmesi için, çıkarlarıyla emperyalizme bağlı burjuva-ağa-bürokrat üçlüsünün geriletici, tutucu etkilerine son verilmesi gerektiğini de bilmektedir. Türkiye'nin kapitalist ilişkilerden sıyrılması bu bakımdan da gereklidir.

B) *Düzeni Ancak Emekçilerin İktidarı Değiştirir.*

Sosyalist Parti, ilk aşama olarak, emekçi yığınlarının iktidarında kapitalist olmayan, planlı bir kalkınma yolu izlenmesini öngörür. Böylece demokratik düzenin gerçekten işlemesine de olanak sağlanmış olacaktır. Türkiye'nin kapitalist ilişkilerin frenleyici bağlarından sıyrılıp kurtulabilmesi için, bir iktidar değişikliği olması ve işçilerin, köylülerin kol ve kafa emekçilerinin iktidara geçmesi şarttır; çünkü düzen değişikliğini, ancak bunda çıkarı olanlar yapar.

II — PARTİ'NİN DAYANDIĞI İLKELER

A) *Sosyalizmin Bir Taneliği:*

Sosyalizm, kapitalizmin çelişkilerinin yarattığı ve kapitalizmden sonraki aşamayı temsil eden bir üretim biçimi, sosyo-politik bir sistemdir. Sosyalizm aynı zamanda bilimsel bir doktrindir. Bu iki anlamda ilkeleri, yasaları, kuralları ile sosyalizm, bir bütündür ve teori bakımından bir tanedir. Olumlu bir üretim biçimi olarak, sosyalizmi öteki üretim biçimlerinden ayırdeden ilke ve kurallar dört noktada toplanmaktadır. Bunların sosyalist

olan her toplumda bulunması zorunludur. Her sosyalist parti bu ilkelere dayanır. Bunlar şöyle sıralanmaktadır:

1. *Üretim, değiş-tokuş, ulaşım, kredi araçlarının kamulaştırılması.*
2. *Üst-yapıların sosyalist bir öz ve biçim kazanması.*
3. *İşçi sınıfının bilime dayalı öncülüğünde emekçilerin iktidar olması, baskın ve yönetici sınıf durumuna gelmesi.*
4. *Anarşik pazar ekonomisinin yerini, uyumlu ve dengeli büyümeyi sağlayan planlı ekonominin alması.*

Sosyalizmin daha başka ilkeleri, kuralları da vardır elbet. Ama ana kurallar bunlardır. Evrensel nitelikte olan bu ilke ve kurallar, uygulamada her toplumun koşullarına göre değişik ölçülerde, değişik biçimlerde gerçekleşmektedir.

Demek ki, teoride tek olan sosyalizm, uygulama alanında birbirinden farklı biçimler almakta; karşımıza çeşitli «model»ler çıkmaktadır. Kuşkusuz bu da bilimin bir gereğidir. Sosyal gerçeklere bilimsel açıdan yaklaşma zorunluluğu, her toplumda farklı gerçekler karşısında bulunan sosyalistleri, farklı uygulama biçimlerine götürmektedir.

Şimdi uygulamadaki bu çeşitliliğin nedenleri üzerinde biraz daha ayrıntılı olarak duracağız:

B) *Farklı Yapılar Farklı Biçimler Doğurur:*

Toplumlar, ekonomik ve sosyal yapıları bakımından, farklı gelişme düzeylerinde bulunurlar:

Sanayici kapitalist ülkelerle, geri bırakılmış ülkelerde görüldüğü gibi... Ancak bu yapı farklılığı aynı kategoriye giren ülkeler arasında da kendini gösterir: Türkiye de, Honduras da geri bırakılmış toplumlardır ama ekonomik sosyal yapıları arasında derin farklar vardır.

Toplumların ayrıca, ulusal özellikleri, gelenekleri de birbirinden farklıdır.

Özellikle politik geleneklerde derin farklar görülür.

Çıkış noktaları farklı olunca varış noktaları da farklı olur. Ekonomik sosyal yapıları farklı; özellikleri, gelenekleri farklı olan toplumların, daha ileri bir üretim tarzına, örneğin sosyalizme geçmeleri halinde, her birinin uygulayacağı sosyalizm biçiminin birbirinden farklı olacağı; her birinin özelliklerini taşıyan sosyalizm «model»leri karşısında bulunulacağı kuşkusuzdur. Nitekim bugün farklı «model»lerin ortaya çıktığını görüyoruz. Yarın sanayici kapitalist ülkelerden herhangi birinin, sosyalizme geçmesi halinde ise, bilinenlerden farklı bir «model» ile karşılaşılacaktır.

C) *Geçiş Yolu Tek Değildir:*

Bir de, sosyalizme geçmek için izlenecek yol ve geçiş biçimi sorunu var. Burada da iki etkeni gözönünde tutmak gerekir: Politik Gelenekler ve Rastlantı Uyumluluğu, (Konjonktür)...

Politik gelenek lerinin birbirinden farklı olması yanı sıra, toplumlar yaşantıları boyunca, farklı iç ve dış Raslantı Uyumlulukları içinde bulunur-

lar. Bir an gelir ki, koşullar emekçilerden yana olur; *ya da tersi olur. Geçiş zamanı ve biçimi bu koşullara göre, yani iç ve dış rastlantı uyumluluklarına göre saptanır. İzlenecek yolun saptanmasında ise, politik geleneklere ağırlık vermek gerekir. Filan toplumun politik gelenekleri içinde bulunduğu rastlantı uyumlulukları, filan yolun izlenmesine ve geçişin filan biçimde olmasına olanak verirken; falan toplumun politik gelenekleri, yaşantısı ve içinde bulunduğu iç ve dış rastlantı uyumlulukları bambaşka bir yolun izlenmesini ve bambaşka bir geçiş biçimini gerekli kılar. Demek ki, bu da toplumdan topluma değişmektedir. Sosyalizme bir tek geçiş yolu, bir tek geçiş biçimi vardır demek yanlıştır; bilime ters düşmektedir.*

Yaşam o kadar zengin ve izlediği yollar o kadar çeşitlidir ki, tek bir alternatif içine sıkıştırılamaz. Sosyalizme geçiş için izlenecek yolun saptanmasında, sosyal sınıflar arasındaki ilişkiler başlı başına önem taşır. Bilindiği gibi sosyal sınıfların birbirleriyle mücadelesi, sosyal gelişmeyi sağlayan itici ve ilerletici sosyal gücü oluşturmaktadır. Beri yandan sosyal sınıflar toplumdan topluma değişmektedir : Nitelikleri, bilinç dereceleri, örgütlenme düzeyleri farklıdır. *Her toplumun çelişkileri, genel olarak aynı kategoriye girse bile, kendine özgüdür. Bunun sonucu olarak da, çelişkilerin neler olduğunu, her toplumda ayrı ayrı saptamak gerekmektedir. Sosyal (statik) sınıfların birbirine göre güçlerini, her toplumda ayrı ayrı saptamak gerekmektedir. Üstelik bunlar dural şeyler değil, değişken nesnelerdir. Böylece çelişkilerin bir süreç ola-*

rak ve temel çelişki ile ikinci derecedeki çelişkilerin yer değiştirmelerini de kapsayacak biçimde saptanması zorunludur. Bir sosyalist partinin etkili olması, bu çelişkileri doğru değerlendirmesine ve buna uyan bir rota izlemesine bağlıdır. Kuşkusuz, emekçilerin partisi olarak, o da objektif sürecin bir parçasıdır. Ne var ki, bu sürecin itici ve ilerletici gücünü somut olarak saptadığı ve doğru bir politik çizgi ile işçi sınıfının etkin olmasını sağlayabildiği ölçüde, objektif sürece müdahalesi etkili olacaktır.

Sosyalist Parti, Türkiye'nin sorunlarına, yukarıda açıklanan bilimsel verilerden çıkış yaparak yaklaşmaktadır. Bu programda açıklanan amaçlar ve bu amaçlara ulaşmak için izlenecek yol, toplumumuzun ekonomik ve sosyal yapısı, ulusal özellikleri, çelişkileri, «rastlantı uyumlulukları», doğru değerlendirilmeye çalışarak çizilmiştir. Bu yoldan yarın kurulacak sosyalizmin de, toplumumuzun özelliklerini taşıyacağı, bilime dayalı, bize özgü bir sosyalizm biçimi olacağı kuşkusuzdur.

Ç) *Emekçilerin Gerçekten İktidar Olabilmeleri:*

Emekçilerin iktidarında, kapitalist olmayan, planlı bir kalkınma yolu izlenmesini ve demokrasinin emekçilerin günlük yaşantısında gerçekleşmesini, ulaşılması gereken ilk hedef olarak gören Sosyalist Parti, işçileri, yoksul köylüleri ve her meslekten kol ve kafa emekçilerini bilinçli, aktif kişilerin örgütlü politik hareket olarak bü-

tünleştirdiği ölçüde görevini yerine getireceğine inanır. Çünkü ancak bu suretle sermayeci sınıfların, Türkiye'yi ve emekçi halkımızı, geri bırakan, dışa bağlı gücünü zararsız hale getirme olanağına kavuşulur. Ayrıca Sosyalist Parti, emekçiler söz sahibi, karar sahibi olmadıkça, yeni düzende yönetimi bir yeni bürokrasinin tekeline geçirmesini ciddî bir tehlike olarak görür. Bu tehlike şimdiden Parti içinde önlenmelidir. Yöneticiliğin emekçilerden kopmuş bürokratik bir meslek haline gelmesine meydan verilmemelidir.

Sosyalist Parti, parti içi demokrasiyi tam anlamı ile gerçekleştirmek ve bürokratik yozlaşmayı önlemek için, aşağıdaki esasları benimser:

a — Hiç kimse iki kez üst üste yönetici seçilemez. İkinci kez aday olabilmek için, bir olağan kurultay döneminin geçmesi gerektir. Alt kademe yöneticilerinin üst kademelere aday olmaları bu yasağın dışındadır. (Üst üste iki kez aday olmama kuralı, kuruluştan sonraki ilk kurultay ve kongrelerde yöneticilik için yeter sayıda aday bulunmaması halinde uygulanmaz.) Eski yöneticilerin bilgi ve deneylerinden yararlanılmasını sağlamak amacıyla, görevlerini devreden başkanlar, sekreterler ve saymanlar, yeni seçilen kurullarda danışman olarak görev yaparlar. Danışmanların söz hakkı var, oy hakkı yoktur.

b — Parti Kurultayı iki yılda bir; il ve ilçe kongreleri her yıl toplanır.

c — Yönetim Kurullarında, kongre ve kurultaylarda, tüm seçim listelerinde, işçilerin, köylülerin, kol emekçilerinin çoğunlukta olması sağlanır.

ç — Parti içi demokrasinin en geniş biçimde uygulanmasını, emekçi tabanın egemenliğinin gerçekleştirilmesi için, yukarıdaki esasların yanı sıra, ilçeler düzeyinde altı ayda bir, tüm üyelerin katılacağı toplantılar düzenlenir. Bu toplantılarda her üye, parti politikasını serbestce eleştirebilir. Eleştiri yapanlar somut önerilerde bulunurlar. Çoğunluğu sağlayan öneriler, il yönetim kurulları aracılığı ile Genel Başkanlığa iletilir. Bunlar Merkez Yürütme ve Genel Yönetim Kurullarında görüşülür. Genel Yönetim Kurulunun onayladığı oranda, bu önerilerin tümü, ya da bir kısmı parti politikası olarak uygulanır. Reddedilenler, gerekçe gösterilerek ilgili ilçelere iade edilir. Bunlar ilk ilçe kongresinin ya da olağanüstü bir kongrenin gündemine alınır. Çoğunluğun direnmesi halinde, sorun Parti Kurultayının gündemine konur ve orada karara bağlanır.

İlçe toplantılarında parti politikasının eleştirilmesi ve yeni önerilerde bulunulması, parti politikasının ve kararlarının tüm üyeleri bağlayıcı niteliğini ortadan kaldırmaz. İlçe toplantılarında parti politikasını eleştirmiş ve önerilerde bulunmuş olanlar da, bu politika yetkili organlarca değiştirilene kadar, ona harfi harfine uymak zorundadır.

d — *Bürokrasi tehlikesi:* Sosyalist Parti, bürokrasiyi devrim yolunda karşılaşılan en tehlikeli güçlerden biri olarak görür. Hele bürokrasinin, yüzlerce yıl devleti tekelinde tutmaya alıştığı ve bu yüzden özel bir nitelik taşıdığı Türkiye'de, belli başlı üretim ve değiş tokuş araçlarının kamulaş-

tırılması ve ekonominin merkezî bir plana bağlanması gibi, yöneticilerin yetkinliklerini arttıran bir sistemde, ciddî tedbirler alınmazsa, bu yöneticilerin, emekçileri Devlet yönetiminden uzak tutarak devrimi yozlaştırmaları kuvvetli bir ihtimaldir. Sosyalist Parti bürokratlaşma tehlikesine karşı, parti içinde tabanı egemen hale getirerek, şimdiden mücadeleye başlanmasını gerekli görür.

D) *Bencillik ve Bireycilikle Mücadele:*

Sömürücü egemen çevrelerin emekçi halk yığınlarına yüzyıllardır dayattığı, bireyci, bencil dünya görüşünün kökleri zihinlerden sökülmelidir. «Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın»; «Gemisini kurtaran, kaptan» ve benzeri atasözlerine kaynaklık eden bireyci, bencil zihniyeti geçersiz hale getirecek ve onun yerine insanlık sevgisini, kardeşliği, eşitliği, dayanışmayı, işbirliğini, sorumluluğu, fedakârlığı, yaratıcı emeğe saygıyı öğreten bir yeni ahlâkın emekçi yığınlarınca benimsenmesi için ciddî çabalar harcanmalıdır.

Toplum - Kişi Çelişkisi:

Ne kişiyi, fildişi bir kuleye hapsederek, onu sömürücü, baskıcı güçlerin karşısında yalnızlığa ve pasifliğe mahkûm eden bireyci felsefe; ne de kişiyi bir çarkın dişlisi gibi gören, ona araç gözüyle bakan totaliter felsefeler çıkış yapılamaz. Gerçek odur ki, kişi bilgisi, inançları, değer yargıları, ruhsal kişiliğini meydana getiren her şeyi ile, toplumsal ilişkilerin ürünüdür. Her kuşak, kendisini bu

ilişkilerin içinde gözünü dünyaya açar. Ama buna karşılık toplumsal ilişkiler, üretim ilişkileri de, esasta insanlar arasında olan ilişkilerdir. Her kuşak bu ilişkilere bir şeyler katar. Emekçiler sınıf olarak bilinçlenip örgütlü bir güç halinde yaptıkları müdahalelerle, eski ilişkileri değiştirmekte, yeni üretim ilişkileri kurmaktadırlar. Kişilerin ruhsal yaşamları bakımından da aynı sonuca varılıyor; ruhsal yaşamın içeriği ve biçimleri toplumca üretilmiştir; ama ruhsal yaşamın kendisi kişilerin içindedir ve kişilerle oluşur. Bu bilimsel yaklaşımdan bizim çıkardığımız politik sonuç, sosyalist demokraside, aşamalı planda ele alınan kişinin genişletilmiş temel haklarının, sistemin vazgeçilmez bir unsuru olduğudur. Sosyalist Parti, somut insana saygılıdır; ona sevgi bağlarıyla bağlıdır. İnsan sosyalizm için değil; sosyalizm insanlar içindir. Ama kuşkusuz sosyalizm, insanların bilerek isteyerek katlanacakları fedakârlıklarla kurulur. Sosyalist, toplumu ve kendini sosyalist doğrultusunda değiştirmek için sürekli mücadele eder. Bu bilimsel gerçekten çıkış yapan Sosyalist Parti, emekçilerin vazgeçilmez, devredilmez, zaman aşımına uğramaz haklar ve özgürlüklerle donatılmasını ve emekçilerin bu genişletilmiş temel haklara dayanarak, işyerlerinde, mahallî idarelerde, Devlet dahil tüm kamu kurumlarında, yönetim ve denetim işlerine gerçekten ağırlıklarını koymaları sağlanacaktır. Bunun yanısıra yasalama sisteminde referanduma geniş yer verilecektir. Emekçiler, çalışma hayatını ilgilendiren sorunlar başta gelmek üzere, tüm toplum ve Devlet işlerinde doğrudan doğruya söz

ve karar sahibi olacaklardır. Sorunumuz tabanın egemenliğini gerçekten sağlamaktır. Anayasa güvencesinde olan temel hak ve özgürlüklerin kâğıt üzerinde kalmamasını ve herkesin bunlardan günlük yaşantısında yararlanabilmesi için, gerekli yasal ve pratik tedbirler alınacaktır. Bürokratlaşmayı, keyfî yönetimi önlemenin en etkili yolu emekçi yığınlarının toplum ve Devlet işlerinde doğrudan doğruya söz ve karar sahibi olmaları, tabanın ve somut kişilerin pratikte dokunulmaz temel hak ve özgürlüklerle donatılmalarıdır. Böylece Devlet makinesinin demokratik biçimde işlemesini sağlayacak yeni kurumlar kazanılmış olacaktır.

Toplum-kişi ilişkilerini doğru değerlendirmek bir sosyalist parti için kişinin toplumdaki yerini, hakları özgürlükleri ile devletle olan ilişkilerini doğru saptayabilmeleri bakımından çok önemlidir. Sosyalist demokrasinin gerçekleşmesi, teorik çıkış noktaları bakımından büyük ölçüde, buna, toplum-kişi ilişkilerinin doğru saptanmasına bağlıdır.

Açıklamaya çalıştık ki, kişi kendinden önceki kuşakların mirasçısıdır: Gözlerini geçmiş kuşakların yarattığı bir dünya içinde açar. Maddî şeyler kendisinden önceki kuşakların yapıtlarıdır; düşün alanındaki yapıtlar da öyle. İnsanın kişiliği bu toplumsal miras içinde oluşur, meydana çıkar. Ama kişi yalnız alıcı, edilgin (pasif) durumda bir varlık değildir. Yaşarken bu mirasa onun da katkıları olur. Ayrıca geçen kuşakların mirasına tepki de gösterir. Kişilerin ne katkıları ne tepkileri ne de toplumsal mirası sindirme yetenekleri eşittir. Biri ötekinin yerine konmaz. Her kişi «kendine özgü»

bir varlıktır. Ama aynı zamanda hepsi de aynı cinstendir: insandır. Bu bakımdan ahlâk ve hukuk alanında eşittirler. Böylece kişiyi topluma indirgemek olanaksızdır. Kişi de toplumsuz düşünülemez. Toplum-kişi çelişkisi diyalektik bir birey meydana getirmektedir. Toplumun kişiye karşı sorumlulukları, kişinin de topluma karşı sorumlulukları vardır. Çağdaş toplumlarda bu karşılıklı hakların sınırları anayasalarla çizilidir. Ne var ki, bu sınırlar son tahlilde egemen ve yönetici sınıfın çıkarlarına göre çizilmiştir. İşçi sınıfı ile emekçilerin egemenliğinde bu sınırlar büyük çoğunluğun çıkarına uygun bir biçimde ve giderek tüm insanların çıkarına uygun olarak çizileceğinden, emekçilerin iktidarı insan haklarına dayalı demokrasinin en geniş ölçüde uygulandığı, tabana oturduğu tarih dönemi olacaktır.

Sosyalist demokraside devlet gücü emekçilerin karşısında değil onların hizmetindedir. Sosyalizmde devlet gücü kapitalizmin, emperyalizmin karşısındadır. Ancak bu emekçilerin hiç bir kurala uymayacakları, bir (yaşam-iş) disiplinleri olmayacağı demek değildir elbet. (Yaşam-iş) disiplinini özgürlük içinde kişiler kendileri kuracaklar; kardeşçe dayanışmayı (yaşam-iş) disiplinin denetiminde, kendileri uygulayacaklardır.

Şosyalist toplumda ne kişi topluma karşıdır, ne toplum kişiye. Kişi topluma karşı doğuştan yüklendiği sorumluluğun bilinci içindedir. Bu bilinç bulanacak olursa çevresi kişiye sorumluluğunu hatırlatacaktır. Ama çevrenin ve giderek Devletin göstereceği tepki, sorumluluğunu ihmal eden kişi-

nin temel hakları sınırına saygılı bir müdahale biçiminde olacaktır. Kişinin toplumun oluşturduğu, ama bir yanıyla «kendine özgü» bir varlık oluşunun güvencesi, bu temel haklardadır. Sosyalist yaşama göre yeni bir içerik kazanacak olan bu temel haklar kişileri yöneticilerin keyfî çıkışlarından korur; yalnız kişileri değil, dolayısıyle sosyalist toplumun kendisini de korur. Somut insan çeşitli belirlemelerden oluşur. Her birinin belirleyici nedenleri genel olarak toplumdan gelir; ama birbirinden farklıdır. Her somut kişi böylece özgül birer varlıktır. Başklarına indirgenemez. Somut kişinin ne toplumun ne de sınıfının içinde eriyip kaybolmasına rıza gösterilemez.

E) *Uluslararası Dayanışma ve Bağımsızlık:*

Dünyanın her yerinde işçi sınıfının esas mücadele amacı, teorik olarak aynıdır. Kapitalist sistemin yarattığı işçi sınıfını, bu sistemin çelişkileri, kapitalizme son verdirmeye itelemektedir. Bundan dolayı işçilerin kardeşçe dayanışmaları, işbirliği etmeleri gerekmektedir. Kapitalizmin, türlü yollardan sömürüyü, baskıyı, zorbalığı dünya çapında bir sistem haline getirdiği günümüzün emperyalizm aşamasında; çok uluslu ortaklıkların, buyruklarını ülke sınırı tanımadan her yerde, herkese dayattıkları bir dönemde; işçilerin, sade işçilerin değil tüm emekçilerin, geri bırakılmış ülkeler halklarının el ele vermeleri, emperyalizme karşı işbirliği etmeleri bunun en geçerli yolunu bulmaları zorunludur. Ancak hiç kuşkusuzdur ki, uluslararası dayanışma ve işbirliğinin gerçekleşti-

rilmesinde her ülkenin işçileri, (işçi örgütleri) serbestçe karar alırlar. Bu dayanışmanın biçimini, sınırını kendileri saptarlar. Emperyalizmle mücadele gerekçesi ile, ya da uluslararası sosyalist dayanışma adına, hiç bir sosyalist devlet, hiç bir işçi örgütü, hiç bir kimse, bir başka sosyalist devlete, ya da işçi örgütüne kendi görüşlerini zorla dayatmaya, kendi çıkarları doğrultusunda bir politikayı zorla izletmeye yetkili değildir. Özel çıkar gözetmeden yardımlaşma kuraldır. Bağımsızlık kuraldır. Sosyalist devletlerin, işçi örgütlerinin, büyük küçük ayırımı gözetmeden eşitliği kuraldır. Zor durumda olana, kendi istiyorsa yardım ve ilerde bir özel çıkar gözetmeden yardım etmek, kuraldır.

Emperyalizme Karşı Dayanışma:

Sosyalist Parti, yukarıdaki ilkeleri benimser ve insanlığın ulus toplulukları aşamasını yaşadığını gözönünde bulundurarak, bağımsızlık ilkesinin önemle altını çizer. *«Bağımsızlık içinde dayanışma ve işbirliği» emperyalizme karşı mücadele edenler arasındaki, uluslararası ilişkilerin temel kuralıdır.*

İşçiler, (işçi örgütleri), kapitalizmle, emperyalizmle, önce kendi ülkelerinde mücadele ederler. Olağan olanı budur. Ve bu mücadelenin yolunu, yöntemini, biçimini, bilim ışığında kendileri saptarlar. Çünkü ülkelerinin gerçeklerini en iyi bilecek, değerlendirecek durumda olan ancak kendileridir. Resmen istenmiş olmadıkça, hiç bir yabancı devletin, ya da örgütün bu mücadeleye katılması söz konusu olamaz. İşçilerin, emekçi halk yı-

ğınlarının, kapitalizm ve emperyalizme karşı, kendi ülkelerinde sürdürdükleri mücadelede, sağladıkları her başarı, emperyalizmin gövdesinde bir gedik açtığından, onun kökenlerinden birini kopardığından, aynı zamanda bu mücadelenin dünya ölçüsündeki bir başarısıdır.

F) *Politik Etmene Ağırlık Vermek:*

Sosyalist Parti, eskiden yeniye geçişte, politik mücadele etmeninin (faktörünün) belirleyici rolünü kavramıştır. Toplumun yüzünü değiştirecek olan etmen, işçi sınıfının öncülüğündeki emekçi halk yığınlarının örgütlü politik gücüdür. Politik etmeni, ekonomik etmenin pasif bir tabii biçiminde görme yanlışına düşülmemelidir. Her şeyi «üretici güçler»in (yani üretim araçları, teknoloji vb.) gelişmesinden bekleyen ve işçi sınıfının bilinçli mücadelesini gereksiz gören geniş anlamda «ekonomizm»le de mücadele edilmesi gerekir. Bilindiği gibi sosyalist hareket içinde böyle bir sapma vardır. Bunun yanısıra, işçi sınıfının mücadelesini birtakım maddî yararlar sağlanması amacına yönelik bir mücadele biçiminde gören, dar anlamdaki «ekonomizm»e karşı da savaş sürdürülecektir. İşçilere, köylülere, amacın kapitalist düzen içinde daha iyi yaşamanın değil; sosyalizmi kurarak, ikinci sınıf yurttaş durumundan kurtulmanın ve insanca yaşamanın amaç olduğu anlatılacaktır. Burjuva toplumu her şeyi yozlaştırmakta, kendi çıkarlarına uydurmaktadır. Burjuva sosyal-adaletçiliği, işçi sınıfının kurtuluşunu engelleyici, amacından saptırıcı bir etmen haline gelmiştir. Kapitalist dü-

zeni değiştirmeye gerek olmadığını; kapitalizm içinde yaşam koşullarının sürekli iyileştirilebileceğini savunan bir tür sendikalizm türemiştir. Burjuva-sosyal adaletçiliği ile, bu tür sendikalizm, artık bugün kapitalizmin vazgeçilmez bir ögesidir. Bundan dolayı emekçilerin bilime dayalı politik mücadeleye gereken önemi vermeleri kaçınılmaz bir zorunluk haline gelmiştir. İşçi sınıfının, objektif koşullara denk düşürülen politik iradesi, eskiden yeniye geçişte başlıca belirleyici etmendir.

İKİNCİ BÖLÜM

AMAÇLAR

Toplumun, daha ileri bir üretim tarzına geçişini, son tahlilde, işçi sınıfının mücadelesi ve üretim güçlerinin gelişmesi belirlediğinden bugün Türkiye'de, bu gelişmeyi frenleyen üretim ilişkilerinin yerini, sonunda yeni üretim ilişkileri alacaktır. Bu gerçekten çıkış yapan Sosyalist Parti, amacını, bu tarihsel gelişme ile uyumlu olarak, iki aşamada gerçekleştirecektir.

I) UZAK AMAÇ :

Sosyalist Parti'nin uzak amacı, rastlantı uyanıklukları gereği gibi değerlendirilerek, toplumumuzun sosyo-ekonomik yapısına, ulusal özelliklerine göre biçimlenmiş, Türkiye'ye özgü bağımsız, demokratik bir sosyalist düzeni, emekçilerin eliyle kurmaktır.

II) YAKIN AMAÇ :

Sosyalist Parti'nin yakın amacı, işçilerin, köylülerin emekçilerin politik bilince ulaşmalarını hız-

landırmak ve emekçileri örgütlemek suretiyle, yasal yoldan demokratik emekçi iktidarını gerçekleştirmek; bizi, dışa, tekelci sermaye çevrelerine, (emperyalizme), bağlı tutan, böylece geri bırakılmış ülke olma durumumuzun sürmesine neden olan, kapitalist ilişkilere son vererek, Türkiye'yi (kapitalist olmayan) planlı kalkınma yolundan uyumlu, dengeli biçimde hızla kalkındırmak; işçileri, köylüleri, emekçileri, Devlet ve toplumda söz sahibi olan, karar yeteneklerini elinde tutan yurttaşlar durumuna getirmek, yani demokrasiyi gerçek anlamı ile barıştırarak Cumhuriyet rejimimizi temellendirmek; ve bu devrimlerle Türkiye'ye özgü, bağımsız, demokratik sosyalizme geçişi hazırlamaktır.

Yakın amacına ulaşmak için Sosyalist Parti'nin, muhalefette ve iktidarda yapacağı işler, ana çizgileri ile şunlardır:

A) MUHALEFETTEKİ İŞLER :

Sosyalist Parti muhalefette bulunduğu sürece, iktidarı denetlemek ve etkilemek için, parlamento içinde ve dışında, yasal tüm olanakları kullanarak demokratik bir baskı ögesi olacaktır. Sosyalist Parti, emekçi halk yığınlarına dört yılda bir başvurulan pasif bir oy deposu gözüyle bakmaz. İşçilerin, köylülerin, emekçilerin hakları, çıkarları için, onlarla elele mücadeleyi, gerek sosyalizmin, gerekse demokrasinin kaçınılmaz bir gereği olarak gördüğünden, Sosyalist Parti işçilerin, köylülerin, tüm emekçilerin politik bilince bir an önce ulaş-

maları ve en geniş biçimde örgütlenmeleri için var gücü ile çalışacaktır.

Sosyalist Parti'nin niteliğini açıklayan satırlar üzerinde durulmalıdır. *Sosyalist Parti yasal yoldan iktidara yürüyen demokratik, bağımsız, sosyalist bir sınıf partisi: İşçi sınıfımızın ve onun bilime dayalı demokratik öncülüğünde, onunla aynı safta mücadeleyi kabul eden köylülerden, devrimci gençler ve sosyalist aydınlardan oluşan itici ve sürükleyici sosyal güç dolayında halkalanmış tüm emekçi halk yığınlarının partisi...* Bilim, demokrasi, bağımsızlık ve sosyalizm, Sosyalist Parti'nin kuruluşuna ve çalışmalarına egemen olan ilkeler. Her adım bu ilkelere göre atılacaktır. Her adımın başında adımı atacak olanların rızası vardır. Kimseye hiç bir şey zorla kabul ettirilmeyecektir. Biz sosyalizmin, kişilerin eşitliği, özgürlüğü ve kardeşliği esasına dayalı olduğunu biliriz. Biz sosyalizmin, üretim araçlarının kamulaştırılması ve ekonomik ve sosyal kalkınmanın plana bağlanmasından ibaret, sadece ekonomi tekniğine ilişkin bir sorun olmadığını biliriz. Sosyalizmin tümü ile yaşam sorunu; emekçilerin ve giderek tüm insanların eşit ve özgür yaşamaları sorunu; bağımsızca dayanışma sorunu olduğunu biliriz.

Sosyalist Parti yurt ve dünya olaylarını işçi sınıfımızın, köylülerin, emekçilerin, hakları ve çıkarları açısından ve herhalde kapitalizme karşı, emperyalizme karşı olan bir açıdan değerlendirir ve Sosyalist Parti, Türkiye'yi geri bırakılmış ülke durumundan kurtarmak, emekçileri yönetici ve egemen sosyal güç haline getirmek için, işçilerle,

köylülerle, emekçilerle elele mücadeleyi öngören bir partidir.

Sosyalist Parti'nin yakın ve uzak amaçlarına yukarıdaki ilkeler ışığında bakınca, ilk hedefin emekçi halk yığınlarını böyle bir mücadeleyi bilinçle yürütebilecek bir düzeye getirmek olduğu ortaya çıkar. İşçiler, köylüler, emekçiler sınıfsal çıkarlarını günlük, kişisel çıkarlardan ayırdederek tarih düzeyinde görecekler; bunun ulusumuzun çıkarlarıyla özdeşleştiğini kavrayacaklar ve kapitalist ilişkilerin, emperyalizmin bu çıkarların gerçekleşmesini engellediği bilinci içinde kapitalizmle, emperyalizmle ve bunların iki kolu olan faşizm ve gericilikle, örgütlü biçimde mücadele edeceklerdir. *İşçilerin, köylülerin, emekçi yığınlarının bu nitelikte etkinlik kazanması, yaygın bir politik bilinçlenmeyi gerektirmektedir. Biz işçi sınıfının ve giderek köylülerle emekçilerin bilinçlenmesini bir avuç işçinin eğitimden geçirilerek bilinçlendirilmesi biçiminde, kuşkusuz hemen etkin olabilecek, ama uzun vadede sosyalizmi yozlaştıran bürokratlaşmaya yol açabilecek bir yöntem olarak görmüyoruz. Biz emekçilerin bilinçlenme sürecini mekanik bir eğitim sorunu olarak da görmüyoruz. Yığınların bilinçlenmesi, bir etki-tepki işidir ve eylem-eğitim biçiminde oluşur. Eğiten ve eğitilen sürekli birbirlerini etkilerler; eğitenle eğitilen sürekli yer değiştirirler; eğitilen eğiten olur, eğiten eğitilen... Böylece işçi sınıfına dışardan bilinç götürme, çokların sandığı gibi bir çeşit medrese eğitimi olmaktan çıkarak gerçek anlamına kavuşur. İşçi sınıfının politik bilince ka-*

vuşması nesnel bir süreçtir. Bunun bilimsel gerçekler sunularak hızlandırılması söz konusudur. Unutulmamalıdır ki, amaç sınıfın, yani milyonlarca işçinin bilinçlenmesini hızlandırmaktır; birkaç işçinin bilinçlenmesini sağlamak değildir. Sosyalizmin taşıyıcısı ve kurucusu işçi sınıfının kendisi ve emekçi yığınlarıdır. İşçi sınıfını bir kenara itip, onun yerine kimse geçemez. Geçti mi, sosyalizmden, sosyalist demokrasiden de vazgeçilmiş olur. Geri bırakılmış toplumlarda, sosyalizme geçişin en çetin sorunu budur. İşçi sınıfının ya hiç bulunmaması, ya da sayıca az ve henüz bilinçten yoksun olması, sosyalist aydınları işçi sınıfı adına hareket etmeye itelemektedir ve bu ülkelerde sosyalist partiler işçi sınıfı yerine öncülerin partisi haline gelmektedir. Sosyalist Parti ise, işçi sınıfının, köylülerin, emekçilerin partisidir. Partinin yönetiminde işçiler, köylüler, emekçiler çoğunluktadır ve taban kongreler dışında da sesini duyurmak olanağına sahiptir. Ve yarın iktidara gelindiğinde, devlet ve toplum işlerinde doğrudan doğruya söz ve karar sahibi olacak olanlar, onlardır: İşçilerdir, köylülerdir, emekçilerdir...

Sosyalist Parti şuna inanmaktadır ki, işçilerin köylülerin, emekçilerin kişi olarak kendileri, bilinçli ve örgütlü bir sosyal güç oluşturmadıkça, Türkiye'de kapitalist ilişkilere son vermek, emperyalizmin egemenliğinden kurtulmak, hele sosyalist demokrasiyi kurmak olanaksızdır. Bu kadar ilerisini gözönünde tutmasak bile, sadece daha yaygın bir demokrasi düzenini gerçekleştirmek; zorunlu olan köklü dönüşümleri, reformları başarabilmek

için, her şeyden önce emekçi yığınlarının etkin bir politik güç haline gelmesi şarttır.

Bu nedenlerle Sosyalist Parti, yığınların bilinçlenmesini eğitim propaganda ve her türlü yasal yollardan yararlanarak, hızlandırmayı; yurt düzeyinde örgütlenmeyi ve emekçilerin, kapitalist ilişkilere karşı örgütlenmelerini desteklemeyi; emekçi yığınlarının iç ve dış olaylar hakkında aydınlatılması, eğitilmesi işinin, örgütlenme ve eylemle iç içe yürütülmesini görev bilir. Ve özellikle kapitalizm ve emperyalizmle, faşizm ve gericilikle bu biçimde, yani (örgütlenme-eğitim-eylem) biçiminde sürekli mücadeleyi zorunlu görür.

1) *Bilinçlenmeyi Hızlandırmak, Örgütlenme ve Demokrasi İçin Mücadele.*

İlk hedef işçilerin, köylülerin, emekçilerin siyasal bilince ulaşmalarını hızlandırmak; emekçi halk yığınlarını her alanda örgütlemek, ya da bunların örgütlenmelerine yardımcı olmaktır. Sosyalizmin taşıyıcı ve gerçekleştirici asıl gücü olan işçi sınıfı ve onunla aynı safta mücadele eden emekçi yığınları tam bir bilince sahip olmadıkça, örgütlü bir güç haline gelmedikçe, ne Türkiye'yi geri bırakılmışlıktan kurtarmaya ne gerekli yapısal değişiklikleri gerçekleştirmeye, ne de demokrasiyi gerçekten işler hale getirmeye olanak vardır. Toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yaşamında, emekçiler, ağırlıklarını duyurmalı, söz sahibi olmalıdırlar. Sol'un gücü, emekçi yığınları ile bütünleşmekten doğar. Emekçi yığınlarıy-

la bütünleşmeyen bir sol hareket, sınırlı bir aydın hareketi olarak kalmaya mahkûmdur. Emekçi yığınlarının bilinçlenmeleri, örgütlenmeleri ve ülkede söz sahibi olmaları için Sosyalist Parti ilk önceleri aşağıdaki hususları gerçekleştirmeye çalışacaktır:

Partinin il ve ilçe örgütleri, köy ve mahalle temsilcilikleri, kadın ve gençlik kolları en kısa zamanda kurulacak, tamamlanacaktır. Ayrıca emekçi yığınlarının, sendikalar, kooperatifler, meslekî birlikler, fikir, sanat ve spor kulüpleri, dernekler, temsil kolları, köye köylüye yardım örgütleri, işçi, gecekondu dernekleri, halk kitaplıkları, okuma odaları gibi sosyal dayanışma ve işbirliği konusundaki girişimleri desteklenecek; emekçilerin bu gibi girişimlerde bulunmalarına önayak olunacaktır. Örgütlenmelerin yurt çapında federasyonlar, birlikler ya da şubeli dernekler biçimini almasına yardım edilecektir.

İşçilerin, köylülerin, emekçilerin, hakları, özgürlükleri, çıkarları için sürekli biçimde mücadele edilecektir. Bu mücadelelere emekçilerin de örgütlenerek katılması için çaba harcanacaktır. Parti, hak çiğneme olaylarının amansız takipçisi olacaktır. Sade bu işle uğraşan bir hukuk bürosu kurulacaktır.

Anayasamızda, Evrensel İnsan Hakları bildiri ve sözleşmelerinde kişilere tanınan hak ve özgürlüklere, emekçilerin sahip çıkmaları için eğitici, yol gösterici, öğütleyici, destekleyici girişimlerde bulunulacaktır. Gerçekten demokratik bir Anayasa ve Anayasa'ya uygun demokratik yasalar ve dav-

ranışlar yolunda, yasalar sonuna kadar kullanılarak, emekçi yığınlarla elele, sürekli mücadele verilecektir. Anayasamızın demokratik esaslarıyla bağdaşmayan Anayasa Hükümlerini ve demokrasiye ters düşen tüm yasaların yürürlükten kaldırılması için mücadele edilecektir.

Demokrasinin klasik tanımı bilindiği gibi: «halkın, halk için, halk tarafından yönetimidir.» Biz bu klasik tanımın kitaplarda kalmamasını istiyoruz. Halk soyutlaştırılarak seçmen yurttaşlar topluluğu biçimine sokulup, demokrasinin gerçekleşmesi dört yılda bir yapılan seçimlerde görülüyor. Sosyalist Parti demokrasinin günlük yaşamımızda gerçekleşmesini, emekçilerin yurt işlerinde gerçekten söz sahibi olmasını, karar yetkisini elinde bulundurmasını istiyor. Bunun için Sosyalist Parti muhalefette kaldığı sürece her sorunu, devleti, toplumu ilgilendiren her konuyu, emekçilere duyurmaya çalışacak, onların her konuda bir görüş sahibi olmaları için mücadele edecektir.

Gerçek demokrasiye geçiş, emekçilerin çalışma koşullarını ve ürettikleri malların kaderini egemence saptadıkları zaman başlar. Bu egemenlik giderek politik alana ve yaşamın tüm alanlarına yayılır. Sosyalist Parti muhalefetteyken, işçilerin, tarım işçilerinin, emekçilerin işyerlerinin denetim ve yönetimine katılmaları için mücadele edecektir. Ve bu mücadeleyi de ötekiler gibi emekçilerle elele, omuz omuza yürütecektir. Böylece demokratik Cumhuriyet rejimimizin gerçek anlamda tabana oturması sağlanmış olacaktır. Herkes hakkını elinde tutacaktır.

2) *Parti İçi Eğitim ve İdeolojik Mücadele:*

Parti içinde tüzük ve program ilkeleri ışığında politik eğitim yapan kurslar açılacaktır. Bu kurslar önce genel merkezde başlatılacaktır. Yeterince eleman yetişince, aynı kurslar il ve ilçe merkezlerinde de açılacaktır. Başlangıçta yazılı kurs usulü de denecektir. Gazete ve dergi yayınlamak, işçilere, köylülere seslenen sorulu cevaplı konferanslar açık oturumlar düzenlemek de Partinin başlıca görevleri arasındadır. Parti üyelerine politik bir eğitim vermeye çalışır. Parti eğitiminde Politik ekonomi, Kamu Hukuku ve Türk Anayasa Hukuku, Diplomasi tarihi, sömürgeciliğin genel tarihi ve Türkiye'nin geri bırakılmış ülkeler arasına itelenmesinin tarihi, Dünya ve Türkiye'de işçi hareketleri tarihi, Sosyalist doktrinler tarihi, Felsefe tarihi ve diyalektik yöntem, propaganda ve olayları sınıf açısından değerlendirme gibi bilim ve politika tekniğine ilişkin konular, partinin olanakları ölçüsünde ve partililerin geniş ufuklu gerçek sosyalist militanlar olarak yetişmelerine hizmet amacıyla ele alınacak öğretilecektir. İnsanları düşünmeye ve sorunları çözebilme yetenekleri kazanmaya yönelik böyle bir eğitimin «klişeler» ezberletme biçimindeki dogmatik ve şematik bir eğitim sisteminin tam karşıtı bulunduğu açıktır. Parti içi eğitim Türkiye'nin ekonomik, sosyal kültürel, politik gerçeklerinin sosyalist açıdan değerlendirilmesini amaçlar. Böylece işçi sınıfımız ve tüm emekçi yığınların ideolojisi olan sosyalizm, sömürücü sınıfların topluma dayattığı ideoloji karşısın-

da şimdiden ağırlığını duyurmaya başlamış olacaktır.

Sosyalist Parti emekçi yığınlarının politik bilince kavuşma sürecinin, yurt ve dünya olaylarının karmaşık görüntüsü altındaki gerçeklerin ve bunların sınıfsal karakteri açığa vurularak, hızlandırılacağı inancındadır. Bu görevini, parti yayınlarıyla, halka açık toplantılarla, miting ve gösterilerle ve daha başka araçlarla yerine getirir. Bunun yanısıra, parti üyelerini de eğitimden geçirir. Gerçeklerin halka açıklanmasında olsun, parti içi eğitimde olsun, parti tüzük ve programındaki ilkeler esas alınır. Somut gerçeklerden hareket edilir. Doğmacılığa, şemacılığa düşmeden bilimsel gerçekler, halkın somut yaşantısı ile ilintili biçimde halkın anlayacağı bir dille ve halkla ters düşmeden, ama ödün de vermeden açıklanır. Amaç emekçilere gerçekleri anlatarak onların sınıf bilincine ulaşmalarına yardım etmek ve emekçileri bilimsel mantıkla düşünmeye sevketmektir. Parti içi eğitimde ve halkla konuşmalarda, eğitici ya da konuşmacı, kendisinin de halktan çok şeyler öğrenme durumunda olduğunu asla akıldan çıkarmaya caktır. Yurt ve dünya olaylarının altında yatan gerçeklerin halka açıklanmasında olsun, parti içi eğitimde olsun, güdülen bir başka amaç da, emekçilerin Devlet Yönetiminde söz sahibi olmalarına olanak sağlayacak genel bilgilerle donatmaktadır.

Sosyalist Parti, emekçi yığınlarının, başta işçi sınıfı olmak üzere, henüz iktidara gelmeden yöneticilik yetenekleri kazanmak zorunda olduklarına inanır. Emekçiler, örgütleri aracılığı ile yurt ve

dünya sorunlarına en doğru, en geçerli çözümleri önermelidirler. İşçi sınıfı ve onunla aynı safta mücadele verenler henüz iktidara gelmeden muhalefetteki tutum ve davranışları ile toplumu yönetebileceklerini ortaya koymalıdırlar. İşçi sınıfımız, köylüler, tüm emekçiler ulusal kültürün asıl yaratıcıları olarak egemen çevrelerle ideolojik mücadelesini daha muhalefette iken lehlerine çevirmelidir. Emekçiler düşünce alanında olsun, ahlâk değerleri bakımından olsun, toplumun odak noktası haline gelmeye çalışmalıdır. Bu konuda işçi örgütlerine yüklenen ağır görevin Sosyalist Parti tam bilinci içindedir.

3) *Kapitalizm ve Emperyalizmle Mücadele:*

Faşizmle mücadele, emperyalizme karşı, kapitalizme karşı mücadeleyi mutlaka içerir. Hele geri bırakılmış ülkelerde Sosyalist Parti, bu mücadeleyi emekçi yığınlarını, kapitalizm ve emperyalizm konusunda aydınlatarak ve halkın örgütlenmesine yardım ederek sürdürecektir. Halkı aydınlatma ve örgütleme işlevleri aynı zamanda ve çoğu kez tek bir eylem içinde yürütülecektir. İşçiler, köylüler, çeşitli mesleklerde çalışan emekçiler, kapitalizmle emperyalizmle günlük yaşantılarında somut olarak nasıl, ne biçimde karşılaşıyorlarsa, sistemin işleyişi, bu noktalardan çıkış yapılarak halkın anlayacağı biçimde açıklanacaktır. Emekçilerin insanca bir yaşam düzeyine kavuşması davası ile, Türkiye'nin geri bırakılmışlıktan kurtulması davasının, madalyonun iki yüzü gibi birbirine ayrılmaz biçimde bağlı olduğu, halka sade ama esaslı olarak

anlatılacaktır. Bu alanda kurulacak çeşitli örgütlerin yurt çapında birleşmeleri sağlanacaktır. Bu çalışmaların yanısıra, Türkiye'yi ekonomik, politik, askerî, ticarî, malî bakımdan dışa bağlı bir duruma getiren, uluslararası andlaşma ve sözleşmelerin feshi için yoğun çaba gösterilecek; bloklar dışı, tam bağımsız bir dış politika izlenmesi için güçlü bir halk oyu oluşturmaya çalışılacaktır. Emperyalist devletlerin gerekince mallarına boykot ilân etme gibi direnme yollarına başvurulacaktır.

Emperyalizm bir dünya sistemidir, emperyalizm üstelik bu sisteme giren tüm ülkelerin yalnız ekonomik yaşamlarını değil, tüm yaşamlarını (ahlâklarını, siyasalarını, felsefelerini, geleneklerini, sanatlarını, kültürlerini...) kendi çıkarları eksenine bağlar. Bağımlı toplumlara emperyalizmin üst yapısı dayatılır. Onun değer yargıları dayatılır. Bunların ise kapitalizmin yozlaşma döneminin ürünleri olduğu bilinmektedir. Yani yoz değerlerdir. Ulusal değerler, ulusal özellikler, ulusal kültürlerin çeşitliliği silinir. İnsanlığa hiç bir katkısı olmayan ve ulusların gelişmesini bir de bu yönden frenleyen emperyalizmin mutlaka üst-yapı alanında da karşısına çıkılmalıdır. Sosyalist Parti ulusal kültürümüzü ulusal sanatımızı, edebiyatımızı emperyalizmin yozlaştırıcı etkilerinden korumak için sürekli mücadele edecektir. Bu mücadelemizde emekçi halkımızın öz değerlerini miheng olarak alacağız. Emekçilerin kökü tarihimize uzanan kültürüne dayanacağız. Sanat, edebiyat, ahlâk alanlarındaki değer ölçülerimiz de halkın burjuva ideolojisinden arınmış değer ölçüleri olacaktır. Halkın

öz değerlerini, olması gereken ileri düzeyde göreceğiz, arınmayı bu ileri ölçüye göre yapacağız. Emperyalizmin yozlaştırıcı etkilerinden kurtulacağız derken bağnazlığa, şöven milliyetçiliğe düşmeyeceğiz.

4) *Faşizmle Mücadele:*

Faşizmin ne olduğu emekçi halk yığınlarına anlatılacak; insanlığı tehdit eden bu tehlike karşısında, emekçilerin uyanık ve örgütlü bir güç oluşturmalarına çalışılacaktır. Faşizmle mücadelenin en etkili yolu budur. Faşistler, halkı, yalanlar, baştan sona düzme senaryolar, sahte bir milliyetçilik edebiyatı ile aldatırlar. Halkın yoksulluğunu, dertlerini istismar ederek, onun karşısına kurtarıcı edasıyla çıkarlar. Bu yalancı kurtarıcıların yüzlerindeki maske indirilmeli, faşizmin korkunç yüzü halka gösterilmelidir. Halk, bu sahte milliyetçilik edebiyatının arkasına gizlenen zulmü, işkenceleri, cinayetleri bilmelidir ki, faşizmin ağına düşmesin ve örgütlenerek onun karşısına caydırıcı bir güç olarak çıkabilsin.

Faşizm, sosyo-politik bir doktrin ve çeşitli ülkelerde uygulanmış bir devlet ve hükümet biçimidir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Eskiden bunun askerî yönetim biçimindeki basit benzerine, «sezarizm» adı verilirdi. Yalanı, sahteciliği, işkenceyi ve cinayeti hükümet etmenin normal araçları haline getiren faşizm, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Nazileri yargılayan Nurenberg Mahkemesince, insanlığın düşmanı ilân

edilmiştir. Bizim Anayasamız da faşizmi yasaklamaktadır. Ne var ki, faşizm, adını gizleyerek kapitalist ülkelerde faaliyetini sürdürmektedir. Ve çoğu kez resmî makamlarca korunmaktadır. Bunun şaşılacak bir yanı yoktur. Çünkü faşizm büyük sermaye çevrelerinin özellikle bunalım dönemlerinde emekçilere karşı başvurdukları bir silahtır. Çünkü faşizm, emperyalizmin ulusları boyunduruk altında tutma politikasının vazgeçilmez bir ögesidir.

Faşizm türlü biçimlerde karşımıza çıkar. Uygulandığı ülkenin özelliklerine göre farklı biçimler alır. Ama esası değişmez: Faşizm, büyük sermayenin egemenliğini açık bir diktatörlükle sürdürmesidir. Bu diktatörlüğü haklı göstermek için ileri sürülen sözde-teoriler arasında farklar olmakla beraber esaslı ortak yanlar bulunmaktadır. İtalyan faşizmi kendi varlığı dışında hiç bir varlık, hiç bir değer tanımayan, iradesine sınır olmayan, tümcül (totaliter), tekelci, zorba bir devlet kavramını ve ebediyete akan İtalyan ulusunu, kişiliğindeki insan üstü yeteneklerle tarihsel amacına ulaştıracak olan büyük önder (Duce) kavramını sosyo-politik doktrinin çıkış noktaları olarak kabul etmiştir. Nazizmde, yani Alman faşizminde, aynı görüşlerin değişik biçimde işlendiği ve ulus kavramı yerine üstün ırk ve halk kavramlarının getirildiği, Devlet ve Önder kavramları sistemin tümü içinde farklı yerler işgal ettikleri görülmektedir. Ama esasta fark yoktur: Büyük sermayenin, emekçi halk yığınlarına karşı dikta rejimidir her ikisi de... Her ikisi de kaba kuvvete dayanır. Her ikisi de saldırgandır. Her ikisi de insanlığın düşmanıdır.

Ayrıntılara girmeden Alman Faşizminin, Nazizmin de ana çizgilerini belirtmeye çalışalım: Nazizm, Almanların âri ırkına mensup olduklarını ileri sürer. Nazilere göre bu, üstün insanlardan oluşan bir ırktır. Üstün insanlardan oluştuğu için de, öteki ırklara mensup olan insanlara egemen olma hakkına sahiptir. Ari ırkından gelenler, nerede yaşarlarsa yaşasınlar, uyrukları ne olursa olsun, bir bütün oluştururlar. Tek bir Alman halkı vardır. Onun ruhunu, özlemlerini, iradesini, «führer» temsil etmektedir. «Führer» buyruğunun sınırı olmayan taçsız bir mutlak hükümdardır. Faşizme göre, içerde ırkın saflığını korumak; dışarda aynı ırktan olanları birleştirmek kutsal bir görevdir. Bunun için, güçlü, astığı astık, kestiği kestik tekelci bir devlet gerektir. Devlet, halkla mistik bir bütünleşme içinde olan «führer»in elinde bir araçtır. Tek bir halk, tek bir «führer» vardır. Onların dışında hak sahibi hiç bir varlık yoktur: Ne işçi sınıfı, ne köylüler... Kişiler, «führer»in buyruklarını eksiksiz yerine getirmekle görevlidirler. İnsan hak ve özgürlükleri, kokuşmuş burjuva toplumlarına yaraşır. Faşizmde hak değil, görev vardır. Burada hemen şu nokta belirtilmelidir ki, faşizm, kokuşmuş dediği burjuvaların çıkarlarına hizmet etmektedir. Alman faşizmi, Kurupp'ların Von Thyssen'lerin emrindeydi. «Kokuşmuş burjuva uygarlığı» formülü, halkı aldatmak için kullanılmaktaydı. Tıpkı bizim faşistlerin «kapitalizme de sosyalizme de karşıyız» diyerek, emekçi yığınlarını şaşırtmaya, aldatmaya çalıştıkları, fakat kapitalizmin, emperyalizmin buyruğunda oldukları gibi...

Üstün ırk, sözde-teorisine dayanan (Nazizm) faşizm, halkın büyük çoğunluğunun aynı ırka mensup olduğunu ilân ettikten sonra, gururu böylece okşanmış olan halkın karşısına, azınlıkları düşman olarak boy hedefi haline getirir. Yoğun bir propaganda başlar: Halkın dertlerinin, sıkıntılarının, toplumun tüm bozuk giden işlerinin sorumlusu olarak, bu azınlıklar gösterilir. Bu azınlıklar, başka bir ırka, başka bir dine, başka bir politik ya da felsefî inanca sahip olanlardan oluşur. Nazi Almanyasında boy hedefi Yahudilerle, solcular, demokratlar ve nazizme karşı olan herkesti. Amerika'da ise boy hedefi, zenciler, kızılderililer, sarı ırktan olan ve yine solculardır. Bizim faşistlerin boy hedefi, tüm azınlıklarla, solculardır. Görüldüğü gibi faşizm büyük sermayenin çıkarlarını savunduğu için, nerede olursa olsun daima solcuları, emekçi halk yığınlarına düşman olarak göstermektedir. Yalan ve iftiraların yanısıra, saldırılar, cinayetler tertiplenir. Giderek düzmece senaryolar sahneye konur: Naziler, parlamento binasını yaktılar ve yangını solcuların çıkardığını iddia ettiler. Hitler kendine suikast yaptırdı. Amaç, halkı düşmanların varlığına inandırmak, nazilere nüfuz sağlamaktı. Bizde de her büyücek yangını solcuların çıkardığı ileri sürülür. Millî Eğitim Bakanlığı yandığı zaman böyle dendi; Güzel Sanatlar Akademisi yandığı zaman böyle dendi; Opera yandığı zaman böyle dendi. Ve faşizm iktidarı ele geçirince ölüm kampları kurar. Milyonlarca insan tutuklanır, işkence görür, Almanya'da altı milyon Yahudi öldürüldü; yüz binlerce, milyonlarca demokrat, sendi-

kacı, solcu militan ölüm kamplarında can verdi. Demokratik hak ve özgürlükler yok edilir: Partiler, sendikalar kapatılır; basın faşist partinin sözcüsü haline getirilir. Grev yasaklanır. İşçiler, saptanan ücretleri itirazsız kabul etmek durumundadırlar. Herkes «führer» gibi düşünmek, onun söylediklerini tekrarlamak zorundadır. Çocuklar, ana ve babalarını denetlemek ve rejime bağlı olmayan ana ve babalarını resmî makamlara jurnal etmekle görevlidirler.

Faşizm, saldırgan bir dış politika izler. Üstün ırka mensup olan kendi ulusu, başka ulusları köleleştirmek hakkına sahiptir. «Yaşam alanı» olarak gördüğü ülkeleri ele geçirmek için, buralara gizlice kendi adamlarını sokar. «Beşinci kol» adı verilen bu gruplar, ülkeleri içerden çökertmeye çalışırlar. Almanya, Avusturya'yı, Südetleri, bu yoldan ele geçirmiştir. Ve güçlü bir savaş makinesi meydana getiren faşizm, ilk fırsatta imparatorluğunu kurmak için yıldırım savaşları açar. Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nı böyle başlatmıştır.

Biz ulus olarak oldum olası faşizmle içli dışlı yaşamışızdır. Osmanlı devletinin sosyal ve politik yapısı, Batı Avrupa'da faşizmin doğuşundan çok önce, bu sistemin kimi özelliklerini taşımaktaydı. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin belli başlı politik partileri, faşizme yatkın kuruluşlardı. Kuşkusuz bunların klasik faşist partilerin tüm niteliklerini taşıdığını söylemek istemiyoruz. Ama otoriter (totaliter) tümcül bir devlet anlayışı içinde bulunmak, toplum işlerini tekelci bir zihniyetle yönetmek, başkalarına kendi inançlarını zorla da-

yatma eyleminde olmak ve hele işçi sınıfını yok saymak, işçilere emekçilere doğal haklarını vermemek, demokratik özgürlükleri askıya almak bakımlarından faşizan bir karakter taşıdıkları açıktır. Elli yılı aşan Cumhuriyet döneminin 37 yılı sıkıyönetim altında geçmiştir. Son yıllarda ise başbuğlu, komandolu, sol ve emekçi düşmanı ve ırkçı ideolojisi ile tam faşist örgütler kurulmuştur. Faşizm, bunalım dönemlerinde, uluslararası ilişkilerin gerginleştiği zamanlarda, su üstüne çıkar. Emperyalist sisteme bağlı bulunmamız bir bunalım anında bağlı olduğumuz emperyalizmin çıkarlarının faşist yöntemlerle korunmasını zorunlu hale getirmektir.

Geriye bir göz atalım: Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında Alman emperyalizminin ağır basmaya başladığı görülür. Alman sermayesi ve militarizmi Bağdat demiryolu imtiyazı ile «Doğu'ya yayılma» politikasının ilk başarılı adımını atmıştır. Bunu Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşı'na oldu bitti biçiminde sürüklenişi izleyecektir. «Büyük Turan İmparatorluğu», «Kızıl elma», «Büyük cihat ilânı» masalları ile halk aldatılmaya çalışılırken, gerçekten Türkiye Alman emperyalizminin çıkarları için savaşmaktaydı. Emperyalistler arasındaki savaşta, biz Almanya hesabına, Kafkasya'da Rusların güneye sarkmasını engellemek; Arabistan çöllerinde ise İngiliz İmparatorluğunun Hindistan yolunu kesmek için döğüşüyorduk. O yıllarda egemen ve yönetici sınıflarımız, kaderlerini Alman emperyalizminin zaferine bağlamışlardı. Savaş yılları İttihat ve Terakki'nin diktası altında geçti.

İkinci Dünya Savaşı'nın son bulmasından bu yana Türkiye, Amerikan emperyalizminin, Sovyetler Birliği'ne karşı bir ileri karakolu durumundadır. İkili ve çok yanlı sözleşmelerle Amerika kendi adına, ya da NATO adına, Türkiye'de askerî üsler bulundurmaktadır. Bu üsler, Türkiye'yi bir nükleer savaşın ilk hedefi haline getirmektedir. Ayrıca Amerika'nın liderliğini yaptığı Batı blokunun geri bırakılmış bir üyesi olarak ekonomimiz de, emperyalist güçlerin normal biçimde gelişmemizi engelleyen, etkisi altındadır. Çeşitli uluslararası kurumlar aracılığı ile, Türk ekonomisi Amerikan emperyalizminin ve Ortak Pazar'ın bir uydusu durumuna sokulmuştur.

Kuşkusuz Türkiye bu duruma kendiliğinden düşmemiştir. Çıkarları emperyalizmin çıkarları doğrultusunda bulunan işbirlikçilerin çabalarıdır ki, Türkiye'yi önce Amerikan emperyalizminin ve daha sonra Ortak Pazar'ın bir açık pazarı haline getirmiştir. Ve egemenliklerini ancak emperyalizmin çıkarlarına hizmet ederek sürdüren burjuva - ağa - bürokrat üçlüsü, bugün Türkiye'nin bağımsızlığı için mücadele edenlerin karşısına faşist komandoları çıkarmakta, sahte bir milliyetçilik edebiyatı ve kışkırtmacılığı ile halkımızı iki düşman kampına bölmeye çalışmaktadır.

Batı dünyası ekonomik bunalımın eşiğindedir; Batı - Doğu ilişkileri gerginleşmiştir; Türkiye bu çifte gerilimin çalkantısı içindedir. Ve bu zemin üzerinde faşizm yine su yüzüne çıkmış bulunmaktadır. Sosyalist Parti, bu gerçekleri işçilere, köylülere, emekçilere açıklayacak; onların faşizm teh-

likesini kavramalarına ve bu tehlike karşısında caydırıcı demokratik bir güç halinde örgütlenmelerine yardımcı olacaktır.

Emekçi yığınlarının faşizme karşı bilinçle mücadelesi, aynı zamanda demokrasi ve bağımsızlık için mücadeledir; ve giderek sosyalizm için mücadeledir. Çünkü faşizm son tahlilde emperyalizmin emrindedir. Emekçilere hak tanımayan bir zorbalık rejimidir.

5) *Gericilikle Mücadele:*

Gericilik geniş kapsamlı bir kavram. Toplumun ekonomik, sosyal, politik kültürel bakımdan ilerlemesini kısacası daha ileri bir düzeye geçmesini engelleyen düşün ve eylemlerin tümünü gericilik başlığı altında topluyoruz. Geri bırakılmış toplumlarda, alt-yapı sürdükçe, gericiliğin türlü biçimlerde karşımıza çıkması kaçınılmaz oluyor. Türkiye'de bunun en belirgin biçimi, yurttaşların dinsel inançlarına, türlü çıkarcıların kaba müdahalesi olarak görülüyor. Din, yüzlerce yıldır ilerlemeyi engelleyen bir etken olmuştur. Atatürk'ün bu alanda attığı cesur adımlarla, dinle devlet işleri birbirinden kesinlikle ayrılmış, laikliğin bir anayasa ilkesi yapılmış olmasına rağmen, çıkar çevrelerinin din duygularını politik amaçlarla istismar ettiklerini görüyoruz. Bu faşizmle birlikte Türkiye'yi tehdit eden en büyük tehlikelerden biridir. Sosyalist Parti, din duygularının kimler tarafından ve ne maksatla sömürüldüğünü, emekçi yığınlarına açıklayacaktır. Dini, din duygularını sö-

mürerek, yurttaşların düşün, ahlâk ve duygu alanında uyanışını engelleyen, ya da bu duyguları sömürerek yurttaşları din ve mezhep kavgalarına iteleyen çıkar çevrelerinin oyunlarını gözler önüne serecektir. Ve böylece çıkarcı çevrelerin emekçi yığınlarını din perdesi arkasına gizlenerek aldatmasına, sömürmesine engel olunacaktır.

Dini, din duygularını, dince kutsal sayılan şeyleri sömüren, politikaya alet eden, din ve mezhep ayrılıklarına dayanarak, yurttaşlar arasına düşmanlık tohumları saçan gerici güçlerle mücadele edilecektir. Sade dinî duyguları sömüren gericilerle değil, tarihin akışını durdurmaya, geri çevirmeye kalkışan tüm akımlarla mücadele edilecektir. Bu mücadelelerde asıl güç emekçi halk yığınlarıdır. Sosyalist Partisi, bu konuda da emekçileri aydınlatacak, örgütlenmelerine önayak olacaktır. Ancak vicdan ve din özgürlüklerine titizlikle saygı gösterileceği kuşkusuzdur. Sosyalist Parti'sinin muhalefette kalacağı yıllarda tüm gücünü, her sorunda emekçi yığınlarını bilinçli ve örgütlü aktif bir güç haline getirmeye harcayacaktır. Emekçilerin yurt çapında demokratik bir baskı unsuru olmalarına çalışılacaktır.

Yukarıda sayılan işlerin, Parti'nin parasal olanakları ve yetişkin elemana sahip olma olanakları ile orantılı olarak gerçekleştirileceği açıktır. Ancak, bu, her yöneticiyi ve her partiliyi, olanaklara bir an önce kavuşmak için gayret sarfetmekten ve işleri eldeki olanaklarla gerçekleştirmeye çalışmaktan geri bırakamaz.

B) İKTİDARDAKİ İLK HEDEFLERİMİZ, KAPİTALİST OLMAYAN PLANLI KALKINMA YOLU VE GERÇEK DEMOKRASİ :

Sosyalist Parti, emekçilerin oyları ile emekçilerin iktidar olmasını gerçekleştirince, kapitalist olmayan, planlı kalkınma yolunu uygulamaya başlayacaktır. İlk hedef, Türkiye'yi dışa, Tekelci sermaye çevrelerine bağımlı bir ülke durumunda tutan ilişkilere son vermek olacaktır. Bu sayede çarpık, uyumsuz, dengesiz bir gelişme süreci içine itilenmiş olan ulusal ekonomimiz, uyumlu ve dengeli bir büyüme süreci içine girecektir. Ulusal ekonomi, emekçilerin denetim ve yönetiminde bulunacak olan kamu kesiminin gelişmeye yön veren, onu hızlandıran ağırlığı altında bulunacaktır. Yatırımlarını plan hedeflerine uygun biçimde gerçekleştirecek olan özel kesim de, bu dönemde ekonomimizin kamu yararını gözeten ikinci kesimi unsuru haline gelecektir. Bağımsızlığımızın şartı ve güvencesi olan gerçek sanayileşme, ekonomi politikamızın ana hedefidir. Türkiye'de gerçek bir demokratik düzen içinde yaşanacaktır. Kişilerin temel haklarına gerçek bir saygı gösterilecek; muhalefetin hakları korunacak; inanç, din, düşün, bilim ve sanat özgürlükleri, basın özgürlüğü, sendikal özgürlükler, bağımsız mahkemelerin güvencesi altında bulunacaktır. Eğitim, iş-eğitim esasına göre tüm emekçiler için parasız olacak; kültür kurumları toplumcu bir içerikle emekçilerin yararlanabileceği biçime sokulacak; işsizlik, sağlık, emeklilik sigortaları tüm emekçileri kapsamına alacak-

tır. Ve böylece emekçi yığınlarının isteklerine uygun, daha ileri bir üretim tarzının, Türkiye koşullarının biçimlendirdiği bir sosyalist demokrasinin temelleri atılmış olacaktır.

Sosyalist Parti iktidarının, ilk aşamada gerçekleştireceği yapısal reformlar şunlardır:

1) *Kamulaştırma:*

Ulusal ekonominin kilit taşı durumunda olan belli başlı büyük üretim araçları, değiş-tokuş ve kredi araçları, ulaşım araçları, uyumlu ve dengeli büyümenin sağlanması için gerekli görülen öncelikle gözönünde bulundurularak, kamulaştırılacaktır. Ekonomik bağımsızlığa ulaşmak için gerekli görülen girişimler devlet eliyle gerçekleştirilecektir. Ağır sanayide ve maden işletmeciliğinde yeni birimler devlet tarafından kurulup devletçe işletilecektir. Demir-çelik sanayii, makine sanayii, kimya sanayii petrol ve atom sanayi gibi, temel sanayi dalları kamulaştırılacaktır. Madenler, maden sanayi dalları, tüm enerji kaynakları devlet eliyle işletilecektir. Dış ticaret devletleştirilecektir. Bankalar, sigorta ortaklıkları devletleştirilecektir. İç ticaret devletin denetimi altında bulunacak emekçi halk yığınları korunacaktır. Deniz ve Havayolları da, Demiryolları gibi devlet işletmesi haline getirilecektir.

İşletmelerde emekçiler her kademede doğrudan doğruya söz ve karar sahibi olacaklardır.

2) *Toprak Reformu ve Çağdaş Tarım İşletmeciliği:*

Toprağı olmayan, ya da toprağı yetmeyen köylü ailelerini toprağa kavuşturmak, son zamanlarda bir toprak ve tarım reformu yasası çıkartılmış olmasına rağmen, Türkiye'nin en önemli sorunlarından biridir. İyi bir toprak reformu kalkınmamızı olduğu kadar, politik rejimin tabana oturmasını, kentleşme sorununun kontrol altına alınmasını ve daha birçok sorunu olumlu biçimde etkiler.

Toprak reformu önce köylümüzün toprağa olan özlemine cevap verecektir. Yaklaşık olarak 450 bin köylü ailesi topraksızdır. Sulu tarım yapan ve toprağı kaliteli olan bölgeler dışında, 1-50 dönüm toprağa sahip olanları, yeterince toprağı olmayan aileler olarak kabul edersek, bunların sayıları da yaklaşık olarak 2 milyonun üstündedir. Demek ki, 2 milyon 500 bin köylü ailesinin ya hiç toprağı yoktur, ya da geçimine yetmeyecek kadar az toprağı vardır. Yani köylü ailelerinin 5/6'sı bu durumdadır. Buna karşılık 5000 dönümün üstünde büyük çiftlikler, sadece 491 ailenin mülküdür. Bunların ellerindeki toprakların yüzölçümü 4.056.110 dönümdür. Yani köylü ailelerinin % 0,01'i ekilir biçilir toprakların % 2,43'üne sahiptir. Taban sınırını 1000 dönümden başlatırsak, 4.323 toprak ağasının 10.892.760 dönüm toprağı, yani tüme oranla % 1,3 ailenin, ekilir biçilir toprakların % 6,51'ine sahip olduğu anlaşılır.

Bu haksız ve yurt için her bakımdan zararlı olan duruma, Sosyalist Parti iktidara gelir gelmez

kesinlikle son verecektir: Toprak reformu tüm illerde aynı zamanda başlatılacak ve en kısa zamanda sonuçlandırılacaktır. Amaç hem köylüyü toprağa kavuşturmak; hem ağaların egemenliklerini sürdürmelerine olanak veren büyük çiftlikleri parçalamak, hem yüksek verimli modern tarım yapılmasını sağlamak; hem kontrolsüz biçimde gelişen kentleşmeyi düzene sokmak; hem köylerdeki gizli ve açık işsizliğe çare bulmaktır. Belirli bir tavanı aşan toprak, Anayasanın öngördüğü biçimde ağalardan alınarak yoksul köylülere dağıtılacaktır. Gerek kadastro işlerine, gerek dağıtım işlerine yoksul köylüler de katılacaktır. Toprak köylüye parasız dağıtılacaktır. Köylü kendisine verilen toprak parselinin mülkiyetine sahip olacaktır. Ancak bu toprakları ailesi ile birlikte kendisi işlemekle yükümlü bulunacaktır. Kiralamak; ortakçı, yarıcıya vermek; satmak hibe ve ipotek etmek gibi tasarruflarda bulunamayacaktır. Dağıtılacak toprakların yüzölçümü, toprağın kalitesine, sulu ya da susuz tarım yapılmasına ve hakkaniyeti sağlayıcı başkaca etkenlere göre saptanacaktır. Herhalde köylü ailelerine dağıtılan parsellerin, asgarî bir geçim düzeyi sağlaması şarttır.

Köylü aileleri ayrıca çağdaş araç ve gereçlerle donatılacak; bilimsel yöntemlerden yararlanmalarına, modern teknolojiden yararlanmalarına olanak sağlanacaktır. Bu amaçla kırsal bölgelerde (Devlet tarım uzmanları ve makineleri istasyonları) kurulacaktır. Bunlar köylülerin istifadesine açık olacaktır. Tarımsal üretim üçlü bir sistem içinde yürütülecektir: Devlet çiftlikleri (Mevcut

devlet çiftlikleri geliştirilerek kusursuz işletmeler haline getirilecektir); köylülerce kurulacak kooperatifler; özel işletmeler... Bu üç tip işletme arasında koordinasyonu sağlamak üzere bir örgüt kurulacaktır. Bu örgütte köylülerin temsilcileri çoğunlukta bulunacaktır.

Ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması işleri de bu komisyonun görevleri arasında bulunacak, köylüyü soyan aracılara fırsat verilmeyecek, bunlar ortadan kaldırılacaktır.

Toprak reformundan beklenen yararlar Türkiye'nin sanayileşmesi ve planlı kalkınması için de düşünülmelidir. Reformun ekonomik kalkınma üzerindeki etkisi olsun, istihdam sorunu üzerindeki etkileri olsun, servet ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri olsun, ancak sanayileşme hareketi içinde ve onunla koordine edilerek hesaplanması gerekir. Bu değerlendirmeler ulaşım, kredi ve ticaret alanlarını kapsayacak biçimde de yapılacağından Sosyalist Parti iktidarında plan, ulusal ekonominin düzenleyici, yön ve hız verici başlıca etkeni haline gelecektir.

3) *Ormancılık:*

Yurttaşlarımızdan önemli bir kesiminin yaşadığı orman bölgelerinin sorunları öncelikle çözüme kavuşturulacak sorunlardandır. Ormanların mülkiyeti Devlete aittir. Orman mülkiyeti özel kişilere devredilemez. Ormanları orada yaşayan emekçilerle birlikte Devlet işletir. Ormanı koruma ve üretme tedbirleri, o bölgede yaşayanların ihti-

yaçları da gözönünde tutularak saptanır. Orman ürünlerini mahallinde işleyecek ve değerlendirecek endüstri kollarının kurulması bunlar arasındadır. Orman bölgelerinde yaşayan yurttaşların tarla, mera gibi sorunlarına, toprak reformu kapsamında çözüm getirilir.

4) *Köy Sorunu:*

Kırsal bölgelerde yaşayan emekçilerin kentlerdeki emekçilere oranla daha da geri olan yaşam düzeylerini, genel endüstrileşme hareketi içinde hızla iyileştirmek ve giderek daha genel planda, kentle köy çelişkisini ortadan kaldırmak Sosyalist Parti'nin amacıdır.

Köyün ekonomik, sosyal, kültürel kalkınması, köy ve çevresinin sağlık sorunu öncelikle ele alınacaktır. Köy enstitüleri günümüzün koşullarına uydurularak yeniden açılacaktır. Köylerde sağlık odaları ve birçok köyle irtibatlı olarak (Kırsal bölge ilk yardım sağlık evleri) kurulacaktır. (Devlet tarım makineleri ve uzmanları) istasyonları dolayında sinema, tiyatro ve konferanslar için kullanılacak salonlar ve kitaplıklar yaptırılacak; spor alanları kurulacaktır. Böylece köylerin ortasında uygarlık merkezleri meydana gelmiş olacaktır. Kentli emekçilerin yararlandığı tüm sosyal haklardan köylü emekçiler de yararlanacaktır.

Emekçilerin ürettikleri şeyler üzerinde egemen olmaları ve çalışma koşullarını kendileri düzenlemeleri hakkındaki ilkeden hareket eden Sosyalist Parti, emekçilerin, çalıştıkları işyerleri ve kol-

larının yönetim ve denetiminde, söz ve karar sahibi olmalarını ister.

5) *Plan:*

Geri bırakılmışlık ve sömürüye karşı yürütülen mücadele de, kapitalist ilişkilerin etkisinden sıyrılarak hızla endüstrileşmenin temel koşul olduğu kesinlikle bilindiğinden, bu iş, emekçilerin ağırlığındaki yepyeni bir Devlet mekanizması ile gerçekleştirilecektir. Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmamız, makine üreten ağır endüstri kollarının kurulması esasına dayalı olarak, beşer ya da üçer yıllık kalkınma planlarınca saptanan uyumlu ve dengeli bir gelişme çizgisi izleyecektir. Yatırımların plan hedeflerine göre gerçekleştirilmesi, emekçilerin yönetim ve denetiminde bulunan Kamu kesimi için de, türlü teşvik edici tedbirlerle harekete geçirilen özel kesim için de, bir görev niteliği taşıyacaktır. Planın hazırlanmasında, yatırım amaçlarının saptanmasında, emekçiler de söz ve karar sahibi olacaklardır.

6) *Eğitim:*

Ekonomik kalkınma ve ilerlemenin, bilimsel ve teknolojik ilerlemeye sıkı sıkı bağlı bulunduğu bilinmektedir. Böylece çağdaş eğitimin tabanda yaygın hale getirilmesi, bir de bu nedenle zorunlu oluyor. (İş-eğitim) sisteminin yurt çapında uygulanması ile emekçiler, emekçi çocukları da yeteneklerini sonuna kadar geliştirme olanağına kavuşacaklardır. Ve giderek kol ve kafa emeği ara-

sındaki çelişki ortadan kalkmaya başlayacaktır. Bilimin, felsefenin, sanat ve edebiyatın, beden eğitimi ve sporun, emekçi yığınlarının yabancısı olmadığı, gönüllerince yararlandıkları nesneler haline gelmesi, kültürümüze taze bir kan, kökten gelen bir canlılık kazandıracaktır. Halkın yaratıcılığının, bilim, sanat, edebiyat, düşün alanlarında da yeni örnekleriyle karşılaşılacaktır.

7) *Demokratik Rejim Tabana Oturmalıdır:*

Demokratik rejim tabana oturtulacaktır. Demokrasinin yurttaşların her günkü yaşamında gerçekleşmesi için, işyerlerinden başlayarak, köy, mahalle, belediye, il idaresi ve devlete kadar varan tüm yönetim ve karar organlarında, emekçiler söz sahibi ve karar sahibi olacaklardır. Ulusal iradenin parlamentoda daha etkili biçimde temsili sağlanacaktır. Ayrıca Anayasa değişiklikleri, önemli yasalar ve yabancı devletlerle imzalanan sözleşmeler için halk oylaması (referandum) uygulanacaktır. Bunlardan başka emekçilerin her alanda örgütlenmeleri ve böylece uyanık bir halk oyu oluşturmaları sağlanacaktır, emekçi yığınlarının demokratik bir baskı elemanı olarak görev görmelerine olanak verilecektir. Emekçilerin kendi gazetelerini, dergilerini, kitaplarını çıkarmaları için gerekli girişimlerde bulunulacaktır.

Toplumda emek gücünün sahibi somut insana, emeğe layık olduğu yer verilecektir. (Herkese iş ve işe göre gelir) ilkesi esas alınacaktır. Yeni iş alanları açılarak işsizlikle mücadele edilecektir.

Herkesten gelirine göre vergi alınacak, emekçilerin sırtına yüklenen vergi adaletsizliğine son verilecektir. İşsizlik, sağlık, emeklilik sigortası tüm emekçileri kapsayacaktır.

8) *Anayasa Değişikliği:*

Cumhuriyetimizin demokratik esaslara gerçekten dayanması sağlanacaktır. Bu amaçla: özellikle son değişikliklerden sonra, temel ilkelerle çelişik hale gelmiş olan Anayasa maddeleri yürürlükten kaldırılarak, bunların yerine demokrasinin temel ilkelerine uygun maddeler getirilecektir. Ulusumuzun büyük çoğunluğunu oluşturan işçilerin, köylülerin, kol emekçilerinin T.B.M. Meclisi'nde bu durumla orantılı biçimde temsil edilmelerini sağlayacak yasa değişiklikleri yapılacaktır.

Yüksek öğrenim koşulu yüzünden emekçilere kapalı olan; halk oylamasından geçmeyen üyelikleri ile demokrasiye ters düşen; yasama tekniği bakımından da gerekliliğine inanmadığımız Cumhuriyet Senatosu kaldırılacaktır. Kurtuluş Savaşı yıllarında ve Cumhuriyetin kuruluşunda olduğu gibi, tek meclis sistemine dönülecektir. Anayasamızın demokratik Cumhuriyet ilkesi ile bağdaşmayan ve bürokrasinin egemenliğini sürdüren tüm kurumlar kaldırılacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetleme görevini tam anlamda yapabilmesi sağlanacaktır.

Nisbî temsil sistemi Anayasa hükmü haline getirilecek; bir partiye verilen oyların, her ne suretle olursa olsun, bir başka partiye mal edilmesi

kesinlikle önlenecek, Parlamentoda her parti, aldığı geçerli oylar oranında sandalyeye sahip olacaktır. Seçme yaşı 18, seçilme yaşı 22 olarak saptanacaktır. Siyasal düşünce ve eylemlerinden dolayı hükümlü bulunanların sabıka kayıtları silinecek ve bu gibilerin meclislere seçilemeyeceği hakkındaki yasa hükmü yürürlükten kaldırılacaktır.

9) *Antidemokratik Yasalar Yürürlükten Kalkacak:*

Tüm anti-demokratik yasalar, özellikle faşist İtalya'dan aktarılmış olanlar, hemen yürürlükten kaldırılacaktır. İnançlar ve düşünler suç kapsamı içine alınarak yasaklanamaz.

Düşün ve inançlar özgürdür; herkes, düşün ve inançlarını her türlü araçla, tek başına ya da başkalarıyla birlikte serbestçe açıklayabilecektir.

10) *Adalet Mekanizması:*

Adliye mekanizmasında köklü reformlar yapılacaktır. Davaların uzaması kesinlikle önlenecektir. Kırsal bölgeler için yeni bir sistem getirilecek, gezici mahkemeler kurulacaktır. Ceza davalarında jüri esası kabul edilecektir. *Tabii mahkeme dışında özel yargı mercileri bulunmayacaktır. Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Sıkıyönetim Mahkemeleri kaldırılacaktır. Askeri mahkemeler sadece askerler arasındaki askeri suçlara bakacaktır.*

Sanığın tevkif edilmemesi esastır. Tevkif kararı ancak yasanın belirteceği sınırlı nedenlerin bulunması halinde verilebilecektir. İşkence kesinlik-

le önlenecektir. Bu maksatla itiraf tek başına delil olmaktan çıkartılacaktır. İşkenceci ağır cezaya çarptırılacaktır. İşkence suçundan zamanaşımı işlemeyecektir. İşkence ihbar ve şikâyetlerini savsaklayanlar, işkenceci gibi ceza görecektir. Adlî zabıta örgütü kurulacaktır ve öteki zabıta örgütlerinden ayrı bir statüye bağlanacaktır. Yakalanan sanık hiç bekletilmeden adliye zabıtasına teslim edilecektir. Sanığa, soruşturmanın hazırlık safhasında Avukat verilecektir. Sanığın burada ancak kimliği saptanacak ve kendisine hangi suçtan sanık olduğu sözle ve yazı ile anlatılacaktır. Sorgu avukat huzurunda yetkili yargıç tarafından yapılacaktır. Göz altında bulundurma süresi 12 saati aşamaz.

İnfaz sistemi sanığın toplumca kazanılması esasına göre yeniden düzenlenecektir. *Ölüm cezası kaldırılacaktır.*

11) *En Yüce Değer: Emek ve Sosyal Güvenlik:*

Yaratıcı emek toplumun en yüce değeridir. Başka her şey buna göre değer alır. Ulusal gelirden herkes harcadığı yaratıcı emeğe göre pay alacaktır. Bunu kuşkusuz en iyi, en haklı biçimde yapacak olan, yaratıcı emek gücünün sahipleridir; yani işçilerdir, köylülerdir, her meslekten emekçilerdir... Demek ki, yaratıcı emeği en yüce değer sayan bir toplum düzeni, ancak işçi sınıfının, köylülerin, tüm emekçilerinin iktidarında kurulabilecektir.

Böylece «İnsanın insan tarafından sömürül-

mesine» son verecek olan sosyalizm yolunda kesin bir adım atılmış olması, aynı zamanda yepyeni bir ahlâk anlayışının doğup yerleşmesine yol açacaktır. Yaratıcı emeğin en yüce değer sayılması ve toplumsal ilişkilerin bu esasa göre düzenlenmesi, kişilerin toplum içinde gerçek yerlerini bulmaları sonucunu doğuracaktır. İnsanlara sevgi ve saygı egemen olacaktır. Kardeşçe dayanışma ve işbirliğini amaçlayan bu toplumda yepyeni bir hak ve görev anlayışı kökleşecek; üretim koşullarına ve ürettikleri şeylere egemen olmasını başaran emekçiler, özgürlük dünyasına ilk adımlarını atmış olacaklardır.

Altını çizerek belirtmek gerekir ki, insanlara sevgi ve saygı esaslarına dayalı bir toplum, insanları yaşlılıklarında, hastalıklarında dertleriyle başbaşa çaresiz bırakamaz. Emeği en yüce değer olarak kabul eden bir toplum, yaşlılık ya da hastalık nedeniyle gücünü yitirmiş insanları, suyu sıkılmış limon gibi bir kenara atan toplum demek değildir. Tersine, yaşlıların güven ve huzur içinde yaşamalarını sağlayan; hastaları en kısa zamanda sağlığa kavuşturan toplum demektir. Sosyalizmde insanların kardeşçe dayanışması, gençlik çağını da, yaşlılık çağını da, sağlığı da, hastalığı da, sakatlığı da kapsar. İnsanlar İyi ve kötü günler için ortaktırlar; toplumsal yaşamı bir bütün olarak beraberce karşılarlar. Sosyal güvenlik, emekçilerin iktidarında rejimin vazgeçilmez bir ögesidir.

Sosyalist Parti iktidarı, emekçilerin doğrudan doğruya kendi iktidarları olarak, emekçilere asıl dünya nimetlerinden, kendi yarattıkları değerler-

den, beraberce yararlanmaları olanağını sağlayacak; insanların birbirlerine sevgi ve saygı bağlarıyla bağlı bulundukları, yaratıcı emek güçlerini birlikte değerlendirdikleri yeni bir düzen, yeni bir yaşam getirecektir.

12) *Doğu Sorunu:*

Geri bırakılmış yurdumuzda, Doğu genellikle daha da geri bırakılmış bir bölgedir. Bu bölgedeki illerimizin ve bu illerde yaşayan yurttaşlarımızın çözüm bekleyen türlü sorunları vardır. Bu sorunları Sosyalist Parti tüm yurt sorunları içinde ve onlarla uyumlu olarak, ama öncelikle ele alacaktır. Tâ ki, bu «mahrumiyet» bölgesi ile öteki bölgeler arasındaki fark kapatılsın... Doğunun doğal zenginlikleri değerlendirilerek bir sanayi bölgesi olması için özel çaba gösterilecektir. Doğu aynı zamanda tarım ve hayvancılık bölgesidir. Toprak reformunun hızla uygulanması hem toprak ağalığının tarihe karışması sonucunu doğuracak, hem de tarım ve hayvancılıkta modern yöntemlerin uygulanmasına olanak hazırlayacaktır.

Bu işler az çok zaman alacak işlerdir. Sosyalist Parti iktidara gelir gelmez, hiç zaman kaybetmeden, tüm haksızlıklara derhal son verecektir. Doğu sorununa egemen çevreler ırkçı bir milliyetçilik açısından bakmaktadırlar. Oysa üzerinde yaşadığımız bu ülke doğulu, batılı, kuzeyli, güneyli ayrımı gözetmeden hepimizindir. Hiç birimizin, ötekiler karşısında üstünlük iddiasında bulunmaya hakkı yoktur. İster Türkçe, ister Kürtçe, Arap-

ça, ister Çerkezce konuşsun, ister Rumca, Ermenice, Yahudice konuşsun, ister Müslüman, ister Hıristiyan, ister Musevî olsun; ister Sünnî, ister Alevî olsun bu topraklar üzerinde yaşayan ve Türkiye Cumhuriyetine yurttaşlık bağları ile bağlı bulunan herkes bu ülkenin eşit haklara sahip öz evlâtlarıdır. Bunlar arasında ayrıcalık gözetilemez, Anayasamızın 12. maddesi açıktır. «Herkes dil, ırk, cinsiyet, sınıf, siyasal düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.»

Sosyalist Parti, doğu sorununu ve ayrıcalık gözetilen tüm sorunları, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğü ve emekçi halkının kardeşçe dayanışması esasları içinde sosyalistçe çözmek kararındadır. Doğu sorununa da tüm sorunlarımız gibi, Türkiye'nin bütünlüğü içinde yaklaşmaktayız. Sosyalizme giden yolda bir bütün olarak ilerleyeceğiz ve sosyalizmi bağımsız Türkiye'nin bütünlüğü içinde kuracağız.

13) *Ulusal Savunma:*

Ulusal savunmamızda, çağımızın ulusal kurtuluş savaşı felsefesine dayalı yöntemler, gözönünde bulundurulacaktır. Saldırgan üstün güçteki düşmana karşı, yurdunu savunan halkın savaşı, üstünlüğünü ortaya koymuştur. Nizamî ordu yanında halk savaşı yöntemleri de geliştirilmelidir. Bizim gibi modern silâhlarını kendisi yapamayan devletler için, halk savaşı yöntemleri hayatî bir zorunluluk taşımaktadır. Bir yandan da savaş sanayimizi

modern silâhları yapacak düzeye getirmek için ciddi çaba harcanacaktır. Bu alandaki girişimler ekonomik ve sosyal kalkınmamızla uyumlu olacak, genel gelişme ve büyümeyi aksatmayacaktır.

14) *Emperyalist Devletlerle, Büyük Devletlerle Bütünleşme, Askerî İttifak Yok:*

Emperyalist devletlerin, büyük devletlerin önderliğindeki ekonomik siyasal, parasal, ticarî, kültürel bütünleşmeyi amaçlayan sözleşmelere; askerî ittifak ve bloklara girilmesine kesinlikle karşıyız. Bu gibi birleşmelerde, her bakımdan güçsüz olan küçük devletler zararlı çıkarlar. Büsbütün bağımlı duruma düşerler. Sosyalist Parti iktidara gelir gelmez bu gibi sözleşme ve andlaşmaları hemen feshedecektir. Avrupa Ortak Pazar sözleşmesi, NATO ittifakı, Amerika ile imzalanmış ikili anlaşmalar, CENTO İttifakı feshedeceğimiz uluslararası belgelerin başında gelmektedir.

Büyük devletlerle askerî ittifaklar imzalamak bize her zaman pahalıya mal olmuştur. Tarihimizden gereken dersi almalıyız. İttihat ve Terakkinin ileri gelenleri, Osmanlı devletini Birinci Dünya Savaşı'na Almanların bir oldu bittisi sonunda soktular. Alman emperyalizminin çıkarları uğrunda dört yıl savaştık; kuşaklar tükettik ve bir imparatorluğu yitirdik. Buna rağmen İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce, İngiltere ve Fransa ile üçlü ittifakı imzaladık. Buna göre kimi koşullar gerçekleşirse, bu sefer de onların safında savaşa girecektik. Bereket versin koşullar gerçekleşmedi de em-

peryalistlerin buyruğunda savaşa katılmadık. İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, Sovyetlerin kimi isteklerinden telâşa kapılan zamanın hükümeti, Türkiye'yi Amerikan emperyalizminin kucağına atmıştır. Amerika'ya Türkiye'de askerî üs kurma ve askerî personel bulundurma hakkını tanıyan ve daha başka ödünler veren ikili anlaşmalar imzalandı. Kimi sosyalistler bu durumu o tarihte protesto ettiler; bunun tehlikelerini ortaya koydular. Ve yıllar sonra Millet Meclisi'nde TİP adına yapılan ilk konuşmada, ikili anlaşmalarla Amerika'ya tanınan ödünlerin ulusal bağımsızlığımızla asla bağdaşmadığı, üstelik Türkiye'yi bir nükleer hedef haline getirdiği açıklandı. O tarihte büyük tepkilere yol açan bu konuşmanın, aradan on yıl geçtikten sonra kısmen de olsa yetkili bir ağızdan doğrulandığına tanık oluyoruz: 12 Mart muhtırasına imza koyan komutanlardan biri, Amerika'nın yardımı kesmesi ve silâh sevkiyatına ambargo koyması üzerine, tesislerden en fazla Amerika'nın, daha sonra NATO'nun, en az da Türkiye'nin faydalandığını açıklamış «bu tesisler nükleer ve konvansiyonel savaşlar için ilk hedeftir ve Türkiye için tehlike teşkil etmektedir» demiştir. (9.2.1975 günlü gazeteler).

Biz ilke olarak büyük devletlerle askerî ittifak imzalanmamasını, ülkemizde üs ve yabancı askerî personele ödün verilmemesini savunuyoruz. Barış zamanında bu gibi ittifaklar asla yapılmayacaktır. Ulusal bağımsızlığımızı, ülke bütünlüğümüzü korumak için girişeceğimiz bir savaşta, koşullar bir büyük devletle ittifak etmemizi zorunlu

hale getirebilir. Böyle bir zorunlulukla karşılaşıldığında da yukarıki ilke ışığında ve ulusal bağımsızlığımızı güvenceye alarak, silâhlı kuvvetlerimiz yabancı komutanlar emrine verilmeden sınırlı bir işbirliğine gidilebilecektir.

15) *Tam Bağımsız Dış Politika:*

Dış politikada tam bağımsızlık, ülke bütünlüğü, eşitlik, içişlere karışmama, karşılıklı çıkar ve saygı esaslarına titizlikle bağlı kalınacaktır. Bu, Kurtuluş Savaşımızda izlediğimiz anti-emperyalist çizgi doğrultusunda ve o tarihten bu yana geçen olaylardan ders alınarak uygulanacak olan bir politikadır. Dış politikamız, ulusumuzun meşru hakları ve çıkarları gözönünde tutularak saptanacaktır. Emperyalizmin boyunduruğundan kurtulmaya çalışan mazlum uluslarla, halklarla dayanışmaya ve işbirliğine gereken önem verilecektir. Sosyalist Parti ulusal bağımsızlığın kazanılması ya da korunması için emperyalizme karşı girişilen kurtuluş savaşlarını haklı ve meşru sayar. Bağımsızlığı ve ülkesi çiğnenen ulusların yanında yer alır; saldırganı protestodan başlayan tüm uluslararası müeyyideler zincirini, günün gereklerine göre harekete geçirmek için çaba harcar.

Türkiye'nin hiç bir devletin toprağında gözü yoktur. Sosyalist Parti yukarıda sayılan esaslar dairesinde, tüm devletlerle normal ilişkiler kurmak ve sürdürmek ister. Ancak her zaman emperyalizmin dünya ve Türkiye için ne korkunç bir afet olduğu bilinci içinde hareket eder. Uluslararası an-

laşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesinden yanadır; saldırı savaşı hazırlanmasını ve açılmasını insanlığa karşı işlenmiş bir suç sayar. Ve Nuremberg Mahkemesi kararları ışığında, saldırı savaşı hazırlamak, açmak ve yürütmekten suçlu olan devlet adamlarının yargılanması gereğine inanır. Dünya barışının gerçek temeller üzerine oturtulması için uğraşır; nükleer ve konvansiyonel silâhların uluslararası denetim altında sınırlandırılmasını ve giderek kesin silâhsızlanmaya ulaşılmasını dış politikasının ana hedefleri arasında görür. Atom enerjisinin barışçı amaçlarla insanlık yararına kullanılması için gerekli girişimlerde bulunulmasını; nükleer enerjiden tüm ulusların yararlanmasını sağlayacak uluslararası bir örgütün vücuda getirilmesini zorunlu görür. Sosyalist Parti dünya ticaretinin emperyalist devletlerin egemenliğinden kurtarılması ve yoksul halkların soyulmasına son verilmesi için, yoksul devletler arasında işbirliği yapılması gereğine inanır. Yoksullara dayatılan fiyatların kırılmasını amaçlayan tedbirler alınmasını ister.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE BAŞLANGIÇ

I — PARTİLER VE SINIFLAR :

Türkiye'de çok parti rejimi uygulanmaktadır. Anayasamız'ın 56. maddesi, yurttaşların politik partiler kurma hakkına sahip olduklarını, partilerin önceden izin alınmaksızın kurulacağını ve bunların ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik politik yaşamın vazgeçilmez ögeleri olduğunu yazmaktadır. Siyasî Partiler Kanunu da birinci maddesinde, politik partileri şöyle tanımlar: «Siyasî partiler toplum ve Devlet düzenini ve kamu faaliyetlerini, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ve özel kanunlarına göre mahallî idareler seçimleri yoluyla ve belirli görüşleri yönünde yönetmek denetlemek ve etkilemek için sürekli çalışma amacını güden ve propagandaları açık olan kuruluşlardır.»

Yukarıdaki tanımlamada «belirli görüşleri yönünde yönetmek, denetlemek ve etkilemek» deniyor. Demek ki, her partinin bir belirli görüşü ola-

cak ve her parti bu belirli görüş yönünden toplum ve devlet düzenini ve kamu faaliyetlerini... yönetmek, denetlemek ve etkilemek için sürekli çalışacaktır. Anayasada açıklandığı gibi partileri yurttaşlar kurmaktadır. Her partinin savunduğu belirli görüş, öncelikle kurucularının inandığı, savunduğu görüşlerdir. Toplumun her bireyi gibi, kurucular da, belirli maddesel koşullar içinde yaşamlarını sürdürürler ve inandıkları, savundukları görüşler, bu maddesel yaşam koşullarının ürünleridir. Yani içinde yaşadıkları maddesel koşulların beyinlerindeki yansımasıdır ki, çıkarlarıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Demek ki, görüşler, düşünceler, maddesel yaşam koşullarından bağımsız şeyler değildir.

Maddesel yaşam koşulları bakımından insanlar, aynı durumda bulunmamaktadırlar. Kimileri yaşamlarını, emek güçlerini başkalarına satarak sürdürürler; kimileri de bunların emek gücünü satın alıp, emek gücünün yarattığı artı-değere el koyarak yaşamlarını sürdürürler. İnsanlar, üretim faaliyetlerindeki bu yerlerine göre ayrı sosyal sınıflar oluştururlar.

Demek oluyor ki, politik partilerin benimsediği, savunduğu görüşler, son tahlilde şu ya da bu sosyal sınıfın çıkarlarını dile getirmektedir. Kuşkusuz bunu açıklamıyorlar. Toplumda egemen ve yönetici durumda olan sosyal sınıf, kendi ideolojisini topluma benimsetmeyi başarmış olduğundan, egemen sınıfın çıkarlarını, görüşlerini savunan partiler, bu görüşleri toplumun tümü için geçerli ulusal görüşlermiş gibi halka sunuyorlar. Oysa bunların ulusun gerçek çıkarları ile ilgisi yoktur.

Bunlar, ulusallık maskesi arkasına gizlenmiş ve belirli bir sınıfın çıkarlarını dile getiren görüşlerdir. Sermayeci sınıflar azınlıktadır. Sermayeciler ve toprak sahipleri toplum içinde azınlıkta kalmaya mahkûm iki sınıf oluştururlar. Bunların çıkarları, büyük çoğunluğu oluşturan işçi sınıfının çıkarlarıyla, köylülerin çıkarlarıyla, emekçi yığınlarının çıkarlarıyla çelişmektedir. Şu halde bunların çıkarlarını tüm ulusun çıkarlarıyla bir tutmak bir aldatmacadır. Gerçek ulusal çıkarlar, büyük çoğunluğu oluşturan emekçi halk yığınlarının, bugünden yarınlara uzanan çıkarlar zincirinden başkası değildir ve olamaz.

Sosyalist Parti işçi sınıfımızın, köylülerimizin, emekçi halk yığınlarımızın haklarını, özgürlüklerini ve çıkarlarını savunduğunu açıkça söyleyen bir partidir. Ve emekçi halk yığınlarının çıkarlarını savunmakla, ulusumuzun haklarını, özgürlüklerini, çıkarlarını savunduğu ve giderek insanlığa da hizmet ettiği inancındadır. Emekçilerin politikada aldanmamaları için, bu gerçekleri iyice kavramaları şarttır. Beri yandan çok partili demokrasi rejiminin tabana oturması ve gerçekten işlemesi için de, emekçi sınıflarının bağımsız bir politik güç olarak örgütlenip iktidar mücadelesinde yerlerini almaları gerekmektedir. Çünkü kapitalist rejimde temelde, çok partili demokrasi sistemi, son tahlilde sermayeci sınıflar karşısında emekçi sınıflarının yasal güvence altında mücadele etmesini sağlayan ve tarihin akışı içinde boyuna emekçi yığınlarından yana dönüşen oynak bir denge rejimidir.

A) EGEMEN SINIFLAR

1) BÜROKRASİ

Geri bırakılmış Türkiye'de sınıflar tablosu, Batı'nın sanayi ülkelerinden farklıdır. Batı'da büyük burjuvazi tek egemen sınıftır. Sınıf niteliği taşımayan bürokrasi devleti, burjuvazinin çıkarları doğrultusunda yönetmekle görevlidir. Toprak reformlarından sonra, büyük toprak sahiplerinin yerini, kapitalist yöntemle tarım yapan orta çiftçiler almıştır. Esnaflardan, küçük tüccarlardan, zanaatkârlardan ve serbest mesleklerden oluşan orta sınıflar vardır. Bir de bilinçli, örgütlü kalabalık bir işçi sınıfı..

Durum Türkiye'de farklı. Önce bürokrasiyi ele alalım:

a — *Osmanlılarda Bürokrasi:*

Osmanlılarda, bürokrasi, yüzyıllar boyunca egemen sınıflara özgü yetkileri kullanmış, onların ayrıcalıklarına sahip olmuştur. Gerçekten de devlet yöneticisi ve görevlilerinden oluşan bu sosyal sınıf, idarî ve politik yetkilerinin yanısıra, esaslı ekonomik yetkilerle de donanmıştı. Özellikle çalışma koşullarını saptamak yetkisi ve padişahla birlikte artı-değerden en büyük payı alma ayrıcalığı, bürokrasiye egemen sınıf niteliği vermekteydi. Herhalde Osmanlı toplumunda yönetici ve egemen olan tek sosyal sınıf, bürokrasi idi. Ondan başkası yoktu. Kimi üretim araçlarının özel mülkiyetine

sahip olan, örneğin lonca esnafı egemen sınıf durumunda değildi.

Bürokrasinin, üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip olmadığı halde, egemen sınıflara özgü yetki ve ayrıcalıklarla donanmış bulunması Osmanlı Devletinin sosyo-politik yapısının özelliklerinden doğmaktaydı. Bunda toprak rejimi başlıca rolü oynamıştır. Bilindiği gibi Osmanlılarda devlet, savaşlarda kazanılan toprakların — hemen hemen tüm ülke toprakları savaşlarda kazanılmıştır — ve doğal kaynakların mülkiyetine sahipti. Bu topraklara (Mirî Arazî) denirdi. O tarihlerde toprak başlıca üretim aracı olduğundan, *demek ki, Osmanlılarda devlet, kırsal bölgelerin biricik işvereni durumundaydı.*

Devlet sahip olduğu toprakları, bir çift hayvanla sürülebilecek parsellere ayırarak, bu (çiftliklerin) kullanım hakkını köylü aile reislerinin üzerine yazardı. Toprakların mülkiyeti devlette kalırdı. (Raiyyet) yazılan köylüler, çiftliklerini ekip biçmekle ve mahsülden belirli bir bölümü (1/10 ile 1/2 arasında değişen bir payı) öşür adı altında devlete vermekle yükümlüydüler. Bunlar ayrıca her yıl (çift resmi) (bennak resmi) ve daha başka vergiler de öderlerdi. Raiyyetler, üzerlerine yazılı olan toprakları satamazlar, rehin edemezler, bağışlayamazlardı. Devletin rızası olmadıkça, raiyyetlikten de çıkamazlardı. Ama raiyyetlikten sipahiliğe yükselenler bulunurdu.

Görüldüğü gibi Osmanlı'ların toprak rejimi, bir çeşit (devletçi üretim ilişkileri) temeline dayalı idi. Mülkiyeti devlete ait topraklar üzerinde

çalışan (raiyyetler) in yarattığı artı-değer, çeşitli (resim) ler yoluyla devlet hazinesine akmaktaydı. Ne var ki, hazine ile (raiyyet) ler arasına başka kişiler girecektir.

Buraya bir nokta koyup, Devlet yönetici ve görevlilerinin, hazinece hizmetlerinin ne yolda karşılandığını görelim. Bunların hizmetleri iki yoldan karşılanırdı: Ya Devlet hazinesinden bunlara nakit para (ulufe) ödenirdi; ya da kırsal bölgelerde yaşayan halktan alınan vergi ve resimleri, kendi hesaplarına toplama yetkisi verilirdi. Buna (dirlik) denirdi. Böylece dirlik olarak kendilerine belirli bir kırsal bölgenin (Timar) ı, (Zeamet) i, ya da (Has) sı verilen sipahiler, Zaimler ya da Mirilivalar, o bölgenin (öşür) ünü, (çift resmi) ni, (bennak resmi) ni ve daha başka adlarla anılan vergi ve resimleri kendi hesaplarına toplamak, tahsil etmek suretiyle Devletin yerine geçmiş olurlardı. Altını çizerek belirtmelidir ki, Sipahiler, Zaimler, Mirilivalar toprağın mülkiyetine sahip olamazlar, sadece şu kadar akçeli öşürün ve diğer resimlerin sahibi olurlardı. Hazineye gidecek menfaatin sahibi olurlardı.

Timar sahipleri (bu terimi genel anlamda ve Sipahileri, Zaimleri, Mirilivaları kapsayacak anlamda kullanıyoruz), vergi toplarken yasaların çizdiği sınırları aşarlar ve raiyyet yazılmış köylüleri aşırı derecede sömürürlerdi. Örneğin, ürünün onda birini almaları gerekirken, beşte birini, üçte birini aldıkları çok olurdu. Ayrıca Timara ilişkin yasalar gereğince köylülere türlü angaryeler yüklemek de bunların hakkıydı.

Devlet hazinesinden dirlik olarak kendilerine sağlanan bu çıkarlara karşılık Timar sahipleri kendi silahlandırdıkları belli sayıda askerin başında savaşlara katılmak zorundaydılar. Padişahlara, sadrazamlara, vezirlere, şehzadelere, beylerbeyi ve sancak beyleri ile yüksek düzeydeki devlet görevlilerine dirlik olarak (Has) ve (Zeamet); hizmete yeni alınanlara ve aşağı düzeydeki görevlilere ise (Timar) verilirdi. Bunlar sağladıkları gelir ve karşılığındaki yükümler bakımından farklı idiler. Alt kademeyi oluşturan ve sayıları pek çok olan Timarlı Sipahilerin dirliği yılda 3.000 akçe ile 20.000 akçe arasında oynardı. Yani Timarlı Sipahiler üzerine yazılan toprakların yıllık vergi geliri bu sınırlar içinde tahmin olunurdu. Zeamet sahiplerinin dirlikleri ise 20.000 akçe ile 100.000 akçe arasındaydı. Has sahiplerine bırakılan topraklar 100.000 akçeden yukarı gelir sağlayanlardı.

Uygulamada dirlik sahipleri ve adamlarının bu sınırları fersah fersah aştıkları, köylüleri soydukları bilinen gerçeklerdendir. Padişahlar, sadrazamlar, beylerbeyileri, haslarından milyonluk dirlik sağlarlardı.

Büyük servetler biriktirme olanaklarına, sadece bürokrasi mensupları Osmanlı toplumunda sahipti dense gerçeğe ters düşülmüş olmaz. Bunlar politik nüfuzlarını da kullanarak, faizcilik, murabaacılık, hayvan ticareti gibi yollardan da büyük servetler yapmışlardır.

Osmanlılarda devlet, dolayısıyle de bürokrasi kırsal bölgelerin ekonomisinde olduğu biçimde olmamakla birlikte, kent ekonomisini de tekelin-

de tutardı. Fiyatları ayarlamak, işyeri sayısını saptamak, piyasayı denetlemek ve düzende tutmak gibi yetkileri ile devlet, kent ekonomisine de egemen olmaktaydı. Beri yandan işyerlerinin (Kapan) hanlarının, dükkânların türlü vergi ve resimlere bağlanmış olması, devletin, bu yoldan artı-değerin büyük kısmına el komasına olanak vermekteydi.

Osmanlı toplumunun egemen ve yönetici sınıfı olan bürokrasi, (Seyfiye) yani askerler, (İlmiye) yani medreseliler, hocalar, (Kalemiye) yani kalem işlerinde çalışanlar olmak üzere üç gruptan oluşmaktaydı. Bunların belli başlı yetkilerini, ayrıcalıklarını kısaca açıkladık. Bürokrasinin karşısında, köylerde, kentlerde (Reaya) denilen emekçi halk yığınları vardı. Osmanlılarda sınıf ayırımı açık biçimde görülür: bir yanda (Havas) beri yanda (Avam)... Avam, emekçi halktan oluşan sınıftı. Havas ise saygınlar anlamına, yüksek devlet görevlilerinden ibaretti.

Bürokrasinin saltanatla ilişkileri üzerinde, kısaca da olsa, durmak gerekir. Aslında egemen olan padişahtı. Hükümet etme yalnız onun hakkıydı. Ne var ki, bu mutlak hakkı, uygulamada veziriazam kullanır ve divana giren vezirler, beylerbeyileri, kazaskerler, nişancı gibi hizmetliler bu konuda kendisine eşlik ederlerdi. Sonraları padişah divana girmediği halde, alınan kararları ve arzları onaylamak ya da reddetmek mutlak hakkını korumuştur. Egemenliğe bağlı tüm yetkileri başkentte ve taşrada başta sadrazam olmak üzere bürokrasinin ileri gelen yüksek görevlileri kullanmak-

taydı. Bu durum giderek padişahın yetkilerinin sınırlanması sonucunu doğurmuştu. Kâğıt üstünde tüm hükümetlik haklar, padişahın kişisel hakları idi. Padişah sadece Tanrı'ya karşı sorumluydu. Buyruklarına hiç bir sınır yoktu hukuk bakımından. Bir ölçüde belki geleneklerle bağlı olduğu söylenebilirse de sultanlık haklarının mutlaklığı tartışma konusu değildi. «Mülkün sahibi» idi. Ancak padişahın teorik olarak mutlak olan buyurma yetkisi, gerçekte belki ilk kuruluş günlerinden itibaren sınırlı olmuş ve sınırlama zamanla daha da artarak, bürokrasinin gittikçe ağır basmasına yol açmıştır. Bu gelişme sonunda padişahın yetkilerinin sınırlanması, önce Tanzimat fermanı ile kendi kendini bağlama biçimini almış; daha sonra Birinci ve İkinci Meşrutiyetlerle Anayasal sınırlama biçimine dönüşmüştür.

b — *Bürokrasi Devletle Özdeşleşiyor:*

Osmanlılarda Devlete, padişahtan ayrı bir varlık gözü ile bakılmıştır. Padişah da, sadrazam da, öteki görevliler de Devletin hizmetinde sayılmışlardır. Genel inanç bu merkezde idi. Ama pratikte Devlet padişahın kişiliğinde belirir, padişahla bütünleşirdi.

Giderek şöyle bir gelişme de oldu: Padişahın dışında bir varlık olarak görülen devlete zamanla bürokrasi sahip çıktı. Devleti yönetmiş, yüzlerce yıl, devlet adına buyurmuş olan bürokrasinin, devleti ele geçirmeye kalkışması beklenmedik bir gelişme değildi. *Osmanlı Devletinin kuruluşundan bu yana süregelen uygulamalar, bürokrasinin devlet-*

le kendisini özdeş görmesine, kendisini devletin uzantısı saymasına, dolayısıyle devleti kollamak, korumakla yalnız kendisinin görevli olduğuna inanmasına yol açmıştır. Bürokrasi devletin kendi sorumluluğu altında olduğuna, dolayısıyle de devlet yaşamını ilgilendiren her sorunda, kararın kendisince verilmesi gerektiğine öylesine inanmıştır ki, Osmanlı Devletindeki ekonomik dayanaklarını yitirdiği halde, bu inanç sayesinde hâlâ egemen olma iddialarını sürdürmektedir.

c — *Bürokraside Karşıt Görüşler:*

Düzen ve dirliğin iyice bozulması, savaşlarda yenilgilerin birbirini kovalaması, gerilemenin, çöküşün yadsınamayacak bir hal alması üzerine, Osmanlı Devletinin yöneticileri buna bir çare aramaya başlamışlardır. Genellikle iki görüş çarpışmıştır. İlk görüşü savunanlara göre: «Bu müsibetler, Tanrı'nın Osmanlılara ihtarıdır. Son zamanlarda dini, şeriatı ihmal eden Osmanlılar bu cezayı hak etmişlerdir. Devletin eski gücüne kavuşması, dirlik ve düzenin eski hale gelmesi dine şeriata dört elle sarılmamıza bağlıdır. Ecdadımızın kurduğu devlet düzenine dönülmesiyle her şey yola girecektir.» Karşı görüşü savunanlar için ise: «Batı'dan örnek alınarak birtakım reform hareketlerine girişmek zorunludur. Önce orduda, savaş araç ve gereçlerinde, yöntemlerinde reform yapmak şarttır. Devlet yönetiminde, eğitimde, maliyede, ticaret ve sanayide, tarımda Batı'ya benzemek için esaslı reformlara girişmek gerektir.» Bu iki görüşün tarafları arasında çetin bir savaş başlamıştır.

Kâh biri, kâh öteki ağır basmıştır. Sonunda ilerlemeler gerilemeler arasında, Lale Devrinden, Nizamı Cedid ve Tanzimata geçilmiştir. Ne var ki, Osmanlı Devleti artık Batı kapitalizminin bir yarı-sömürgesi durumuna düştüğünden, reform hareketlerinden umulan ferahlık doğmamış, devlet eski gücüne kavuşmak şöyle dursun, ekonomisi çöktüğünden ve dış borçlar yüzünden azce düşmüş itibarını büsbütün yitirmiştir. Düyunu Umumîye İdaresi devlet içinde bir yabancı devlet olarak Osmanlı Devletinin belli başlı kaynaklarını avucu içine almıştır.

Bu kez de Batıcı Osmanlı bürokrasisi İstibdat idaresini suçlu sandalyesine oturtarak Meşruti idareye geçişin koşullarını ve böyle bir hükümet biçimi içinde ne gibi reformların gerçekleştirilmesi gerektiğini tartışmaya başlamıştır. Birinci Yeni Osmanlılar ya da Jön Türkler hareketini (1865), İkinci Jön Türkler Hareketi izlemiştir. Paris'te gizlice toplanan kongrede (1902), Ermenilerin, Rumların ve Bulgarların istekleri dışında, iki karşıt görüş belirmiştir. Prens Sabahattin'in temsil ettiği görüşe göre: Çok uluslu Osmanlı Devletini koruyabilmek için merkezin otoritesini iyice sınırlamak, bunun için de «ademî-merkeziyet» ve «teşebbüsü şahsî» esaslarını kabul etmek gerekir. Bu görüşün savunucusu Prens Sabahattin kongreye katılan Ermeni, Rum ve Bulgar delegelerinin isteklerini bir ölçüde karşılamış olmak için, durumdan yararlanmamak kaydıyla yabancı müdahalesini de kabul ediyordu. Gerçekten Paris Kongresi'nde Osmanlı Devletinin gereken reformları ken-

di başına gerçekleştiremeyeceği, büyük devletlerin yardımına muhtaç olduğu ileri sürülmüştü.

İkinci görüşü Ahmet Rıza Bey ve arkadaşları temsil ediyorlardı. Bunlar müdahaleyi kesinlikle reddetmişlerdir. «Ademî-merkeziyet»e de karşıydılar. Ahmet Rıza Bey ve arkadaşları Osmanlıcılık karşısında Türkçülüğü, İslâmcılığı savunuyorlardı. Merkezci, müdahaleci, bir ölçüde bütüncül otoriter bir devletten yanaydılar. Savundukları devlet anlayışı, Osmanlı bürokrasisinin yüzyıllarca savunduğu devlet anlayışı idi. Bir de ihtilâlin sadece yayınla gerçekleştirilemeyeceği, ordu mensuplarının da ihtilâlciler arasına alınmasının gereği ileri sürülmekteydi.

Müdahale sorunu konferansın bir sonuca bağlanmadan dağılmasına neden olmuştur. Ama karşılıklı tezler, gerek İkinci Meşrutiyet fıkralarının, gerekse Cumhuriyet dönemi partilerinin politika yelpazesindeki yerlerini belirlemiştir. Elbet zamanın getirdiği zorunlu ayarlamalar yapılarak...

Paris Kongresi dağılınca Prens Sabahattin ve arkadaşları «Teşebbüsü Şahsî ve Ademî Merkeziyet Cemiyeti»ni, Ali Rıza Bey ve arkadaşları da «Terakki ve İttihat Cemiyeti»ni kurdular. İkinci Meşrutiyet ilânından sonra birinci akım Osmanlı Ahrar Fırkası'nı, daha sonra Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nı; ikinci akım da Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti (Fırkasını) meydana getirmiştir. Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın tüzük ve programı incelendiğinde, bu fırkanın devletin ekonomiye müdahalesinin karşısında olduğu; özel girişimi savun-

duğu görülür. Çeşitli ulusların Osmanlı ülkesinde bir arada yaşamalarından yanadır. Gayri müslim unsurlara eşitlik, özgürlük tanınmalıdır. Türkçülük, İslâmcılık devlet politikasına esas yapılamaz. Programın bir başka esası da Ademî-Merkeziyet ilkesidir. Bu ilke Teşebbüsü Şahsî ilkesi ile birlikte ele alınmıştır. Ve âdeta vilâyetleri özerk birimler haline getirmeyi hedef tutmuştur. Gerçi İttihat ve Terakki de esasta özel teşebbüsten yanadır. «Ama onun anlayışında özel teşebbüsün Müslüman Türk iş adamlarının elinde olması gerektir. Bunu sağlamak için devlet tüm gücü ile yardımcı olacak, ekonominin Türklerin eline geçmesine çalışacaktır. Bu amaçla da Devlet ekonomiye seyirci kalmayacaktır. Ademî-Merkeziyet ise Devletin parçalanmasına yol açacağı için kesinlikle söz konusu edilemez. Osmanlı topluluğu içinde, Türk unsuruna ulus bilinci verilerek dinamik ve egemen hale getirilmelidir. Beri yandan Osmanlı topluluğu içinde egemen duruma gelecek olan Türkler, İslâm dünyasının da toparlanıp birleştirilmesinde olumlu rol oynayabileceklerdir.» Türkçülük ve İslâmcılık İttihat ve Terakki'nin temel ilkeleridir.

(Burada bir parantez açarak aynı ilkelerin Alman emperyalizminin «doğuya yayılma» politikasına hizmet etmiş olduğunu hatırlatmak isteriz. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanların buyruğunda Kafkasya'ya yürüyen Türk silâhlı kuvvetleri Büyük Turan ülküsü peşindeydiler. Kanal seferinde şehit düşenler ise, büyük İslâm birliği ülküsünün kurbanı olmuşlardır. Oysa bu iki sefer de aslında Alman emperyalizminin, Rusya ve İngiltere ile mü-

cadelesinde Doğu'da kendisine bir yaşam alanı bulmak amacını gütmekteydi.)

Cumhuriyet döneminde Osmanlı bürokrasisinin devlet felsefesi yaşamını sürdürmüştür. Cumhuriyet Halk Partisi, İttihat ve Terakkiye mirasçı olmuştur.

Hürriyet ve İtilâf Fırkası da, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na, Serbest Fırka'ya, Demokrat Parti'ye ve nihayet Adalet Partisi'ne kaynaklık etmiştir.

Yüzyıla yakın bir mücadele tarihi olan bu iki görüşü iki sözcükle açıklamak gerekirse, denilebilir ki, İttihat ve Terakki bürokrasinin politik egemenliği ve yönetiminde kapitalist yoldan kalkınmayı önerirken; Hürriyet ve İtilaf politikayı da ekonomiyi de gelişmekte olan burjuvazinin eline bırakmayı önermiştir. Hâlâ genel çizgileriyle aynı sorun karşısında olduğumuz sanırız gözlerden kaçmamaktadır. Bir yanda devleti gözetmek ve kollamakla kendini görevli bilen ve yüksek politikayı ilgilendiren her konuda son sözü söyleyecek durumda bulunan bir bürokrasi vardır. Bir yanda da ekonominin can damarlarını elinde bulundurduğu için bürokrasinin vasiliğini reddeden, dışa bağlı bir burjuvazi vardır.

ç — *Bürokrasi Ağırlığını Politik Bilinci İle Koruyor:*

Gerçekler şemalara göre yorumlanırsa, bizim bürokrasinin herhangi bir kapitalist toplum bürokrasisinden farkı kalmaz: O da devlet mekaniz-

nası içinde, burjuvaziye hizmet eden bir kategori haline gelir. Oysa gerçeğin böyle olmadığını biliyoruz. Bizde bürokrasi yüzlerce yıl egemen sınıf niteliği göstermiştir. Bugün de burjuvazinin buyruğunda, ona hizmet eden bir araç durumunda değildir.

Osmanlı Devleti tarih sahnesinden silinene kadar, Devlet, bürokrasinin elinde kaldı. Bu uzun tarih döneminde bürokrasi, bir egemen sınıf niteliği taşımıştır. Osmanlı toplumunda bürokrasiden başka bu niteliği gösteren, ona baskın sayılabilecek herhangi bir sınıf, bir sosyal kategori de yoktur. bürokrasi üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip değildir. Kimi üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip olanlar da örneğin lonca esnafı, egemen ve yönetici durumda değillerdir. Osmanlı toplumunun gerçeği böyle. Şemalara sığmayan bu gerçeği bilime dayanarak açıklamak olanağı elbet vardır.

Birinci Dünya Savaşı yenilgisinden sonra ise, bürokrasinin Hürriyet ve İtilaf partisince temsil edilen kanadı, padişahla işgal altındaki İstanbul'da kaldı. Bürokrasinin Müdafa-i Hukuk derneklerin de toplanan öteki kanadı, Anadolu'ya geçti. Atatürk'ün önderliğinde Kurtuluş Savaşına girdi. Kurtuluş Savaşında, devlet bürokrasinin yönetimindeydi. Lozan barışını o yaptı, Cumhuriyeti o kurdu. Ve Cumhuriyet Halk Partisi içinde örgütlenen bürokrasi, 1950'ye kadar devleti rakipsiz yönetti. Hem politik alanda, hem ekonomi alanında bürokrasinin egemen olduğu görülür. Bürokrasi bu dönemde de üretim araçlarının özel mülkiyeti-

ne sahip değildir. Ancak devletçilik politikası ile ekonomiye egemen durumdadır.

1950'de bürokrasi için yeni bir dönem başlamıştır. 1950-1960 arası, burjuvazinin politikada ağırlığını duyurmaya ve söz sahibi olmaya yöneldiği dönemdir. 1950 genel seçimleri, bürokrasinin vasiliğinden kurtulmak olanağını vermiştir. Ne var ki, burjuvazi amacına tam anlamda ulaşamamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin yenilgisinden sonra politik ağırlığını büyük ölçüde yitiren bürokrasi, devlet makinasını elinde tutmaya devam etmiştir. Ve burjuvazinin kendisine bağlı yeni bir bürokrasi oluşturma çabalarından beklenen sonuç alınamamıştır. Geleneksel bürokrasi, durumunu ve politik bilincini korumayı başarmıştır. Burjuvazi ile bürokrasi arasındaki mücadele on yıl sürecektir.

Burjuva iktidarının Türkiye'yi ekonomik iflasın eşiğine getiren politikası, Devletin saygınlığını da zedelemekteydi. Ulusal bağımsızlığımızla asla bağdaşmayan bir dizi sözleşmelerin altına imza konmuş, ülkemizde Amerikan askeri üsleri kurulmuş, dış borçlar ve zararlı sonuçları, Düyunu Umumiye ile bir paralel kurulmasını haklı gösterecek bir düzeye ulaşmıştı. Cumhuriyet döneminde bin bir fedakârlıkla meydana getirilmiş olan devlet mameleki, yabancı ve yerli çıkar çevrelerine peşkeş çekilmekle, milyarlarca lira değerindeki kamu sektörünün, özel sektöre devrinden söz edilmekteydi. Ve yüzlerce yıldır bürokrasinin kıskançlıkla koruduğu devlet, fikir olarak, hükümet etme biçimi olarak, göz göre göre yok edilmekteydi. Oy-

sa bürokrasi yüzlerce yıldır Devleti kollamayı ve korumayı, varlığının nedeni saymıştır. Gidişata seyirci kalamazdı. Gelenekleri, inançları, bürokrasiyi harekete iteliyordu. Bu dönem 27 Mayıs'la noktalanmıştır.

Kurucu Meclis bürokratlardan oluşmaktaydı. Hazırlanan Anayasaya, 1950-1960 serüveninin yeniden yaşanmasını önlemek amacıyla, birtakım hükümler kondu. Bürokrasinin Devlet makinası içinde ağırlığını duyurması bir güvence olarak görüldü. Bürokrasi son sözü söyleyecek durumda olmalıydı. Seçimle iş başına gelecek olanların, Devleti tekellerine geçirmelerine, Devletin maddî-manevî varlığına diledikleri gibi tasarruf etmelerine olanak verilmemeliydi: Devleti, yüzyıllardır yöneten, kollayan ve koruyan bürokrasi idi. 27 Mayısta bu görevini bir kez daha yerine getirmişti. Bürokrasinin bu tarihsel niteliği Anayasaya yansıtılmalıydı. Tabii Senatörlük, Kontenjan Senetörlüğü, Milli Güvenlik Kurulu, Anayasaya bu amaçla sokulduğu anlaşılan yeni kurumlardır. Politik nitelikte olmamakla birlikte, Devletin Anayasaya aykırı yasalarla yönetilmesine olanak vermeyecek olan Anayasa Mahkemesi ile, bir avuç sermayecinin zengin edilmesine dönük bir ekonomi anlayışının yerine, planlı kalkınma fikrini getiren Devlet Planlama Örgütünü de, bürokrasinin Devlet içinde ağırlığını temsil eden kurumlar arasında sayabiliriz.

Politik etkinlik bakımından, bu kurumlar arasında Millî Güvenlik Kurulu, başta gelir. Anayasanın 111. maddesinde Millî Güvenlik Kurulu şöyle tanımlanır: «*Milli Güvenlik Kurulu, Başbakan, Ge-*

nel Kurmay Başkanı ve kanunun gösterdiği bakanlarla kuvvet komutanlarından kurulur. Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı başkanlık eder; bulunmadığı zaman bu görevi Başbakan yapar. Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlikle ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri bakanlar kuruluna tavsiye eder.» Millî güvenlik demokratik anayasa hukuku bakımından belirli anlam taşıyan bir kavramdır. Bizde geniş bir yorumla uygulandığı anlaşılmaktadır. Millî Güvenlik Kurulunun kamuoyuna açıklanan tavsiye kararlarında, her önemli konunun ele alındığı görülmektedir. Böylece Türk Silâhlı Kuvvetleri, en yetkili komutanlarının ağzından, izlenmesinde yarar gördüğü politikayı, hükümete duyurma olanağını bulmaktadır.

Ne var ki, hükümet, bu tavsiye kararlarına uyup uymamakta serbesttir. Böyle olunca da, taraflar arasında anlaşmazlıkların birikmesi ve durumun kopma noktasına gelmesi kaçınılmaz olmaktadır. Nitekim 1971'in ilk aylarında bu noktaya gelinecek ve bürokrasinin etkin kanadını oluşturan Türk Silâhlı Kuvvetleri adına verilen 12 Mart muhtırası ile, iş çevrelerine yakınlığı ile tanınan Demirel hükümeti, istifa etmek zorunda bırakılacaktır.

Bürokrasinin politik ağırlığını ortaya koyması bakımından, o günlerin gazetelerinde yer alan kimi demeçleri anımsamakta yarar vardır:

4 mart 1971 günlü gazetelerde, Genel Kurmay Başkanı'nın Ankara'da bulunan subaylarla yaptı-

ğı konuşmada: «Hiç endişeniz olmasın, gerekenler vaktinde arzu ettiğiniz gibi yapılmaktadır. Anayasa ve demokratik rejim içinde gereken, gerektiği zaman yapılacaktır. Tekrar ediyorum, endişeniz olmasın» dediği yazılıyordu. 11 mart günlü gazeteler de Genel Kurmay Başkanı'nın Yüksek Komuta Konseyi toplantısında: «Aşırı sağın tehlikesi de, aşırı solun tehlikesi de büyüktür. Ancak aşırı sağ daima karşısında bir alternatif bulacaktır. Bu alternatif güçlerin başında ise Türk Silâhlı Kuvvetleri gelmektedir. Fakat aşırı sol iktidara gelirse karşısında alternatif bulamayacaktır. Tehlikenin büyüğü de buradan gelmektedir. Biz Anayasaya sadık kalarak üzerimize düşen ikaz görevimizi her fırsatta yerine getiriyoruz. Hiç kimsenin endişesi olmasın, Türk Silâhlı Kuvvetlerini temsil etmek mevkiinde bulunanlar, vazifelerini müdriktirler ve Türkiye'yi bir tehlikenin kucağına atmayacaklardır. Gereken her şey zamanında yapılmaktadır, bundan sonra gerekenler de yine zamanında yapılacaktır.» biçiminde konuştuğunu belirtiyorlardı.

Ve Genel Kurmay Başkanı ile kuvvet komutanlarının imzalarını taşıyan 12 Mart «Muhtıra»sı veriliyordu. «Muhtıra» şöyle kaleme alınmıştı:

«Parlamento ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyetinin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.»

«Türk Milletinin ve sinesinden çıkan silahlı kuvvetlerinin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin partiler-üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılâp kanununlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zarurî görülmektedir.»

«Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır. Bilgilerinize...»

Bu muhtıra üzerine Demirel hükümeti istifa etmiş, yerine bürokrat ve teknokratlardan oluşan Erim hükümeti kurulmuştur. Böylece bürokrasinin asker ve sivil kanatları arasındaki dayanışma ve işbirliğinin yeni bir örneğine tanık olunmuştur. 27 Mayıs'tan sonra da aynı şey olmuştu. Bakanlar kurulunun kuruluşunda hiç bir zorluğa rastlanmamıştır. Silahlı Kuvvetleri Demirel hükümetini devirmeye iteleyen nedenler neler idiyse, bakanlık sorumluluğunu yüklenenleri göreve iteleyen nedenler de aynı nedenlerdi. Aynı inançlarla hareket ediyorlardı. Devletin tehlikeye düşürüldüğüne ve devleti korumak ve kollamakla, Devletin hizmetinde olan kendilerinin görevli olduğuna inanıyorlardı. Gördükleri işle, yaşam düzeyleri ile, devlet anlayışları ile aynı sosyal grubu oluşturuyorlardı.

İki devlet anlayışı çatışmaktadır. Bürokrasinin, otoriter, merkezci, tümcül devlet felsefesi ile burjuvazinin son tahlilde devleti kâr sağlama aracı gözü ile gören siyasal felsefesi, uzlaştırılmaz biçimde çelişmektedir. Olaylar bürokrasinin bugüne dek kendi devlet görüşünü korumayı başardığını ortaya koymaktadır.

Bu iki devlet felsefesinin, ayrı iki ekonomik sistemi yansıttığı kuşkusuzdur. Bürokrasinin devlet anlayışı, devletin ekonomiye müdahale ettiği ve bir çeşit otoriter «devletçi üretim» ilişkilerinin ağır bastığı bir toplum düzeninin siyasal ideolojisi. Tarihsel kökleri Timar sistemine uzanır. Burjuvazinin devlet felsefesi de, özel girişimci bir topluluk düzeninin siyasal ideolojisini yansıtmaktadır.

Ulusal ekonomimizde devlet kesiminin ağırlığını koruyamadığı; ekonomiye yön verici, dinamik bir güç olma niteliğini büyük ölçüde yitirdiği bir gerçektir. Bu gerileme, bürokrasinin politik ağırlığını olumsuz biçimde etkileyebilir. Beri yandan bürokrasinin kapitalist sistemle bütünleşmesi sonucunu doğurabilecek kimi atılımları da gözden uzak tutmamak gerekir. Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK), dikkatle izlenmesi gereken bir girişimdir.

Kesin olanı şudur ki, bugün bürokrasi, burjuvazi ile toprak ağalarından bağımsız bir baskın güçtür. Devlet yönetimini elinde tutan ve politikada son sözü söyleme durumunda olan bir sosyal gruptur.

Bürokrasi, emekçi halk yığınlarıyla birlikte toplumumuzun en eski sosyal grubudur. Osmanlı

devletinde bürokrasi baskın ve yönetici sınıf niteliklerı taşımaktaydı. Bugün de, ekonomik dayanağını büyük ölçüde yitirmiş olmakla birlikte, politik gücünü korumaktadır. Bürokrasiyi oluşturan, kişiler, yüzyılların berraklaştırdığı bir politik bilince sahiptirler. Öteki sınıflardan bağımsız, Devleti kollamak, korumak ve yönetmekle görevli bir sosyal grup oluşturduklarına kesinlikle inanmaktadırlar. Ayrıca Türk bürokrasisi, yüzyılların oluşturduğu bir siyasal ideolojiye de sahiptir.

d — *Bürokrasinin İdeolojisi:*

Türk bürokrasisinin ideolojisi, yüzlerce yıllık bir tarihin ürünüdür. Merkezci, tümcül, otoriter, güçlü devlet fikri, bu ideolojinin temel ögesidir. Bu ana fikre göre: «tarihin öznesi devlettir. Aşiretleri ulus yapan, imparatorluk haline getiren odur, devlettir. Bu tarihsel görevinde Devlet, buyruğuna sınır tanımaz.» Zamanla Demokratik Cumhuriyet biçimine gelinmiştir. Ama bürokrasinin devlet anlayışı yukarıki niteliklerini yine de korumaktadır.

İkinci öge uygarlıkçılıktır. Osmanlı bürokrasisinin, çetin savaşlar vererek ağırlığını kabul ettirmiş olan Batı'ya dönük kanadı, uygarlıkçılıktır. Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak, bürokrasimizin 250 yıldır gerçekleştirmeye uğraştığı bir ülküdür. Bu amaca ancak güçlü bir devlet eliyle ulaşılabileceğini düşünen, bürokrasimizin Batı'ya dönük kanadı, (Ahmet Rıza Bey kanadı) geleneksel devlet anlayışını benimsemiştir. Böylece yukardan aşağı uygulanan ve Batı'yı örnek alan reformculuğa gelinmiş olur.

Bu ideolojinin bir başka ögesi olan milliyetçilik, 19. yüzyıl sonlarında Türkçülük biçiminde karşımıza çıkar. İttihat ve Terakki Fırkası'nca benimsenen bu ilkeyi, Cumhuriyet Halk Partisi ırkçı ve serüvenci karakterinden arındırarak benimsemiştir. İşçileri, köylüleri işe karıştırmadan, bürokrasinin yukardan aşağı halka hizmeti anlamına gelen Halkçılık, Milliyetçiliği tamamlar. Yukardan gelen önerilere, halkın aşağıdan destek olmasını, bürokrasiye bir taban oluşturmasını ifade eder.

Tarihimizin önemli bir dönüm noktası olan laiklik, bürokrat ideolojiye son giren ilkedir. Cumhuriyet döneminde rejimin başlıca dayanağı olmuştur. Uygarlıkçılık, laiklikle tamamlanmıştır. Dinle devlet işlerinin ayrılması, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın vazgeçilmez koşulu sayılmıştır.

Sonuç olarak Türk bürokrasisini şöyle tanımlayabiliriz: *Türk bürokrasisi, merkezci, tümcül, otoriter, güçlü bir devletin varlığını, Türk milliyetçiliğinden esinlenen, uygarlıkçı, reformcu, halkçı ve laik bir politika izlenmesinin temel koşulu sayan ve bu politikayı uygulamak ve uygulatmakla, devleti kollayıp kollamakla görevli oldukları inancını taşıyan kamu personelinin oluşturduğu baskın bir sosyal gruptur.*

Kamu personeli dışında aynı ideolojiyi benimseyen teknotratlar ve çeşitli mesleklerdeki aydınlar, bürokrasinin yandaşı, destekleyicisidirler. Bürokrasinin yukarda özetlenen ideolojisini, küçük burjuva aydınlarının önemli bir kesimi benimseyecektir. Böylece bürokrasi, yandaşları ile birlik-

te toplumumuzun etkili bir kesimini meydana getirmektedir.

e — *Bürokrasi İle İşbirliği Sorunu:*

Bürokrasinin burjuvazi ile ve toprak ağalarıyla çelişkileri vardır. Aslında bu çelişkilerin kökü ekonomik temelde bulunmakla birlikte, çelişki yüzeyde reformlar konusunda kendisini göstermektedir. Bürokrasi Anayasada yer alan reformların, ekonomik ve sosyal tedbirlerin savsaklanmamasını, Atatürkçülükten ödün verilmemesini istemektedir. Oysa burjuvazi de, toprak ağaları da, reformlara karşıdır.

Toprak ağaları, toprak reformuna açıkça cephe aldılar. Her zaman açıkça karşı koymasalar da, bu iki sınıfın sosyal ve ekonomik reformları türlü yollardan engelledikleri bilinmektedir. Beri yandan Atatürkçülüğe karşı olanları da pek çoktur. Hele laikliğin, yıllardır şurasından burasından ödünler vermektedirler. Tabiî tüm bu direnişler geri bırakılmış ülkelerde kapitalizmin toplumun ilerlemesini frenlemesinde, uyumsuz ve dengesiz bir büyümeye yol açmasından ileri gelmektedir. Bundan dolayıdır ki, bürokrasiyi kapitalizmle bütünleştirmek için birtakım girişimler yapılmaktadır. Ama dış politikadaki son gelişmeler ise, bürokrasiyi anti-amerikan bir tutuma itelemektedir. Bürokrasinin uygulanan dış politikayı onaylar görünen kanadından, örneğin bir Muhsin Batur'un çıkıp Amerika ile ilişkilerimizi eleştirmesi ve ülkemizdeki Amerikan üslerinin öncelikle Amerika'nın yararına hizmet ettiğini, bizim için ise tehlikeli

olduğunu açıklaması dikkat çekicidir. Bürokrasi, baskın çevrelerin bir kanadını oluşturduğu halde, bu çelişkiler onun burjuvazi ve toprak ağaları ile aynı kefeye konulamayacağını ortaya koymaktadır. Biz bu gibi somut durumları doğru değerlendirmeye çalışmalıyız.

Bürokrasi bir de kendi içinde çelişik bir durum göstermektedir. Osmanlı bürokrasisinin Doğu'ya ve Batı'ya dönük iki kanat oluşturduğunu, sonradan Batı'ya dönük kanadın da ikiye bölündüğünü belirtmiştik. Şimdi de bürokrasinin içinde sosyalizmden yana bir kanat vardır. Bu kanadın gücü hakkında bir bilgimiz yoktur. Ama giderek bu kanadın güçleneceğini ileri sürmek yanlış olmaz. Buna paralel teknokratlar, küçük burjuva aydınlar arasında da sosyalistlerin sayıları çoğalmaktadır. Bu gelişmeler yarın için umut vericidir.

Ancak bürokrasinin dün olduğu gibi bugün de, sosyalizmden yana olmadığı bilinmelidir. Türk işçi sınıfının doğuşundan bu yana, yardımlaşma sandıklarından bile kuşkulanan bürokrasi, sendikalaşma hareketleri ile acımasız biçimde mücadele etmiştir. Grevleri zor kullanarak kırmıştır. Osmanlı basını işçi hareketlerine sürekli karşı çıkmıştır. Cumhuriyet döneminde de durum değişmemiştir. Faşist İtalya'dan aktarılmış yasa maddeleri ile yasa dışı türlü baskı ve saldırılarla işçi hareketinin gelişmesi önlenmiştir. Sosyalizme açık bir Anayasa yürürlükte olduğu halde, bugün bile sendikalar olsun, sosyalist partiler olsun, türlü engellemelerle karşı karşıya bulunmaktadır. Solun ezilmesi konusunda bürokrasi, burjuvazi ve top-

rak ağalarıyla her zaman dayanışma halinde olmuştur.

Ne var ki, zamanla her şey değişmektedir. Bürokrasinin, burjuvazi ve toprak ağalarıyla olan çelişkilerinin daha da derinleşmesi ve içindeki sosyalist kanadın güçlenmesi, bürokrasiyi, sosyalizm karşısındaki olumsuz tutumunu değiştirmeye götürebilir. Ama çayı görmeden paçaları sıvamaya kalkışılmamalıdır. Hele sosyalizmin bürokrasinin eliyle kurulacağını düşünmek sosyalizme esastan ters düşer. Sosyalizme geçiş objektif bir süreçtir. Bu süreci oluşturan çelişkiler irademizin dışındadır. Ancak toplumun gelişme yasaları bilinirse, çelişkilerin aşılmasında, çelişkiye taraf olanların iradesi rol oynar. Demek ki, tarihsel gelişmeyi hiçe sayarak tepeden inme buyruklarla sosyalizm kurmak olanaksızdır.

Örneğin sadece üretim araçlarının kamulaştırılması, sosyalizme geçilmesi için yeterli değildir. Kamulaştırmanın iktidara gelmiş olan işçiler, emekçiler tarafından gerçekleştirilmesi gerektir. Çünkü (ücretlilik) durumunun son bulması buna bağlıdır. İşçiler, emekçiler iktidar olmalıdırlar ki, çalışma koşullarını ve ürettikleri malların kullanılış biçimlerini kendileri saptayabilsinler. İktidarda olan işçiler, emekçiler değil de, bürokrasi ise, üretim araçları kamulaştırıldığı halde, işçiler, emekçiler, bir başkasının buyruğunda çalışacaklarından (ücretlilik) durumu sürecektir. Dolayısıyle kamulaştırmalara rağmen, sosyalizm askıda kalacaktır; sosyalizmin asıl amacı olan sosyalist demokrasi gerçekleşmeyecektir. Mekanik bir mantıkla alt-ya-

pı değiştiğine göre, er geç üst-yapının da ona uygun biçimde değişeceği ileri sürülebilir. Ama işçiler, emekçiler iktidarda olmayınca, yozlaştırıcı gelişmelerin olabileceğini de hesaba katmak gerekir. Doğru olan sosyalizme işçi sınıfının, emekçilerin eliyle geçileceği ve bürokrasinin buyruklarıyla tepeden inme sosyalizm kurulamayacağıdır.

Bizim bürokrasi, yüzlerce yıl ekonomik sistem olarak bir çeşit (devletçi üretim) ilişkilerine dayandığı için, sosyalist ekonomiyi bir bakıma yadırgamayabilir. Hele ilerde ekonomik dayanağını tümden yitirecek olursa, bu yadırgamayış bir yatkınlığa bile dönüşebilir. Üstelik bürokrasi iktidarda bulunan güçlerden biri olduğu için, sosyalizme onun öncülüğünde geçmenin daha kolay olacağı düşünülebilir. Bu düşüncelerin geçerli sayılamayacağını yukarda açıkladık. Üretim araçlarının kamulaştırılmış olduğu, planlı bir ekonomi sisteminde (sosyalist sistemde) yönetimin bürokratlaşması, yeni bir bürokrasinin doğması, bugün ciddî bir tehlike sayılmaktadır. Bunun önlenmesi için tedbirler düşünülmesi gerekirken, sosyalizme bürokrasinin öncülüğünde geçmeyi önermek akıllıca bir iş olmaz. Sosyalizm işçilerin, emekçilerin düzenidir. Sosyalizme geçiş de onların işidir. Sosyalizmin taşıyıcısı da kurucusu da onlardır; işçi sınıfıdır, emekçilerdir.

Bu, elbet sosyalizme yönelen bürokratlara sırt çevireceğimiz anlamına gelmez. Tüm sosyalist aydınlar gibi, bürokratlar da, sosyalist hareket içinde yerlerini alacaklar, emekçilere yararlı olmaya çalışacaklardır.

2) BURJUVAZİ :

Egemen çevrelerin öteki iki kanadı burjuvazi ile Toprak Ağaları sınıfıdır. Osmanlılarda, daha önce belirtildiği gibi zenginlikler yüksek devlet görevlilerinin elinde birikmişti. Bu zenginliklerin kaynağı ise, Timarlardan elde edilen toprak rantı, soygunlar, murabaacılık, faizcilik, hayvan ve tarımsal ürün ticareti idi. En eski zamanlardan beri ticaretle uğraşanlar ise, sermaye biriktirmek olanağı bulamamışlardır. Avrupa'daki yeni ticaret usullerinin, bankacılığın yabancısı idiler. Ancak Batı kapitalizminin, Osmanlı Devleti'ni kısa zamanda bir yarı sömürge haline getirecek ekonomik saldırısı başladıktan sonradır ki, bizde de bir burjuvazi doğmuş, toplumun sosyal yapısı değişmeye başlamıştır. Batı kapitalizminin Osmanlı ülkelerine mal, çeşitli yatırımlar: Demiryolları, rıhtımlar, entrepolar, bankalar ve borç biçiminde girmesiyle bir yerli aracılar sınıfı doğurmuştur. Bunlar ticaretle uğraşan, sarraflık yapan kişilerdi ki, çoğu gayri müslim Osmanlılardan ve Levantenlerden oluşmaktaydı. Aralarında pek az Türk vardı. 1810 yılında bunların sayısı 1200 dolayındaydı. Gayri müslimlere (Avrupa Tüccarı), Müslüman olanlara (Hayriye Tüccarı) denirdi. Bunlar Osmanlı uyruklu olanlardı. Ayrıca bir de Avrupa devletlerinin uyruğunda olan tüccarlar vardı. Bunlara da (Müst'emen) adı verilirdi. Avrupa ile olan ticaret öteden beri bunların elinde idi. Kapitülasyonlardan yararlanırlar, büyük kârlar sağlarlardı. Batı kapitalizminin Osmanlı Devleti ile ilişkileri yoğunlaştığı

tarihlerdir ki, (1795 - 1802) önce (Avrupa Tüccarı) denen gayri müslim Osmanlılara, sonra da (Hayriye Tüccarı) diye anılan Müslüman Osmanlılara beratlar verilmiştir. Ne var ki, dil bilmeyen, Batı'nın ticaret yöntemlerinin yabancısı olan (Hayriye Tüccar) ları dış ticareti (Avrupa tüccarı) ile (Müst'emen)lere bırakmak zorunda kalmışlardır. Avrupa ile ticaret yapan Müslümanların sayısı pek azdır. Oysa iç ticaret üst üste binen gümrük resimleri dolayısiyle kârlı bir iş değildi. Kapitülasyonlar yüzünden dış ticaretle uğraşanlar kısa zamanda büyük kârlar sağlıyorlardı.

Böylece yerli burjuvazinin bu iki kanadı arasında zenginlik, iş hacmi ve ilişkiler bakımından derin farklar meydana gelmiştir. Giderek ekonomi gayrı-müslimlerin egemenliğine girmiştir. Bu durum, uzun yıllar hükümetler için önemli bir sorun olmuş, ulusal ekonominin Müslüman - Türk burjuvazinin eline geçmesi için, çabalar harcanmış, yasal tedbirler alınmıştır. İttihat ve Terakkinin (Millî İktisat) politikasını, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (Varlık vergisi) ile noktalanan aynı doğrultudaki ekonomi politikasını hatırlatmak isteriz. İktidarda olan bürokrasi ile günlerden beri, bir Müslüman - Türk burjuvazi geliştirmek için, yasaları harekete geçirmiş, burjuvaziyi devlet hazinesinden beslemiştir. Üstelik işçi sınıfını da baskı altında tutarak, burjuvazinin sermaye biriktirmesi için gerekli ortamı hazırlamıştır. Ama bu destek ve korumaya rağmen, burjuvazinin güçlenmesi için yılların geçmesi gerekecektir.

a — *Osmanlı Devleti İflâsa Sürükleniyor:*

Kapitalizm Osmanlı toplumunda gelişmeye, kalkınmaya yol açmak şöyle dursun, Devleti kısa zamanda ekonomik ve malî iflâsa sürüklemiştir. Osmanlı burjuvazisi, hiç bir canlılık göstermemiştir. Ticaret burjuvazisi olarak kalmıştır. Oysa bilindiği gibi, Batı'da burjuva düzeninin başlangıcında, yalnız ekonomide değil, bilimde, sanatta felsefede büyük hamleler olmuş, toplum yeni bir aşama düzeyine ulaşmıştır. Bunun garipsenecek bir yanı yoktur. Çünkü Osmanlı toplumuna Batı kapitalizmi emperyalizm aşamasına girmezden hemen önce gelmiştir. Yani kapitalizm en gelişmiş biçimi ile gelmiştir. Bu aşamasında kapitalizmin, sadece işbirlikçilerine, kompradorlara ihtiyacı vardır. Osmanlı toplumunda (Avrupa Tüccarları, Galata bankerleri arasından, bu gibileri bulmakta güçlük de çekmemiştir Batı kapitalizmi. Osmanlı burjuvazisi bağımlı olarak doğmuştur. Serbest rekabetin ilerletici etkisinden, bizdeki burjuvazi daha doğuşunda yoksun kalmıştır. Rekabeti, müslim ve gayri-müslim kanatlarının Batı'ya hizmet arzetmek için birbiriyle amansız kavgası biçiminde yaşamıştır. Böylece Osmanlı toplumu ve sonra Türkiye, kapitalizmin yalnız kötülüklerini, olumsuz etkilerini görmüştür.

Önce Avrupa'nın fabrika malları geldi Osmanlı pazarlarına. En çok tekstil endüstrisi mamulleri. Bizim eltezgâhlarından oluşan dokuma sanayiimiz çöktü. Osmanlı Devleti artık işleyemez olduğu yününü, pamuğunu, ham ipeğini ihraç etmek zorunda kaldı. Ustalar, çıraklar, binlerce zanaat-

kâr işsiz kaldı. Bunlar ilerde Batı sermayesi hesabına madenlerde, fabrikalarda ucuz emek gücü olacaklardır. Osmanlı devleti kısa zamanda, mamul madde ithal eden, buna karşılık hammadde, tarım ürünleri ihraç eden bir ülke haline geldi. Osmanlı Devletinin ekonomisi normal gelişme yolundan artık çıkmış, uyumsuz, dengesiz ve frenlenmiş bir büyüme yoluna girmişti. Buna o günlerin parasal bunalımı da eklenmelidir. Devlet hazinesi bomboştu. Oysa isyanları bastırmak, savaşları yürütmek için paraya gerek vardı. Devlet Galata sarraflarından borç alıyordu. 19. yüzyılın ikinci yarısında dış borçlar başladı. Bir süre sonra Osmanlı Devleti borçlarını ödeyemez oldu. Malî iflâs, Muharrem Kararnamesi, Düyunu-Umumiye İdaresi, Osmanlı Bankası, Doyçe Bank... Artık çöküş iyice hızlanmış, son görünmüştü. Osmanlı Devleti Batı Avrupa kapitalizminin politik, malî, ekonomik boyunduruğu altındaydı. Düyunu Umumiye İdaresi devlet içinde daha güçlü bir devletti. Avrupa sermayesi ve yerli ortaklarının çıkarları ile devletin, çıkarları tam bir çelişki içindeydi. Batı sermaye çevreleri ve yerli ortaklarının her girişimi, Osmanlı toplumunu ölüme itiliyordu.

Dış Ticaret hızla gelişiyor; bir yandan da liman tesisleri, Antrepolar kuruluyor, limanlardan Anadolu'nun içerlerine uzanan demiryolları döşeniyor, maden ocakları işletmeye açılıyordu. Bütün bu işler, Avrupa sermayesinin imtiyazlı şirketlerince yürütülüyordu. Bu girişimlerin ardında, emperyalizmler-arası amansız mücadeleler de yatmaktaydı. Örneğin Bağdat Demiryolu imtiyazı Al-

man Emperyalizmi'nin (Doğu'ya yayılma) politikasının bir aracıydı.

Bu dönemde, Avrupa sermayesinin yerli ortakları ve aracıları olarak ortaya çıkan Osmanlı burjuvazisi, bir ticaret burjuvazisi idi. Avrupalılarla fabrika kuran tek tük gayri-müslim burjuvalar da vardı. Osmanlı burjuvazisi çıkarlarıyla emperyalizme bağlı ve onun hizmetindeydi. Bu bakımdan İttihat ve Terakkinin millî bir burjuvazi geliştirmek konusundaki iktisadî politikası durumu değiştirecek nitelikte değildi. Ticaretin gayrimüslimler elinden alınması, Müslüman-Türk unsurların tekeline geçmesi için harcanan çabalar, ekonominin dışa bağlılığına, emperyalizmin çıkarlarının ulusal çıkarlara üstün tutulmasına bir son verecek nitelikte değildi. Çünkü kapitalizmin tekelci aşamasında ulusal sınırlar, ulusal girişimler, ulusal çıkarlar önemlerini büyük ölçüde yitirirler. Tekelci sermayenin çıkarları ağır basar her yerde, her işte. Hele geleneksel ekonomileri ile kapitalizm öncesi aşamasında yaşayan toplumlar emperyalizmin boyunduruğuna düşünce, artık kendi çıkarları doğrultusunda yürüme olanağını yitirirler.

1950'lere gelene kadar bürokrasinin himayesinde hızla gelişen Türk burjuvazisi ticaret burjuvazisi idi. Sanayii teşvik yasaları, ucuz kol emeği, vergiler ve benzeri tedbirlerden hiç birisi, güçlü bir sanayi burjuvazisinin ortaya çıkmasını sağlayamamıştı. 1913 yılında endüstri tesislerinin sayısı 250 dolayındaydı. Bunların çalıştırdığı işçi sayısı da toplam olarak 17 bin kadardı. Bunların bü-

yük çoğunluğu beş on işçi çalıştıran küçük sermayeli kuruluşlardı. Cumhuriyet döneminde de uzun zaman devlet kesimi hariç sanayi uzun zaman beklenen gelişmeyi gösteremedi. Türk burjuvazisinin ticaretten endüstriye kayışı 1950'den sonra başlamıştır. Endüstrinin ulusal gelirdeki payı artmış; gayrı-safi yatırım olarak makine donatımına ayrılan meblağlar hızla büyümüş; sanayide kullanılan enerji ve işçi sayısı yükselmiş; kalabalık işçi çalıştıran modern fabrikaların çoğaldığı görülmüş ve giderek ihracat kalemleri arasında endüstri mamulleri de yer almaya başlamıştır. Ancak aynı yıllarda spekülatif alanlara, örneğin konut inşaatına yatırılan sermayenin, makine donatımına yatırılanın hemen hemen iki katı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Sanayi alanında görülen bu gelişmeye paralel banka sermayesinde de hızlı bir gelişme olduğu anlaşılmaktadır. Gerek mevduat, gerekse kredi konusunda hızlı bir artış kaydedilmiştir.

İstatistik rakamlarının incelenmesinden ortaya çıkıyor ki, bir yerli sanayi burjuvazisi doğmuş ve hızlı bir gelişme içine girmiştir. Zaten rakamlar olmasa da, sınayi tesislerin çoğaldığı gözle görülmektedir. Türkiye'nin sanayileştiği bir gerçektir. Bu sanayileşmenin istenen doğrultuda olmayışı bir sanayi burjuvazisinin varlığına ve gelişmesine elbet engel değildir.

b — *Tekelci Yabancı Sermayeye Bağlı Yerli Burjuvazi:*

Ancak geri bırakılmış Türkiye'nin çarpık gelişen sanayii de, sanayi burjuvazisi de uluslararası

tekelci sermayeye bağlıdır. Bu da gelişmenin çarpık ve frenlenmiş bir gelişme olmasına, dolayısıyle de sanayi burjuvazimizin de dışa bağlı mali olanakları ve girişimlerinde ister istemez sınırlı olmasına yol açmaktadır.

Türkiye'nin ve burjuvazimizin gelişmesini kemik hastası bir çocuğun gelişmesine benzetebiliriz. Nasıl kemik hastası çocuğun her yıl kilosu ve boyu arttığı halde, bu gelişme normal bir çocuğunkinin altında kalırsa, Türkiye'nin gelişmesi de öyledir.

Kapitalizmin normal gelişmesini hatırlamakta yarar vardır. Hemen şunu belirtelim ki, Batı ülkelerinin burjuvaları bu gelişmenin başında yabancı sermaye çevrelerinin maşası durumunda değillerdi. Bilindiği gibi kapitalizm, serbest rekabet döneminden tekelci aşamaya, yani emperyalizm aşamasına geçmiştir. Ticaret burjuvazisi bu gelişmenin ilk basamağında bulunur. Teknolojik gelişmelerle üretim güçleri yeni bir hamle yapar büyük endüstri ve onunla birlikte endüstri burjuvazisi ortaya çıkar. Artık karşımızda endüstri sermayesi vardır. Kapitalizm öncesi dönemlerden beri var olan bankacılık, kapitalizmin gelişme sürecinde işlerin yürütümüne olumlu katkıda bulunur. Başlangıçta ödemelerde aracılık eden bankaların, kapitalizmin gelişmesi ile, rolü büyür, sermaye birikimi ve endüstride üretimin yoğunlaşması, bankalarda sermayenin yoğunlaşmasına yol açar. Bankalar ellerinde biriken sermayeleri önce küçük, daha güçsüz bankalara el atarak değerlendirirler. Banka tekelleri kurulur. Bu tekeller arasında dev

birlikler meydana getirilir. Ve giderek yoğunlaşmış tekelci banka sermayesi ile, yoğunlaşmış tekelci endüstri sermayesi arasında bağlar kurulur. Kapitalizmin bu aşamasında uzun vadeli yüklü kredilere ihtiyaç artmıştır. Büyüyen endüstri girişimlerinin kredi ihtiyaçlarını, ellerindeki büyük rakamlara varan, mevduatı, hisse senetleri satın alarak endüstriye akıtan bankalar karşılar. Artık bankalarla endüstri girişimleri arasında yeni ilişkiler başlamıştır: Kişilerin elindeki endüstri girişimleri, bankaların aracılığı ile hisse senetli ortaklıklara dönüşür; hisse senetli yeni ortaklıklar kurulur. Bankaların endüstri alanına el atması, tekelci akımı güçlendirir. Sermayelerin birleşip kaynaşması ticaret ve ulaşım kesimlerine de sıçrar. Bankalar, endüstri, ticaret ve ulaşım girişimlerinin hisse senetlerini ve tahvilleri satın almak suretiyle, bunların ortaklaşa sahibi durumuna gelirler. Buna karşılık endüstri tekelleri de, bu tekellere ortak olan bankaların hisse senetlerini ellerinde tuttuklarından, böylece yeni tip bir sermaye ortaya çıkar: Malî sermaye...

Malî sermaye aşamasında aynı kişiler, tekelci bankalarında, tekelci endüstri, ticaret ve ulaşım girişimlerinin de başında bulunurlar. Artık ekonomiye ve giderek politikaya, her şeye, finans oligarşisi egemen olur.

Türkiye bu aşamaların hangisini yaşamaktadır? Sanayiciliğin ve bankacılığın bir ölçüde geliştiğine bakarak, Türk burjuvazisi tekelci aşamaya geldiğini, bir finans oligarşisi meydana getirdiğini söylemek kuşkusuz doğru olmaz. Açıktır ki, ulus-

lararası tekelci sermayenin Türkiye'de işbirlikçisi olmak, Türk burjuvazisine tekelci nitelik kazandırmaz. Türk burjuvazisi, ülkemizde, uluslararası tekelci sermayenin işbirlikçisidir, ama söz hakkı olmadan, kararlara katılmadan, sadece Türkiye'deki kârdan pay almakla yetinir.

Gerçi birtakım işaretler vardır: Bankalar endüstri alanlarına el atmaktadır; hatta kimi endüstri girişimlerinin doğrudan doğruya banka kurduğu görülmektedir. Aynı kişilerin büyük tarım işletmelerinin de başında oldukları bilinmektedir. Ancak çok önemli bir nokta gözden kaçırılmamalıdır. Yukarda özetlenen Batı kapitalizminin aşamaları, üretici güçlerin büyük bir hızla gelişerek sermayenin yoğunlaşmasına yol açmasının sonuçlarıdır. Yoğunlaşan ve sonunda finans kapital haline gelen sermaye milyarlarca dolar tutar. Sermaye sıkıntısı çeken ve dışa bağlı bir ekonomide tekelci sermayeden söz etmek olanaksızdır. Ayrıca şu da unutulmamalıdır ki, tekelci kapitalizmin karakteri ve doğal sonucu, sermaye ihracıdır. Oysa Türk kapitalizmi, dış kredilerle ancak ayakta durmaktadır; Türk burjuvazisi de kredi sıkıntısı içindedir. Bu durumda Türk burjuvazisinin tekelci aşamaya ulaştığı hakkındaki iddialar ciddiye alınamaz. Sonuç olarak: Türkiye'de kimi sermaye sahiplerinin çeşitli işalanlarını tekellerinde toplamaya çalıştıkları ve bir ölçüde de topladıkları bir olgudur. Elbet bu da bir tekeldir. Ama burada sözü edilen tekel bu değildir. Sözü edilen tekel, kapitalizmin, emperyalizm aşamasına geçmesidir. Emperyalizmin boyunduruğunda olan Türkiye kapitalizminin

tekelci bir süreç içine girebileceğini düşünmek, emperyalizmin boyunduruğunda iken de emperyalist olunabileceği anlamına gelir ki, saçmadır.

c — *Türkiye'de Millî Burjuvazi Var mı?*

Şemacılığı, doğmacılığı, bilimsel çözüm sanmanın, bizi gerçek çözümlerden uzaklaştırdığını, bir sonuca gitmemizi olanaksız hale getirdiğini akıldan çıkarmamak gerekir. Bunun bir başka örneğini de millî burjuvazi konusunda görüyoruz. Türkiye'de ulusal bir burjuvazi bulunduğu hakkındaki yargıları da, doğmalardan çıkış yapmanın doğurduğunu sanıyoruz. Emperyalizmin boyunduruğunda olan bir ülkede, ulusal bir burjuvazinin ortaya çıkması özel durumların var olmasına bağlıdır. Normal koşullarda burjuvazinin bir kesiminin, endüstri burjuvazisinin uluslararası tekelci sermayeye karşı çıkması olanaksızdır. Çünkü burjuvazinin öteki kesimleri gibi, örneğin ticaret burjuvazisi gibi, endüstri burjuvazisi de çeşitli yollardan uluslararası tekelci sermayeye bağlıdır, onunla çıkar birliği içindedir. Bilindiği gibi Türkiye'de bir Sinaî Kalkınma Bankası var. Sermayesinin tümü değilse, önemli bir kesimi Amerikan sermayesi. Endüstri girişimleri Sinaî Kalkınma Bankası'ndan sağladıkları kredilerle işlerini genişletmekte; işlerini bu kredilerle yürütmektedirler. Amerikan yardımlarında özel sektöre ayrılmış bir fon vardır. AET'den sağlananlarda da böyle bir fon vardır. Ve bunlar daha çok endüstri yatırımları içindir. Bu yardımlardan yararlanan endüstri burjuvazisinin Amerikan emperyalizmine, Ortak Pazar tekellerine

karşı çıkması, yardımlar sürdükçe nasıl düşünülebilir? Denilebilir ki, yardım görmeyen, kredi almayan endüstriciler de var... Bu durumda olanlar da doğrudan yardım, ya da kredi almasalar bile, emperyalizmle işbirliğinin Türk burjuvazisine sağladığı çıkarlardan dolaylı olarak yararlanırlar. Burjuvaziden bir kesiminin, işçi sınıfı ve emekçilerle elele emperyalizme karşı çıkması, çıkabilmesi için, olağan dışı bir durum karşısında bulunmak gerekir. Bu genellikle ulusal kurtuluş savaşlarında karşılaşılan bir durumdur. İki ateş arasında kalan burjuvazi ulusal harekete katılmak zorunda kalır. Bizde, Kurtuluş Savaşımızda da böyle olmuştur. Başlangıçta eşraf, birçok yerde Yunanla işbirliği etmiştir. Ancak ulusal güçlerin başarıyla direndiği anlaşıldıktan sonradır ki, ulusal harekete katılmıştır. Stratejiye, taktiğe ilişkin şeyler, toplumların içinde bulundukları somut durumlara göre, somutça değerlendirilmek gerekir. Ulusal burjuvazi ile işbirliği etmenin iki koşulu vardır: Birincisi, böyle bir burjuva kesiminin gerçekten var olması; ikincisi de, onların biz sosyalistlerle işbirliği etmeye yanaşmalarıdır. İşbirliği konusundaki kimi sosyalistlerin önerilerini, burjuvazi alaycı bir gülümseme ile karşılarken, hâlâ ayak diremede bir yarar yoktur; zarar vardır. Sol bu gibi hayallerle oyalanmamalıdır.

Bu, elbet kişi olarak burjuvalarla, kişi olarak bürokratlar ve toprak ağalarıyla ilişki kurulamayacağı, saflarımızı, davamıza içtenlikle inanmış olanlara açmayacağımız anlamına gelmez. Ama işçi sınıfı ve köylüler, tüm emekçiler, içinde bulun-

duğumuz koşullarda, sınıf olarak ne bürokrasinin, ne burjuvazinin ne de toprak ağalarının kendilerine yardım eli uzatmayacaklarını iyice bilmelidirler.

3) TOPRAK AĞALARI :

Toprak ağaları, toprak rantı ile geçinen büyük çiftlik sahipleridir. Büyük toprak parsellerinin özel mülkiyetine sahip olan bu kimseler, çiftliklerini tarım işçisi çalıştırmak; yarıcıya vermek; ya da kiralamak suretiyle değerlendirirler. Toprak ağalarının elindeki çiftliklerin taban sınırı toprağın kalitesine, sulu ya da susuz tarım yapılmasına ve bölgelere göre değişir. Örneğin Çukurova'da, Antalya'da, İçel'de 500 dönüm toprağa sahip olan ağa sayılır. Buna karşılık Urfa ovasında 1000 dönüm toprakla ancak küçük çapta bir ağa olunur. Ortalama bir rakam olarak 1000 dönümü taban kabul edersek, istatistiklere göre Türkiye'de, 4.323 ağa ailesi vardır. (Tüme oranla % 0,14). Bu aileler 10.892.760 dönüm toprağın özel mülkiyetine sahiptirler. (Ekilen biçilen tüm toprakların yüzölçümüne oranla % 6,51). 5000 dönümü üzerinde toprağa sahip olan büyük toprak sahibi ailelerin sayısı ise sadece 491'dir. (% 0,01). Topraklarının yüzölçümü 4.056.110 dönümdür. (Tüme oranı: % 2,43). Toprakların köylü aileleri arasında bu dengesiz dağılışı, tarımsal ulusal gelirin de dengesiz ve adaletsiz dağılımına yol açmaktadır: 1000 dönümün üstünde toprağa sahip olan aileler, yani tüme oranla sadece % 0,14'ü oluşturan ağa aileleri, tarımsal gelirin % 10'unu almasına karşılık, 1-50 dönümlük

parseller üzerinde çalışan 1.570.200 köylü ailesi (Tüme oranı: % 62,1) tarımsal gelirin ancak % 24,8'ni alabilmektedir.

Toprak ağaları uzun yıllardır egemen sınıf olma konusunda bürokrasiye eşlik etmekte, özellikle toprak ve tarım politikasının saptanmasında ağır basmaktadırlar. Atatürk döneminde bile dirençlerini gösteren toprak ağaları, toprak konusunda reform sayılabilecek her girişimi engellemeyi başarmışlardır. Çok dar kapsamlı çiftçiyi topraklandırma kanununa toprak ağaları şiddetle karşı çıkmışlardır. 17. madde üzerinde kopan fırtınanın birtakım büyük toprak sahibi milletvekillerinin, CHP'den ayrılıp DP'yi kurmalarına neden olmuştur. Toprak ağaları ve sözcüleri Kurucu Meclis'te de direnişlerini sürdürmüşlerdir. Anayasa tasarısının Toprak Reformuna ilişkin 37 ve 38. maddelerine karşı çıkmışlardır. Sonradan aynı şiddetli muhalefeti Ön Tedbirler Yasası ve Toprak Reformu Yasası görüşmeleri sırasında da göstereceklerdir. Ne var ki, kapitalizmin gelişmesi toprak reformunu zorunlu hale getirdiğinden, ağaların direnmesine rağmen, 12 Mart'tan sonra, yetersiz olmakla birlikte, bir Toprak Reformu Yasası yürürlüğe konmuştur.

Toprak ağaları politikada her zaman etkili olmuşlardır. Kırsal bölgelerdeki ekonomik ve politik ağırlıklarını, yurt çapında da duyurmuşlardır. Tarım kredileri poiltikası, sulama politikası, taban fiyatları politikası gibi hayatî sorunlar, genellikle ağaların çıkarlarına göre saptanmış ve uygulanmıştır. Son yirmi beş yılda toprak ağaları, politi-

kadaki ağırlıklarını bir hayli yitirmişlerdir. Kapitalizmin gelişmesi burjuvazinin gittikçe ağır basmasına yol açmaktadır. Ama bu gelişmenin kırsal bölgelere yansıması daha yavaş olduğundan, toprak ağaları, güçlerini yine de koruyorlar. Toprak Reformu Yasasının yetersiz oluşu, uygulamanın uzun zaman alacağının anlaşılması, toprak ağalarına egemenliklerini sürdürme olanakları vermektedir.

Toprak ağalığının tarihi çok eskilere uzanmaz. Osmanlılarda fethedilen topraklar devletin mülkü olduğundan, toprak ağası yoktu. Timar, zeamet ve has sahipleri, üzerlerine yazılı toprakların mülkiyetine sahip olmayıp, ancak öşürünü ve başkaca vergilerini kendi hesaplarına toplamakla yetkiliydiler. Toprağı işleyen köylülere gelince, bunlar da devletin kiracıları durumundaydılar. Kira bedeli olarak devlete, ya da timar sahiplerine üründen belirli bir pay (öşür) vermekle, ayrıca «çift resmi», «bennak resmi» gibi çeşitli adlardaki vergi ve resimleri ödemekle yükümlüydüler. Ancak Timar sisteminin zamanla bozulmasıyla bir kısım devlet memurları (mütesellimler), (voyvodalar), görevlerini kötüye kullanarak derebeyi kesilmişlerdir. 18. yüzyılda yaygınlaşmaya başlayan ve 19. yüzyıl başlarında hemen tüm memleketin derebeylerin eline düşmesine yol açan bu hareketle, devlet gücünün yettiğince mücadele etmiştir. Artık iyice yozlaşmış olan Timar sistemi, Tanzimattan sonra (1848) kaldırılmış ve 1858'de Arazi Kanunnamesi yürürlüğe konmuştur. Devlet topraklarının dişli aşiret reislerine, şeyhlere, valilere ihsan edilmesi,

ayrıca eli silahlı zorbaların hazine topraklarını yağma etmeleri, bu tarihlerden sonra alıp yürümüştür.

Ne var ki, bugünkü toprak ağalarına, kimi aşiret reisleri, kimi şeyhler hariç tasarruflarındaki topraklar dedelerinden intikal etmemiştir. Bunlar, ne 18. yüzyıldaki derebeylerinin, ne de Tanzimat sonrası Mütegallibelerinin torunlarıdır. Günümüzün ağaları sonradan türemişlerdir. Burjuvaziyi devlet hazinesinden besleyip yetiştiren bürokrasi toprak ağalarını da türlü yollardan korumuş, (belki de başka türlü davranmaya gücü yetmediği için), gelişmelerine olanak hazırlamıştır.

BAĞLANTI :

Türkiye'nin baskın güçleri, özetle açıklamaya çalıştığımız gibi: Bürokrasi, burjuvazi ve toprak ağaları sınıfıdır. Ama aralarında küçümsenmeyecek çelişkiler vardır. Bu çelişkilerden kimi, kapitalizmin burjuva-toprak sahibi çelişkisini birincisinin lehine çözmeye yönelik bir sistem olmasından gelmektedir. Kimi de, Türkiye'nin sınıfsal yapısındaki özelliklerden doğmaktadır. Bürokrasinin egemenlik konusunda iddialarını sürdürmesi, çelişkiler konusunda çok değişik bir tablonun çıkmasına neden olmaktadır. Ama hiç kuşkusuz temel çelişki emperyalizm ve onun işbirlikçileri ile işçi sınıfı, köylüler, tüm emekçiler (bu kanada sosyalist aydınları da katabiliriz) arasındaki çelişkidir. Yani sermaye ile emek arasındaki çelişki.

Türk burjuvazisinin küçük bir kesiminde, işçi sınıfı ile ilişkilerin daha yumuşak bir düzeyde sürdürülmesi eyleminin belirmeye başladığı dikkati çekiyor. Bunlar, işçilerle ilişkilerin sosyal-demokrat çizgiye yaklaştırılmasına taraftar görünüyorlar. Burjuvazimizin küçük bir kesimi, kapitalizmin, çağın gereksinimlerine ayak uydurması gereğine inandığı için, geçen yüzyılda geçerli olan yöntemlerin bırakılınasını savunuyor. Bunlara göre işçi sınıfı kapitalist sistem içinde eritilmeli, kapitalizmle bütünleştirilmelidir. İşçilerin yönetime katılmasına kadar varabilecek birtakım ayarlamalar sayesinde, işçileri pasifleştirmek ve sınıflar arası işbirliği politikasına çekmek olanağı vardır. Akıllı bir ücret politikası izlenmesi, işçileri uzun vadeli politik amaçlara yönelmekten alıkoyabilir. İşçi sınıfının politik bilince ulaşmasını önlemesi bakımından, örneğin TÜRK-İŞ'in partiler üstü politikası başarılı olmuştur ve desteklenmelidir. Sorunun can noktası, işçilerin bağımsız bir siyasal güç oluşturmalarını önlemektir. İşçiler buna gerek duymamalıdırlar. İşçiler iktidara gelip sosyalizmi kurmak için mücadele edecek yerde, kapitalist sistemde işçi olarak da rahat bir yaşam sürebileceklerine inandırılmalıdırlar. Bundan dolayı işveren - işçi ilişkileri bu açıdan değerlendirilerek, işçilere sanki işe ortakmışlar gibi davranılmalı, herhalde işçiler işverenin karşısına dikilmeye, hele politik mücadeleye asla itelenmemelidir.

Burjuvazinin bu küçük kesimi işçilerle ilişkilerin yukarıda özetlenen doğrultuda olmasını önerirken, genel politika alanında da hiç değilse şim-

dilik, aşırı sağcı partileri değil, ortanın solunda bir çizgi izleyen partileri tutma eyleminde görünmektedir. Bu küçük kesimi oluşturan iş adamlarının Avrupa'nın uyanık burjuvazisini örnek aldıkları ve Türkiye'nin dış ilişkilerinde Avrupa'ya ağırlık verilmesinden yana oldukları izlenimi alınmaktadır.

Buna karşılık Türk burjuvazisinin çoğunluğundan oluşan bir kesim, işveren - işçi ilişkilerinde eski alışkanlıkların sürdürülmesinden yana görülmektedirler. Bunlar sendikaların istekleri karşısında ödünsüz bir tutum içinde bulunulmasından yana görünmektedirler. Son zamanların, grevlere lokavtlarla karşılık verme politikası, bunların işçi - işveren ilişkilerini hangi düzeyde tutmak istediklerini açıkça ortaya koymaktadır. Türk burjuvazisinin bu kesimi, öteden beri uygulanmış olan şiddete dayalı politikanın izlenmesinden yana olduğu izlenimini vermektedir. CIA ile işbirliği halinde olmaları kuvvetli bir olasılık olan bu kesimin mensupları, provokasyonlar, tertipler, silahlı saldırılarla işçileri sindirmenin ve solu saf dışı etmenin gereğine inanmış görünmektedirler. Faşist komandoları, kimi İmam Hatip Okulu öğrencilerini, bunların finanse ettiği tahmin edilmektedir. Son zamanlarda güçlenen ve yaygınlaşan faşist örgütlerin gerekli parayı nereden, kimlerden sağladığı esrar perdesine bürünmüş olarak kalmamalı, aydınlığa çıkarılmalıdır. Herhalde kimi iş adamlarının bu örgütlere sempati ile baktıkları bilinmektedir. Bunların sempati ile karşıladıkları, yararlığına inandıkları bu hareketi yaşatmak, geliştir-

mek için gerekli her tür yardımı yaptıklarını düşünmek yanlış olmaz.

Beri yandan burjuvazinizin bu kesimince izlenen politika ile, Amerikan emperyalizminin çıkarlarını korumak için, dünyada izlediği politika arasındaki paralellik de gözlerden kaçmamaktadır. Amerika geri bırakılmış ülkelerde provokasyonlara, şiddete dayalı bir politika sürdürmektedir. Bu ülkelerin en geri, tutucu çevreleri ile kurduğu ilişkiler, çeşitli yardımlar(!)la beslenmekte ve genellikle ilericilerin ve tabiî en başta solun tasfiyesini amaçlayan bir politika izlenmesini gerektirmektedir. Amerika'nın Güney Vietnam'da, Kamboçya'da, Tayland'da, Güney Kore'de, Latin Amerika'da ve çıkarlarını koruduğu daha başka ülkelerde izlediği politika bu esaslara dayanmaktadır.

Sol çevreler Sağın gücünü hata etmeden değerlendirmek zorundadır. Sermaye çevrelerinin ellerinde bulundurdukları maddî manevî olanaklardan başka, arkalarında bir de Amerikan ve Avrupa emperyalizmlerinin gücü vardır. Sol kendi gücünü de iyi hesap etmelidir. Solun hiziplere ayrılmış olması ve bu hiziplerin birbirleriyle düşmanca savaşmaları herhalde solun gücünü arttırıcı bir etmen değildir. İnanıyoruz ki, Sosyalist Parti, işçiler, köylüler, tüm emekçilerle bütünleşmeyi başardıkça, hizipleşmenin olumsuz etkileri azalacak ve giderek silinecektir. Ve sol hızla güçlenecektir.

Ama bugün sol emperyalist cephenin oluşturduğu sağ karşısında yeterince güçlü değildir. Bilimin ve tarihin bizden yana olduğunu ve emekçi yığınlar bilinçlenip örgütlendikçe, güç dengesinin

bizden yana dönüşeceğini bildiğimizden yüreklenmekteyiz. Ne var ki, tarihi kendi haline bırakamayız. Bilinçli müdahalelerimizle tarihi yolunda tutmak ve gelişmesini hızlandırmak zorundayız. Bunun için Sosyalist Parti, işçilerin, köylülerin, emekçilerin politik eğitimine, ideolojik mücadeleye son derece önem vermektedir.

B) EMEKÇİ HALK YIĞINLARI

Emekçi halk yığınları terimi, halk terimine göre kuşkusuz daha açık, anlamı daha belirgin. Ama bunu da açıklamakta yarar var. Emekçi halk yığınları, üretime ya da üretime yardımcı işlere emeği ile katılan ve emekten başka küçük bir sermayeyi de ortaya koysa bile, yine de emeğin ağır bastığı üretim faaliyetlerinde bulunan sosyal sınıf ve kategorilerin tümünden oluşur. İşçiler, topraksız köylüler, küçük köylüler, küçük esnaf ve zanaatkârlar, küçük memur ve ücretliler bu kategoriye girerler. Sayılan sosyal sınıf ve kategoriler arasında türlü çelişkiler vardır. İşçilerle, küçük köylülerle, küçük esnaf ve zanaatkârlar arasında; küçük memur ve ücretlilerle kol emekçileri arasında çelişkiler bulunduğu görülmektedir. Ne var ki, tekelci sermaye çevrelerinin, Amerikan emperyalizminin aşırı sömürüsü ve ulusal onuru kırıcı davranışları emekçi halk yığınlarını oluşturan kategorilerin birbirlerine yaklaşmasına neden olmuştur. Kuşkusuz çelişkiler silinmemiştir; ekonomik alandaki çıkar ayrılıkları sürmektedir. Ama emekçi yığınları Amerikan emperyalizmi karşısında, bü-

yük sermaye çevreleri karşısında, emekçiler olarak ayrı bir sosyal kategori oluşturdukları, ulusun özünü meydana getirdikleri duygusuna sahip olmuşlardır. Osmanlı toplumundaki (Havas) (Avam) ayrımı, bugün (Emperyalizm ve onunla işbirliği halindeki burjuva - ağa - bürokrat üçlüsü) ile (emekçi halk yığınları) ayrımı biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

Emekçi halk yığınlarını oluşturan sınıf ve kategoriler arasındaki henüz bilinç düzeyine ulaşmamış olan bu duygusal dayanışma, kuşkusuz olumlu bir ortam yaratmaktadır. Ama duygusal plandaki bu dayanışmanın, bilinçli bir dayanışma biçimine dönüşmesi için, ciddî çabalar harcanması gerekmektedir. İşçiler, köylüler, zanaatkârlar, esnaflar, tüm emekçiler Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullarda gerçek çıkarlarının, aralarındaki çelişkileri ikinci plana itip, bir an önce Türkiye'yi geri bırakılmış ülke durumundan kurtarmak için, kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadelede kardeşçe işbirliği etmelerinde bulunduğunu bilinçle kavramalıdırlar. Eski Türkiye İşçi Partisi'nin bu konudaki çabaları olumlu sonuçlar vermiş, emekçi yığınlar içinde küçümsenmeyecek bir bilinç birikimi sağlamıştı. Ne var ki, TİP kapattırıldıktan sonra bu birikimden CHP yararlanmış; yararlanırken de sınıf bilinci yerine, bulanık bir halk kavramı getirerek, solu yozlaştırıcı gayretler içine gitmiştir. Emekçi halk yığınlarının kapitalizm ve emperyalizmi hedef alan bilinçli bir mücadele sürdürmediği, bulanık hedefler ardına takıldığı dönemlerde, hele emperyalizm bir bunalım

içindeyse, bu durumdan çoğu kez faşizm yararlanır. Çünkü faşizm, emperyalizmin, büyük sermaye çevrelerinin buyruğunda olduğu halde, emperyalizme, sömürüye sözde karşı çıkan, ama aynı zamanda halkın ıstıraplarından solcuları suçlu tutan demagojik nutuklarla, halkın yurtseverliğini sömürerek emekçileri aldatır, onları her zaman kendi saflarına çekmese bile, karşı koymamalarını, tarafsız kalmalarını sağlar. Türkiye bugün, faşist komandoların saldırıları «milliyetçi cephe» denemeleriyle, böyle kritik bir dönemde yaşıyor.

Politik etkene ağırlık vermemiz zorunluluğu, bu gibi hallerde daha açıkça kendini duyurur. Emekçi halk yığınlarını oluşturan sosyal sınıf ve kategoriler arasındaki çelişkilere rağmen, aşırı iç ve dış sömürünün emekçi yığınlarının sırtına binmesinin yarattığı duruma dayanarak, işçilerin, köylülerin, tüm emekçilerin aynı politik amaçlar dolayında dayanışmalarını sağlamak olanağı bulunur. Sosyalist Parti, işçi sınıfımızın bilimsel ve demokratik öncülüğünde iç ve dış sömürüye karşı mücadele edecek köylülerden, esnaf ve zanaatkârlardan ve tüm emekçilerden ve devrimci gençlerle sosyalist aydınlardan oluşan bir politik güç meydana getirmeye çalışacaktır. Türkiyemizin de, emekçi halkımızın da kurtuluşu için bundan başka çare yoktur.

1) İŞÇİ SINIFIMIZ :

Emekçi sınıf ve kategorilerden oluşan sosyal gücün, yol göstericisi, sürükleyicisi Türkiye işçi

mıştı. Çalışma koşulları son derece ağırdı. İşgünü 16 saati bulmaktaydı. İş güvenliği, işçi sağlığı gibi konular o tarihlerde sade bizde değil, dünyada da henüz bilimsel düzeyde bilinmiyordu. Ücretler çok düşüktü. İlk direnişler hakkında bilgi sahibi değiliz. 1845 tarihli «Polis Nizamı» adlı bir yasanın 12 maddesinden söz edilir. Buna göre, iş gücünü bırakan ve işleri durdurma hedefi güden işçi topluluklarının yok edilmesiyle ihtilâl çıkmasının önlenmesi buyrulmaktaydı. Böyle bir maddenin varlığından, işçiler arasında o tarihlerde kimi tepkilerin başgöstermiş olabileceği sonucu çıkarılabilir. Ya da bu konularda çok uyanık olan egemen çevreler çayı görmeden paçayı sıvamışlardır. Kesinlikle bilinen ilk grev hareketi 1872 ocağında İstanbul tersanesinde olmuştur. Demek bundan tam 103 yıl önce.

İlk işçi örgütü olan (Amele perver cemiyeti) nin de o günlerde (1871) kurulduğu bilinmektedir. Bu işçi derneği Tersane grevinde olumlu bir rol oynamış ve bundan bir süre sonra «Polis Nizamı» adlı yasanın 12. maddesi gereğince kapatılmıştır.

Yine o günlerde sosyalizm görüşünün Osmanlı İmparatorluğuna girdiği görülüyor. Şeriatı Ahmediye, Gota programını benimseyerek «Sosyalizm programının her bendinin Şeriatı Ahmediyeye muvafık olduğunu» ilân ederken (1878) azınlıklara mensup kimi ihtilâl komiteleri de sosyalizm esaslarını savunuyordu. Ermeni Hinçak ve Taşnaksiyun ihtilâlci komiteleri bunların başında zikredilmelidir.

Geçen yüzyılın sonlarına yaklaşıldığı sıralarda

sınıfıdır. Çünkü üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasındaki temel çelişkiyi, kapitalist toplumlarda ancak işçi sınıfının aşacağını ve sınıfsal yapısı itibariyle sömürü düzenini kesinlikle kaldırmayı, emekçi yığınları arasında ancak onun başaracağını ve daha başka birtakım nedenleri çağımız tarih ve ekonomi bilimleri kanıtlamıştır. Gerçekten de Türkiye'ye kapitalizm girdiğinden beri, emekçi halk yığınları içinde, modern anlamda mücadeleye başlayanı çoğu zaman bu mücadele tam bilinçle yürütülmemiş de olsa, işçi sınıfımızdır. Ne var ki, işçi sınıfının üretim tarzını değiştirebilmesi için, dar ya da geniş anlamda ekonomizmi aşması ve politik bilinçle politik amaçlı bir mücadele yürütmesi zorunludur. Şimdi Türkiye işçi sınıfı tarihini ana çizgileri ile belirtmeye çalışacağız.

a — *Osmanlı Devletinde:*

Modern anlamda işçi sınıfının doğuşu Osmanlı Devletine Batı kapitalizminin girişi ile başlar. El sanatlarının çöküşü, usta ve çıraklardan oluşan bir işsizler ordusunun oluşmasına yol açmıştı. Geçen yüzyılın ilk çeyreğinde ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan devlet fabrikaları, daha sonra yabancı sermaye ile yerli gayri-müslim sermayenin ortaklaşa kurduğu fabrikalar, İstanbul'da, İzmir'de, Bursa'da, Adana'da ve daha başka kentlerde işçi topluluklarının ortaya çıkmasına neden olmuştu. Ayrıca imtiyazlı yabancı ortaklıkların başta kömür madeni ocakları olmak üzere, maden ocakları açması ve Adana'da pamuk ekimine başlanması, kısa zamanda işçi sayısını arttır-

Osmanlı Amele Cemiyeti kuruldu (1895). Osmanlı Amele Cemiyeti, yurt dışındaki Jön Türklerle ilişkileri bulunan, siyasal yönlü bir gizli örgüttü. Tophane işçilerinin üye olduğu bu dernek bir yıl daha yaşadıktan sonra kapatıldı, kurucuları ve üyeleri ağır hapis ve sürgün cezalarına çarptırıldı. Bunlar sonradan Osmanlı Terakki Sanayi Cemiyeti'ni kurdular. O günlerde kurulan Murettibin-i Osmaniye Cemiyeti'nin (Basın İşçileri Derneği) uluslararası işçi kuruluşlarıyla ilişki kuran ilk işçi örgütü olduğu ileri sürülmektedir.

Böylece İkinci Meşrutiyet dönemine gelindiğinde, Türk İşçi Hareketinde birtakım öncü kuruluşların ortaya çıktığı ve bunların Batı Avrupa sermaye çevrelerinin yerli işbirlikçileriyle ağır biçimde sömürdüğü işçilerin haklarını savunmaya ve bir ölçüde de siyasal planda mücadele yürütmeye çalıştıkları görülmektedir. Abdülhamit istibdadına karşı «hürriyet, adalet, müsavat, uhuvvet (kardeşlik)» parolası ile savaşan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni, işçi kuruluşları içtenlikle desteklemişler; Abdülhamit'i devirecek olan ittihatçıların işçilere geniş özgürlük tanıyacağını sanmışlardı. İkinci Meşrutiyetin ilânından hemen sonra geniş grev hareketleri başlamıştı. İlk grevler 1908 yılının Ağustos ayında önce Selânik'te başladı. Rumeli demiryolu işçileri ve memurlarının başlattığı grev kısa zamanda tüm demiryollarına yayıldı. Eylül ayında Ereğli kömür havzası işçileri de greve geçtiler. Demiryolu işçilerinin grev hareketini İstanbul'da tramvay işçileri ve Şirketi Hayriye işçilerinin grevleri izledi. Özgürlük, adalet, eşitlik ve

kardeşlik parolası ile iktidara gelen İttihat ve Terakki, İmtiyazlı yabancı şirketler yanında yer alarak, grevci işçiler üzerine asker ve jandarma göndermekte gecikmedi. Hatta İzmir'e Mecidiye zırhlısı bile yollandı. Hürriyetin kimler için ilân edildiğinde kimsenin kuşkusu kalmamalıydı. Özgürlük, eşitlik, kardeşlik, adalet ilkeleri herhalde işçiler için değildi. Basın işçilere ateş püskürüyordu. İkdam, İstanbul Ticaret Odası gazetesi ve daha başka gazeteler, Türk işçilerinin Avrupalı işçilerle bir tutulamayacağını, grev gibi hakların onlara tanınamayacağını yazıyor ve açıkça yabancı sermayenin çıkarlarını savunuyorlardı. 16 eylül 1908 günlü İkdam şöyle yazıyordu: «.... Bundan maada memleketimizde mevcut cesim sanayi (büyük sanayi) ecnebi (yabancı) sermayeleriyle vücude gelmiştir. Demek ki, grevler dolayısiyle, itibar-ı malimiz üzerinde tesir icra eder. Şirketlerin hisse senedatı (senetleri) düşer.» Bu olaylardan sonra (tatili eşgal) grev yasası ele alındı. İşçi hareketlerini önleyici hükümlerle yeni bir biçime sokuldu. Bu arada sendika kurulması da yasaklandı. Ayrıca esnaf ve işçi dernekleri de kontrol altına alınıyor; bu derneklerin kilit noktalarına İttihat ve Terakkinin adamları yerleştiriliyordu.

1908 grevleri karşısında hükümetin davranışı işçilere özgürlük, hak tanınmayacağını açığa vuruyordu. İttihat ve Terakki diktasını kurmaya hazırlanıyordu ki, 1910 yılının eylül ayında Osmanlı Sosyalist Fırkası (partisi) kuruldu. İştirakçi Hüseyin Hilmi ve arkadaşlarının kurduğu bu parti Türkiye'de kurulan ilk sosyalist partidir. Sabah gaze-

tesi şöyle yazıyordu: «Sosyalizm ihtiyacı çok ve kazancı binnisbe az olan Avrupa amelesi (işçisi) arasında taammüm edebilir. Kanaatkâr Osmanlı amele ve hamalları arasında o gibi fikir tammüm edemez». Osmanlı sosyalist fırkasının elinde çeşitli yayın organları vardı: İnsaniyet, Sosyalist, Muhede İştirak... Paris şubesi de Beşeriyet'i yayınlıyordu. Partinin asıl organı Hilmi beyin çıkardığı İştirak'ti. Bu dergi ve gazeteler mütevazi organlardı. Baskıları satışları azdı. İştirak ancak 20 sayı çıkmıştır. Osmanlı Sosyalist fırkasının örgütlenme çalışmaları da sınırlı kalmıştır. Selanik ve Galata sosyalist kulüplerini, hükûmet «emniyet ve asayiş bakımından sosyalist kulüpleri tehlikeli gördüğü» gerekçesiyle kapatmıştır. Ve bir süre sonra Hüseyin Hilmi bey başta olmak üzere partinin belli başlı yöneticileri Sinop'a sürgün edildiğinden, Osmanlı Sosyalist Partisi bir varlık gösteremez hale düştü.

İttihatçıların bir tek parti diktasına hevesli olmaları, İkinci Meşrutiyetle kurulmak istenen parlamenter sistemi daha işin başında çıkmaza sokmuştu. İttihat ve Terakki Osmanlı bürokrasisinin Batı'ya dönük merkeziyetçi, bütüncül kanadını oluşturmaktaydı. Parti ihtilâlci genç subaylara dayanıyordu. Ve devletle özdeşleşen Osmanlı bürokrasisini devlet ve toplum anlayışını temsil ediyordu. Devleti en iyi biçimde gözetip kollayacak olanlar kendileri idi. Bu anlayışta olan, üstelik ordu içinde ağırlıkları da bulunan, yani hükümeti her an silah zoruyla ele geçirebilecek güçte kimselerle, çok partili bir siyasal rejimi yürüt-

me olanakları bulunamazdı. 1908'den 1920'ye uzanan 12 yıllık bir dönemi kaplayan İkinci Meşrutiyet sırasında dört kez seçim yapıldı. Dört kez Parlamento feshedildi ve ikinci fesihten sonra iki yıla yakın bir süre Devlet parlamentosuz yönetilmiştir. Babıâli baskını ve Harbiye Nazırı Nazım Paşa'nın öldürülmesi olayından sonra İttihatçılar devletin kaderine tek başlarına egemen olmuşlar; Osmanlı İmparatorluğunun tarih sahnesinden silinmesi ile sonuçlanacak savaş yıllarında bir tek parti diktası kurmuşlardır. Özgürlük, adalet, eşitlik, kardeşlik parolası ile iktidara gelindiği halde 1908'den 1918 sonuna kadar tam 10 yıl sıkıyönetimle hükümet edilmiştir. Nasıl ki, 52 yıllık Cumhuriyet rejiminin 37 yılı da sıkıyönetim altında geçmiştir.

Mütareke yıllarında işçi hareketinin yeniden canlandığına tanık oluyoruz. İşgal altındaki İstanbul'da grevler oluyordu : Tramvay işçilerinin grevi, Şirket-i Hayriye işçilerinin grevi gibi. Bu grevleri sürgünden dönünce partisini Türkiye Sosyalist Fırkası adıyla yeniden kuran Hüseyin Hilmi ve arkadaşları yönetmişlerdir.

Başka işçi partileri de kurulmuştur: Mesai Fırkası, Sosyal Demokrat Fırkası, Amele Fırkası, İştirakçi Hilmi'den ayrılanların kurduğu, Müstali Sosyalist Fırkası. Ama kuşkusuz Mütareke yıllarında kurulan bu partiler arasında Dr. Şefik Hüsnü ve arkadaşlarının kurduğu Türkiye İşçi Çifçi Sosyalist Fırkasının ayrı bir yeri vardır. Bu parti kâh illegal olarak, kâh legaliteye çıkarak yaşamını sürdürecektir. T.İ.Ç.S. Fırkası işgal altındaki İstan-

bul'un zor koşullarında işçiler içinde örgütlenmeye; Kurtuluş, Aydınlık, Orak Çekiç gibi yayın organları aracılığı ile kamuoyunu etkilemeye çalışmıştır. Aydınlık, bir teorik dergiden öteye geçen ve hareketin kurmaylarının bir araya geldiği bir merkez niteliğindeydi. Türkiye sorunları hakkındaki görüşlerin, çözümlemelerin her zaman isabetli olduğu söylenemez ise de, bunların ele alınması bir ileri adımdı. Üstelik aydınlık (Türkiye İşçi Derneği) adında kurduğu örgüt aracılığı ile Sol Partileri, çeşitli işçi derneklerini birleştirmeye de çalışmıştır. Dr. Şefik Hüsnü Partisi ile iştirakçi Hilmi'nin partisi arasındaki sürtüşmeler gittikçe artmıştır. Karanlık işlere karıştığı söylenen İştirakçi Hilmi öldürüldüğü zaman etrafında ancak üç-beş kişi kalmıştı.

Ne var ki, 1919'larda memleketin kalbi artık İstanbul'da atmıyordu; Türkiye'nin kalbi artık Anadolu idi. İkinci Meşrutiyetin de, partilerinin de sonu gelmişti. Müdefa-i Hukuk Cemiyetleri dönemine girilmişti. Her yerde yurdun kurtuluşu için örgütler kuruluyordu. Bir ölüm kalım savaşıydı bu... Anadolu'nun insanları emperyalizme karşı tarihin yazdığı İlk Ulusal Kurtuluş Savaşını veriyorlardı.

b — *Kurtuluş Savaşı ile Başlayan Dönemde İşçi Partileri:*

Kuşkusuz Türk sosyalistlerinin yeri bu savaşın içindeydi. İşçiler, köylüler emperyalizme karşı savaşırken, sosyalistler savaşın dışında nasıl kala-

bilirlerdi? Nitekim pek çok sosyalist hemen Anadolu'ya geçti. Türkiye Büyük Millet Meclisi içinde sol eğilimli kişiler vardı. (Halk zümresi). Çok geçmeden sol partiler kuruldu: Yeşil Ordu, (Resmi) Türkiye Komünist Fırkası, illegal Türkiye Komünist Fırkası, Halk İştirakiyun Fırkası... Ayrıntılara girmeyeceğiz; bunlardan hiç biri uzun ömürlü olamadı. Görevi bittiği için Resmi Komünist Fırkası da kapandı. Elbet Ulusal Kurtuluş Savaşları sol çizgi üzerindedir. Bizimki de öyledir. Atatürk 1921'de «bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı ulusça savaşmayı öngören bir mesleği izleyen insanlarız» derken, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti de aynı esaslara dayalı ünlü (Halkçılık Beyannamesi) ni yayınlıyordu. Bir soru üzerine (Halkçılık Beyannamesi) nin raportörü Soysaldı: «Biz dış kapitalizme de, iç kapitalizme de karşıyız» cevabını vermişti. Beyannamede önerilen reformlar, soldaydı. Ama bizim radikal bürokrasi solu kendisi saptar, kendisi uygulardı. Bürokrasinin kendi solunda olanlara tahammülü yoktu. İktidar yüzlerce yıldır onun tekelindeydi; tekelinde kalmalıydı. İzmir Millî İktisat kongresinde açıkça ortaya çıktı ki, aslında bürokrasi ne iç kapitalizme, ne dış kapitalizme karşıydı. (Halkçılık Beyannamesi) de, raportörün cevabı da, günün koşullarından esinlenilerek söylenmiş sözlerdi...

Nitekim çok geçmeden İstanbul'daki sosyalistlerin hesabı da görüldü. 1 Mayıs 1923'te dağıtılan bir bildiride «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetini iskat ve meşruiyetine isyanı tazam-

mum eden... Hükümeti hazıranın şeklini tebdil ve yerine komünist bir hükümet ikame etmek üzere amelcyi azim ve şiddetle mücadeleye sevk ve tahrik» niteliği görülerek Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası yöneticileri tutuklandılar. Ayrıca gizli Komünist Partisi ve gençlik örgütü kurmak ve yönetmekle de suçlandılar. Ancak Hiyaneti Vataniye Kanunu İstanbul'da usulünce ilân edilmediğinden sanıklar beraat etmişlerdir.

Şeyh Sait İsyanı, bir yandan da Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın sağcı niteliği, İnönü hükümetini devrimleri koruma gerekçesiyle tedbir almaya itelemişti. Ne var ki, bu tedbirler sadece irticai, gericiliği hedef almadı; sol da temizlendi. 1925'te çıkartılan Takriri Sükun Kanununa dayanılarak yine 1 Mayıs bildirisi yayınlamış olan solcular tutuklanarak Ankara'da İstiklâl Mahkemesi önüne çıkartıldılar ve 7 yılla 15 yıl arasında ağır hapis cezalarına çarptırıldılar.

c — *Çok Partili Dönem:*

Artık sol meşruluk dışına itilmişti. Tam 21 yıl sol illegalitede kalacaktır. Ancak 1946'da çok parti rejimine geçilmesi üzerine Esat Adil Müstecaplıoğlu Türkiye Sosyalist Partisi'ni Şefik Hüsnü ve arkadaşları da Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi'ni kurabileceklerdir. Kısa bir süre faaliyette kalan bu partiler, gizli bir partinin legale çıkan kanadı ve Komünist Partisi oldukları iddia edilerek, Sıkıyönetim Mahkemesine verilmiştir. İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi, T.S.E.K.P.'ni kapat-

mış ve yöneticilerini çeşitli ağır hapis cezalarına çarptırmıştır. T.S.P. ve yöneticileri beraat edeceklerdir. 1925 - 1946 arasında illegalite koşullarına zorlanan Türk solu sık sık tutuklamalarla, uzun hapis cezaları ile çok yıpranmış, herhalde emekçi yığınları içinde kökleşmek olanağını bulamamıştır. İllegalite koşulları beri yandan iç bölünmelere, hizipleşmelere de yol açmıştır.

Çok partili dönemin sola karşı en büyük polis operasyonu, 1951 - 1952 tevkifatıdır. Tutuklamalar 1952'den sonra devam etmiş, sanıkların Emniyetteki sorguları yıllar sürmüştür. Yurt dışı ile de irtibatlandırılarak solu geniş biçimde saf dışı etmeyi hedef alan 1951 - 1952 tevkifatı, böylece solun bir kez daha bölünmesi sonucunu da doğurmuştur.

Takriri Sükûn Kanununun başlattığı dönem işçi sınıfının siyasal faaliyetlerini hedef almakla yetinmemiş, meslekî faaliyetlerini de Halk Partisi'nin katı vesayeti altına sokmuştur. Çalışma koşulları son derece ağır, ücretler çok düşük olduğu halde işçilerin buna karşı mücadele etme, doğal haklarını alma olanakları yoktu. Patronların insafına terk edilmişlerdi. Bunu, Sanayii Teşvik Kanununun yazılı olmayan bir maddesi sayabiliriz. Sanayileşmek için gerekli olan ilk ve amansız sermaye birikiminin işçilerin sırtından çıkartılması amaçlanıyordu. Bu kötü koşullara rağmen işçi sayısı hızla artmıştır. Bu, izlenen sanayileşme politikasının kaçınılmaz sonucuydu. Egemen çevreler işçiyi yok sayan bir sanayileşmeden yana idiler: Hükümlüler fabrikalarda çalıştırılıyordu; erler de

yalnız bayındırlık işlerinde değil, maden çıkarma sanayiinde, çimento sanayiinde ziraî konbinalarında işçi olarak kullanılıyordu. Erkek işçilerden çok daha ucuza çalıştırılan kadın ve çocuk işçilerin sayısı kabarıyordu. Gerçek ücretlerin boyuna düşmesi yetmiyormuş gibi, kazanç vergisinden başka bulıran ve muvazene vergileri, ele geçcn paradan bir miktarını daha alıp götürüyordu. Beri yandan işçi yoğunlaşmasını önlemek için, gayri iktisadî bir tedbir olduğu kuşkusuz olan, sanayii yurdun çeşitli bölgelerine dağıtma yolu tutuluyordu. Ve yoğunlaşmanın kaçınılmaz olduğu hallerde de, geçici işçi ve köylüleri çalıştırmak gibi bir yola başvuruluyordu.

1936'da faşist İtalya'dan Ceza Kanunumuza aktarılan 141 ve 142. maddeler yetmezmiş gibi, Cemiyetler Kanununa da sınıf esasına dayalı dernek kurulamayacağı hükmü konmuştur. Bu yasaklar çerçevesinde işverenden yana bir de İş Kanunu kabul edilmiştir.

Bu ağır koşullar yer yer hoşnutsuzluklara, tepkilere neden oluyorsa da, yasaların şiddetli baskısı düzeni korumaya devam etmiştir. İşletmelerde kurulmuş Halk Partisi Ocakları, işçiler aleyhindeki statükonun korunmasında ayrıca etkili olmuştur. Beden Terbiyesi Yasası gereğince işçiler her sabah işe başlamadan önce and içmekteydiler: «Türk töresine candan bağlıyız. Büyüklerimizi sayarız. İşimiz en büyük zevkimiz, en büyük varlığımız. Amacımız her gün biraz daha başarıdır.»

1946'dan sonra bu durum bir ölçüde değişmiştir. Sürüp gitmesi olanaksızdı. Baskının da bir sı-

nırı vardır. CHP tek parti döneminde bu sınırı çok zorlamıştı. Cemiyetler Kanununun kimi maddeleri değiştirilerek sınıf esasına dayalı dernekler kurma yasağı kaldırıldı. Ama Ceza Kanununun faşist İtalya'dan aktarılmış maddeleri yürürlükte idi. İstanbul'da, İzmir'de, Kocaeli'nde, Ankara'da, Eskişehir'de, Adana'da, Samsun'da, Zonguldak'ta, kısa zamanda işçi sendikaları kuruluverdi. Ancak kurulmalarından kısa bir süre sonra hepsi kapatılmıştır. Bir de İstanbul Sendikalar Birliği kurulmuştur. Sendikalar kurulmuştur ama, sendikayı etkili bir örgüt yapan temel sendikal haklar tanınmamıştır. Demokrat Parti iktidarı da işçilere seçimlerden önce yaptığı vaatleri tutmamıştır. Grev ve toplu sözleşme haklarının tanınması için, 1961 Anayasasını ve 1964'te kabul edilen yasaları beklemek gerekmiştir.

ç — *Sendika Hareketleri:*

İşçi hareketi artık yeni bir döneme girmiştir. İşçilere tanınan hakları egemen çevrelerin bir armağanı olarak görmek yanlıştır. İşçi sınıfı bu hakları yüzyıllık çetin mücadelesi sonunda elde etmiştir. Egemen çevreler bu hakları kabul etmek zorunda kalmışlardır. Ama, vakit kaybetmeden, Amerikalı dostlarının yardımı ile işçi sınıfını içinden vuracak yeni tedbirler almışlardır. İşçi sınıfının mücadelesini yozlaştıracak, başka ülkelerde denenmiş yöntemler bizde de uygulanmaya başlanmıştır. Türk-İş'in AİD kanalından aldığı yardımlar kısa zamanda Türkiye de yeni bir sendikacı tipinin doğmasına yol açmıştır. Sendika yöneticilerine

eskisi ile kıyaslanmayacak bir yaşam düzeyi sağlamıştır. Yoksul işçilerin temsilciliğini yapanlar, konforlu bürolara, çifter çifter arabalara, yurt dışı gezilerine ve yüksek maaş ve yolluklara kavuşturulmuştur. Üstelik bu sendika yöneticileri burjuva düzeninin itibarlı kişileri arasına alınmışlardır. Kısa zamanda kimi kalburüstü sendikacılar varlıklı kişiler haline gelmişlerdir. Tabiî bunun işçi hareketi üzerinde birçok olumsuz etkileri olmuştur. Sendika yöneticileri tabandan kopmuştur; koltuklarını koruyabilmek için sendikalar içi demokrasiyi işlemez hale getirmişlerdir.

«Partiler üstü sendikacılık» politikası izlediklerini ilân edenler, gerçekte iktidarda olan partiye, yani egemen çevrelere yatkın bir politika izlemişler vé işçilerin sınıf bilincine kavuşmalarını önlemeye çalışmışlardır. Türk-İş sermaye çevrelerinden de hırslı biçimde solculara saldırmış, en bayağı iftiralarda bulunmuştur. Solu tel'in mitingleri düzenlemiş, bir Anayasal hak olmayan Lokavt'ı patronların ileri sürdüğü gerekçelerle uzun yıllar savunmuştur.

Bugün sendikacılık dar anlamda bir ekonomizm içinde yuvarlanmaktadır. İşçilerin ufku, elde edilecek ücret zamları ile tıkanmıştır. İşçiler, fiyatları kovalayan ücretlerin baş döndürücü yarışını izlemekte ve bir gün ücretlerin fiyatları yakalayacağı umuduyla avutulmaktadırlar.

Yapısal değişiklikler için mücadele etmeyen bir sendikalizm, bu gün kapitalist sistemi yaşatan bir çark haline gelir. Yapısal değişiklikleri sürekli

ön planda tutmayan bir sendikalizm, kapitalizmin yararına çalışan bir kurumdur. Bugün Türkiye'de bu nitelikte olan (Yani yapısal değişiklik isteyen) sendikaların sayısının pek çok olmadığını sanıyoruz.

İşçi sınıfımız artık milyonları kapsayan geniş tabanlı dinamik bir sınıftır. Haklarını korumaya, daha ileri bir düzeye ulaşmaya kararlı görünmektedir. 1960-1970 dönemi işçi sınıfımızın bilinçlenmeye tırmanışını gösteren yığın olayları ile doludur. Bugün birçok sendika liderinin 1960'lardaki tutumlarını bırakıp, yeni bir ağızla konuşmalarının altında işçi sınıfımızın bu uyanışı yatmaktadır. Ancak işçi sınıfı adına yürütülen mücadelelerde, dar anlamda ekonomik çıkarların hâlâ ön planda geldiği göze çarpmaktadır. Sendika yöneticilerinin büyük çoğunluğu, işçilerin dikkatini ücret sorunları üzerinde tutmaya ve işçi sınıfının politik görevlerini gözlerden gizlemeye çalışmaktadır.

d — *TİP'nin Kuruluşu:*

İşçi sınıfımızın tarihinde 1960-1970 arasının ayrı bir yeri vardır: 13 Şubat 1961'de Türkiye İşçi Partisi kurulmuştur. TİP'i 12 sendikacı kurmuştur. O tarihte bunlar arasında sosyalizm hakkında az çok bilgisi olanların sayısı bir ya da iki kişiydi. Ama buna rağmen 12 sendikacı Türk işçi sınıfının tarihsel görevleri doğrultusunda bir adım atmışlar, işçi sınıfımızı politik örgüte kavuşturmuşlardır. Sosyalist aydınların öncülüğü olmadan işçilerin siyasal parti kurmaları tarihimizde ilk kez olu-

yordu. Mütareke yıllarında Mesai Fırkası kurucularının da, çoklukla işçi, usta, ustabaşı oldukları bilinmektedir: Hattâ bu parti 1919 seçimlerinde Numan adında bir ustayı milletvekili seçtirebilmişti. Sonradan bu partinin gerçek sosyalist partileri karşısına çıkartılan bir muvaza partisi olduğu ileri sürülmüştür.

TİP bir işçi partisi olarak kurulmuştur. Ama ilk tüzük'ü ve programı sosyalist nitelikte değildi. Kurucuların TİP'e çağırdıkları kimi aydınlar ilk iş olarak partiye bir sosyalist parti kişiliği vermek için harekete geçtiler. TİP'in yeniden kaleme alınan tüzüğünün karakter ve amaç maddelerine, (belli başlı üretim araçlarının kamulaştırılması, üst yapının sosyalist bir içerik kazanması, ekonominin plana bağlanması ve bütün bu devrimleri başarmak için işçi sınıfının ve emekçi yığınlarının iktidara gelmesi) gibi sosyalizmin temel ilkeleri alındı. Üstelik ulusal bağımsızlığımızın her şeyin üstünde tutulduğu, daha ileri bir toplum düzenine aşamalı olarak ve kamu sektörünün ağır bastığı karma bir ekonomi sistemi ile geçileceği, ilk işin emekçi yığınlarının tüzük ve program ışığında eğitileceği ve toplumumuza özgü koşullara cevap veren daha başka hususlar hakkında hükümler kondu. Ve uzun süren çalışmalar sonunda Tüzüğün amaç ve karakter maddeleri ışığında ayrıntılı bir program meydana getirildi.

1964 şubatında İzmir'de, ilk kurultayını toplayan TİP, 1962'den itibaren, taşlı sopalı saldırılara uğramaya başlamıştır. TİP'in ilk tertiplediği salon toplantısı, 1961 Anayasasının eksiksiz tasta-

mam uygulanması hakkındaydı. AP'li militanlarla, İmam Hatip Okulu öğrencilerinden oluşan bir zorba grubun saldırısına uğradı. Arkasından Gültepe olayları oldu. TİP yöneticileri zamanın Başbakanı İnönü ile görüştüler. İnönü'den Anayasayı uygulamasını istediler. Ne garip bir rastlantıdır ki, TİP yöneticileri Başbakanla konuştukları sıralarda Ankara Tandoğan alanında Türk-İş solcuları tel'in mitingi yapıyor ve Ankara caddelerinde TİP yöneticilerini adlarıyla lânetleyen bandroller, pankartlar asıyordu.

Saldırılar kesilmedi; şiddetini arttırarak sürdü. Akhisar ve Bursa saldırıları insanı bu kentlerde emniyet güçlerinin görev yapıp yapmadıklarından kuşkuya düşürebilirdi. Ancak bütün bu iftiralar, saldırılar, TİP'in gelişmesini, örgütlenmesini önleyemiyordu. 1963'te yapılan mahallî seçimlere katılarak radyodan emekçi halkımıza: «İşçiler, yoksul köylüler, ırgatlar, küçük esnaflar, sömürülen, horlanan insanlar» diye seslenme olanağı bulan TİP, emekçi yığınlarınca sempati ama ürküntü ile dinlendi. Egemen çevrelerde ise, öfke ve telâş yarattı. Ama seçim sonuçlarının ilânından sonra bu çevrelerin rahat bir nefes aldıkları tahmin edilebilir: TİP geçerli oyların sadece % 0,03'ünü almıştı: TİP'in ancak sekiz ilin belirli sandıklarında seçime katılma olanağını bulmuş olduğunu kimse hesaba katmıyordu. Parasal olanakları yok denecek derecede sınırlı olan TİP, örgütlenmede zorluk çekiyordu. Yeterince oy pusulası bile bastıramamıştı.

aa — *TİP'nin Meşruluğunu Tanıtma Savaşı:*

TİP ne gibi tehlikelerle sarılı olduğunu biliyordu. Kendi gücünü de, karşısındakilerin gücünü de hesap etmişti. Ayrıca sosyalizmin asıl amacı olan gerçek demokrasiye, ancak geniş emekçi yığınlarını sosyalizm davasına kazanarak gidilebileceğini de biliyordu. İnsanlara saygılı oluşu, insanı bir değer olarak kabul edişi (Program S. 83), TİP'i demokratik düzenin yerleşmesi için içtenlikle mücadeleye iteliyordu. Üstelik geçirdiği deneylerden öğrenmişti ki, bizim koşullarımızda, işçilerle, köylülerle ilişki kurmanın, sürdürmenin biricik geçerli yolu, köylülerin, işçilerin karşısına Anayasaya, yasalara, dayalı bir örgüt kişiliği ile çıkmaktı. TİP'in öteki partiler gibi Anayasa güvencesi altında bulunduğunu köylülere, işçilere anlatmak için uzun zaman çaba harcamak gerekmiştir. Emekçi yığınlarıyla diyalog kurmak ve diyaloğu sürdürmek için, TİP'in meşru bir kuruluş olduğu inancının belleklerde yer etmesi gerekmiştir.

Bütün bunlardan dolayı TİP, ilk günlerinden beri Anayasa mücadelesi vermiştir. Anayasayı devrimci bir kalkan olarak kullanmıştır. Anayasa ilkeleriyle sosyalizme açıktı. TİP bunu apaçık ortaya koyarak sosyalist harekete Anayasal bir dayanak bulmuştur. T.C. Yasasının 141 ve 142. maddelerinin iptali için TİP'in açtığı dava sonunda, Anayasa Mahkemesi Anayasamızın demokratik sosyalizme açık olduğunu karara bağlayacaktır. TİP ayrıca Anayasamızın demokratik ilkelerini de işleyecek ve Anayasa Mahkemesine açtığı iptal davalarıyla

hukuka bağlı Demokratik Devlet anlayışının berraklık kazanmasına hizmet edecektir. TİP yöneticileri için başta gelen görev partiyi yaşatmaktı. Parti kapattırılmamalıydı. Bu, Türkiye'de sosyalist bir parti için izlenmesi zor bir politikadır. Çünkü yasaklarla engellenmiş bir yolda sosyalizmden ödün vermeden yürümeyi gerektirmektedir. Ama demokratik ilkelere dayalı bir Anayasanın var oluşu, TİP'e Anayasaya ters düşen yasaklar arasından kendine yasak olmayan bir yol çizme olanağını vermekteydi. Yıllarca bu olanaktan yararlanılmıştır; hiç bir ödün vermeden!

bb — *TİP Parlamentoya Giriyor ve Büyük Oyun Başlıyor:*

TİP 1965 genel seçimlerine 51 ilde katıldı. Bu illerin hemen her köyünde TİP'e oy çıktı. Böylece 300 bin dolayında oy toplayarak TİP, 15 milletvekili ile Parlamentoya girdi. Tarihimizde bir sosyalist parti ilk kez böylesine bir başarı gösteriyor; Millet Meclisi'nde bir gruba sahip oluyordu.

TİP politika sahnesinde ağırlık kazanana kadar, dış politika sorunları partiler arasında tartışılmazdı. İktidarla muhalefetin dış politikayı tartışmaları, ulusal çıkarların parti çekişmelerinin üstünde tutulduğunun bir işareti sayılırdı. TİP asıl dış politika sorunlarının açıkça tartışılması halinde, ulusal çıkarların gerçekten korunmasına olanak hazırlanacağı görüşü ile bu geleneği bozdu. TİP'in dış politika konusundaki açıklamaları, iktidar ve muhalefetlerin ittifak ettikleri Amerikan

dostluğuna dayalı dış politikanın, ulusal çıkarlarımıza ters düştüğünü gözler önüne serdi. İkili anlaşmalarla — NATO ittifakı içinde ve dışında — Amerika'ya bağımsızlığımızla, ulusal güvenliğimizle bağdaşmayan ödünler verilmiş olduğu açıklandı. Emekçi halk yığınları, o güne kadar iktidar ve muhalefetin ağız birliği ederek övdükleri Amerikan dostluğunun (!) gerçekte ne olduğunu, bize ne gibi yükümler getirdiğini görüp anlamaya başladı. TİP Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin tam bağımsızlık politikasına dönülmesini öneriyordu. Atatürk'ün izlediği dış politikada büyük devletlerle askerî ittifaklara girilmemiş olmasının anlamı üzerinde duruyor ve Türkiye'nin gerek Batı, gerek Doğu blokları dışında tarafsız bir politika izlemesi isteniyordu. TİP, tam bağımsız, haysiyetli ve kişiliği olan bir dış politika diyordu. Amerikalılara Türkiye'de askerî üsler kurma haklarıyla birlikte daha ne gibi hakların verilmiş olduğu ortaya çıktıkça geniş halk yığınlarında Amerikan aleyhtarı duygular yaygınlaşıyor, yoğunlaşıyordu. Beri yandan Amerika'nın, özellikle Kıbrıs konusunda bize karşı takındığı olumsuz tavır ve Amerikan personelinin Türkiye'deki davranışları, TİP'in haklı olduğu inancını doğuruyordu.

TİP'in dış politikamıza önemli bir katkısı da Kıbrıs sorunu üzerindedir. TİP, Kıbrıs konusunda şu tezi ortaya atmıştı:

«Her iki toplumun eşit hakları üzerine kurulmuş, yabancı üslerden arınmış, askersizleştirilmiş, tarafsızlaştırılmış, bağımsız, federatif Kıbrıs devleti» TİP'in bu tezi zamanın iktidarı ve muhalefe-

tince şiddetli tepkilerle karşılanmıştır.

Yansız olan herkes kabul eder ki, TİP politika yaşamımıza o güne dek görülmeyen bir içerik, bir ağırlık getirmiştir. TİP Parlamentoya girdikten sonra, Genel Kuruldaki konuşmalarda ekonomik ve sosyal konulara eskisine göre çok daha fazla yer verilir oldu. İstatistikler rakam rakam ortaya atıldığında, iktidar da ister istemez konulara eğilmek zorunda kaldı. Sonunda reddedilse de, TİP'in emekçilerden yana sunduğu değişiklik önergeleri ve kanun teklifleri, emekçilerin, kimin kimden yana olduğunu anlamalarına olanak sağladı. Özellikle bütçe konuşmaları TİP'e burjuva iktidarının geniş biçimde eleştirisini yapma fırsatını vermekteydi.

Türkiye'nin temel sorunlarından biri bağımsız dış politika ise, öteki toprak sorunudur. TİP, Amerika ile ilişkilerimizin bağımsızlığımızla bağdaşmayan, varlığımız için hayatî tehlike oluşturan yanlarını göz önüne serdikten sonra, Toprak Reformunu ele aldı. Meclis Başkanlığına sunduğu Toprak Reformu Yasası teklifi köylünün özlemlerine cevap veren nitelikteydi. 500 dönümün üstündeki toprakların kamulaştırılmasını ve topraksız ya da toprağı yetmeyen köylü ailelerine dağıtılmasını önermekteydi. Toprak reformu yurdun her yerinde aynı zamanda başlayacak ve topraksız köylülerden oluşan köylü komitelerince yürütülerek, sonuçlandırılacaktı. TİP'in önerdiği toprak reformu, toprak dağılımındaki adaletsizliğe son vermek, kurulacak (devlet tarım istasyonları) aracılığı ile modern tarım yöntemlerini getirmekle kalmaya-

cak, ağaların politik nüfuzlarına ve sosyal ağırlıklarına da son verecekti. Tahmin edileceği gibi TİP'in toprak reformu teklifi sermaye partilerinin türlü engellemeleri nedeni ile Meclis'te görüşülmemiştir.

TİP'in sunduğu önemli yasa tekliflerinden biri de yoksul çocukların, özellikle köylü çocuklarının eğitimi ile ilgiliydi. Ders araç ve gereçlerinin parasız sağlanmasını ve yatılı bölge köy okulları açılmasını ve eğitim eşitliğine yönelik daha başka tedbirler öneren bu teklif de komisyonlarda takılıp kaldı.

Ama TİP'in en büyük hizmeti, kuşkusuz emekçilerden yana olan Anayasamızı demokratik ruhuna uygun olarak işletmek için harcadığı gayretlerdir. TİP demokratik hukuk devletinin yerleşmesi, kök salması için sürekli savaşmıştır.

TİP'in tüm önerilerini burada bir bir saymaya olanak yoktur. TİP işçi yasaları konusunda daha Meclis'e girmeden devamlı mücadele vermiştir. Örneğin Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Yasasının, İş Yasasının, Sendikalar Yasasının işçiler aleyhindeki hükümlerine şiddetle karşı çıkmıştır. Grev hakkına getirilen kısıtlamaların, işçileri işverenle sürdürdükleri mücadelede güçsüz bırakacağını ısrarla belirtmiş; lokavt'ın bir hak olarak kabul edilemeyeceğini ileri sürmüştür. O tarihlerde TİP'in karşısına TÜRK-İŞ çıkmıştır. TÜRK-İŞ Lokavt'ın tüm demokratik ülkelerde işverene tanınmış bir hak olduğunu, bundan dolayı bizde de tanınması gerektiğini savunmuştur. Oysa aynı TÜRK-İŞ bu-

gün TİP'in gerekçeleriyle lokavt'a karşı çıkmaktadır. Özellikle TİP Meclis'te bu mücadelesini her vesileyle sürdürmüş İş Yasasına değiştirge önergeleriyle olumlu bir nitelik kazandırmaya çalışmıştır.

TİP daha önce olduğu gibi Anayasanın rafa kaldırılmasını önlemek için mücadele etmiştir. TİP yöneticileri demeçlerinde, konuşmalarında Anayasanın yaşayan bir belge olduğunu, yurttaşların Anayasaya sahip çıkarak hükümetleri ve idareyi hukuka saygılı olmaya zorlayacaklarını tekrarlamışlardır. Bir yandan da Anayasaya aykırı gördükleri yasaların iptali için Anayasa Mahkemesinde davalar açmışlardır. Bu davaların çoğu istemc uygun olarak iptal kararı ile sonuçlanmıştır. Bu vesileyle Yüksek Mahkemenin içtihatlarıyla Anayasa hukukumuza değerli katkılarda bulunmasına, Anayasamızın zenginleşmesine olanak sağlanmıştır. Yasaların Anayasaya uygun olup olmadığı, hükümetin Anayasaya ters çıkışlarda bulunup bulunmadığı, sadece Parlamentoda değil, gazete sütunlarında, hatta köy kahvelerinde tartışılan konular arasına girmiştir. Demokratik Anayasa hukukunun siyasal davranışlarımıza mal olması için, kuşkusuz hiç bir parti TİP kadar çaba harcamamıştır.

TİP işçiler, köylüler, emekçiler bağımsız bir siyasal güç oluşturmadıkça Batı örneğinde bir demokrasiden söz edilemeyeceğini kuvvetle ortaya koymuştur. TİP Batı örneğinde demokrasinin iki kanattan oluşan bir dengeye dayandığını ve bu denge sağlanmadıkça demokrasinin işlemeyeceği-

ni ileri sürmüştür. TİP, demokrasinin emeği temsil eden sol güçlerle, sermayeyi temsil eden sağ güçler arasında, tarihin akışıyla boyuna sol güçlerden yana dönüşen, değişken bir denge rejimi olduğunu söylemiş, çok partili rejimin aslında sağ ve sol partili rejim anlamına geldiğini açıklamıştır. Sağ ve sol kavramları TİP'in bu alandaki mücadelesi sonunda politika literatürümüzde geçerlilik kazanmıştır dense yeridir.

TİP'in asıl hizmetleri emekçi halk yığınlarını politik bilince ulaştırma alanında olmuştur. Bu da demokrasinin kök salmasına, temele oturmasına dolayısıyle bağımsızlığa, sosyalizme uzanan yol doğrultusunda adımlar atılmasına ortam hazırlamıştır.

TİP'in başarısı baskın çevrelerle Amerikalıları çok telaşlandırdı. Hele TİP'e köylerden oy verilmiş olması bu çevreleri hem hayrete düşürüyor, hem de korkutuyordu. TİP'li milletvekillerinin, öteki partiler milletvekillerince âdeta bir karantina çemberi içine alınması; TİP'lilerin Meclis kürsüsünden yaptıkları ilk konuşmalara gösterilen tepkiler; beliren kaygının, korkunun, sınırları hakkında bir fikir veriyordu. TİP'e karşı o güne kadar uygulanan yalan, iftira ve taşlı sopalı saldırı tekniğine yeni ögelerin eklenebileceği anlaşılmaktaydı. TİP Genel Merkezi örgütlerine bir genelge göndererek yöneticilerin ve üyelerin kışkırtmalara karşı uyanık olmalarını, aralarına sokulabilecek polis ajanlarının maskelerini düşürmelerini istedi. Seçimlerden 15 gün sonra, 26 ekim 1965 günü örgütlere gönderilmiş olan bu genelge de şöyle deniliyordu:

«Türkiye İşçi Partisi'nin seçimlerdeki başarısını hakim sınıflarımız ve onların dışardaki efendileri gereği kadar ciddiye almışlardır. Bundan dolayı bu çevrelerin partimizi sarsmak, çökertmek ve toplumcu hareketi bölüp parçalamak amacıyla yeni saldırılara ve tertiplere hazırlanmakta olduklarını gözönünde bulundurmalıyız. Bugüne kadar Partimizin gelişmesini durdurmak, hiç değilse yavaşlatmak için iki taktik kullandılar. Bunlardan birincisi Partimize dışardan yapılan ve kaba kuvvete, yalan ve iftiraya dayanan saldırılardır. İkincisi de içerde bazı parti yöneticilerine karşı girişilmiş olan yıpratma teşebbüsleriydi. Bu taktiklerin ikisi de başarısızlığa uğramıştır. Şimdi bir üçüncü yolun denenmesi ihtimali önemi gözönünde bulundurulmalıdır. Partimize sureti haktan görünen birtakım ajanların sokulması ve bu ajanların aracılığı ile kışkırtmalar yapılması mümkündür. Bunlar iktidara seçim yoluyla geçilemeyeceğini, yani hükümetin partimizi kapatmaya hazırlandığını, baskı ve terörün geleceğini söyleyerek üyelerimizi Parti dışında teşkilâtlanmaya teşvik edebilirler... Unutulmasın ki, bu çevreler Türkiye İşçi Partisi'ni en güçsüz zamanında bile kapatamamışlardır. Baskı ve terör ise bizim öteden beri başarıyla karşı koymaya alıştığımız ve artık olağan gördüğümüz bir haldir. Toprak ağaları kökü dışarda sermaye çevreleri ve bunların dışardaki efendileri şüphesiz Türkiye İşçi Partisi'ni kapatmak isterler, ama istemek başka şeydir, istediğini yapabilmek de başka bir şeydir. Bu çevreler bu isteklerini Anayasayı açıkça çiğnemeden gerçekleştiremezler. Anayasayı çiğne-

mek de ellerinde değildir. Çünkü Türkiye'de bugün Anayasaya sahip çıkmış ve onu savunan sonuna kadar da koruyacak olan sosyal kuvvetler vardır ve bu kuvvetler güçlüdür ve uyanıktır. Bütün bunlardan dolayı partili kardeşlerimin içimize sokulabilecek ajanların sözlerine kapılmayacaklarına inanmakla beraber yine de bu gibilerin, sinsi çalışmalarını ve kışkırtmalarını zamanında görüp önlemelerini ve hazırlanan tuzaklar karşısında uyanık olmalarını zorunlu görürüm.»

cc — *TİP Amerika'nın Boy Hedefi:*

Gerçekten de bir süre sonra, TİP'e karşı izlenen politikada değişiklik olduğunun belirtileri ortaya çıkmaya başlamıştır. TİP adına Mecliste yapılan ilk konuşmada Türkiye'deki Amerikan üslerinin güvenliğimiz bakımından büyük tehlike oluşturduğu açıklanmıştı. Başbakan bunların üs olmayıp tesis olduğu cevabını vermişti. Sanki bunlara tesis denilirse tehlike ortadan kalkarmış gibi... Belliydi ki, demagoji ile işin içinden çıkılmak isteniyordu. Ama TİP bu kez hükümete somut sorular yönelten bir önerge verdi. Bu üslerin Genel Kurmayımıza mı, Amerikan Genel Kurmayına mı bağlı olduğunu sordu; Türk komutan ve subaylarının üsleri denetleme yetkisi bulunup bulunmadığını sordu; üslerde hidrojen bombası varsa, nükleer başlıkların bizim elimizde mi, Amerikalıların elinde mi olduğunu sordu. Demirel hükümetini zor durumda bırakan bu önerge de savsaklandı. Meclisteki bu çıkışlardan sonra TİP, Türkiye'deki Amerikan personeline karşı halkı «pasif direnme»ye çağırdı.

TİP'in bu çıkışlarını üniversite gençliğinin Amerika aleyhtarı gösterileri izlemiştir. 6. Filonun her gelişi olaylara neden olmaya başladı; Amerikan bahriyelileri tartaklandı; denize atıldı. İşe güvenlik kuvvetleri müdahale ettiler ve gençler kurbanlar vermeye başladı.

Yine TİP'in ortaya attığı ikili anlaşmaların feshi ve NATO ve Ortak Pazardan çıkılması hakkındaki tezler, gençlerin sloganları haline geldi. NATO'ya hayır! Ortak Pazara hayır! gibi sloganlar, kentlerin caddelerini kapladı. Sık sık düzenlenen mitinglerde, gösteri yürüyüşlerinde on binlerce genç Bağımsız Türkiye! Sosyalist Türkiye! diye bağırıyordu.

Çığ gibi büyüyen bu hareket karşısına yeniden faşist komandolar çeşit çeşit gerici topluluklar çıkartıldı. Bunlar birkaç yıl öncesine göre daha da güçlendirilmişti. Kan dökülmeye başladı. Solcu öğrenciler, yurtsever öğrenciler sokakta, herkesin gözleri önünde öldürülüyor; yurtlar basılıyor, çocuklar bıçaklanıyor, vuruluyor, pencereden atılıyordu. Ve suçluların çoğu bulunamıyordu. Bu durum karşısında solcu gençler canlarını korumak için silahlanmak zorunda kaldılar. Giderek bu gençler sadece yasal yoldan mücadele edilemeyeceği, silahlı mücadelenin şart olduğu inancına varacaklardı.

Artık TİP, Amerika için boy hedefi olmuştur. Orta Doğu Teknik Üniversitesinde arabası yakılan Amerikan elçisi Comnier, Türkiye'den ayrılırken basına verdiği demeçte: Türkiye'de yalnız TİP bi-

ze karşı, halk Amerika'yı seviyor diyecektir. Elçinin diplomatik kurallara uymayan ve içişlere karışma sayılması gereken bu demeci anlamlıydı. Bunun açık anlamı CİA'nın TİP'i saf dışı etmek için her çareye bas vuracağı idi. TİP safdışı edilirse Amerikan aleyhtarı hareketlerin arkası kolayca alınır diye düşünüyorlardı. Ama TİP Anayasa güvencesindeydi. TİP ancak Anayasa Mahkemesince kapatılabilirdi. Bundan dolayı TİP, yasa dışı hareketlere itelenmeliydi. CIA ajanlarıyla işbirlikçilerinin böyle düşünmüş olmaları, tarihin mantığına uygun düşen bir ihtimaldir. Gelişen olaylar böyle düşündüklerini ortaya koymuştur.

TİP hazırlanan tuzakları görüyor, oyuna getirilmemek için olayları büyük bir dikkatle izliyordu. TİP çetin bir mücadele veriyordu. Biliyordu ki, bunca zahmetle varılan noktada tutunmak ve ilerlemeye devam etmek için, en küçük hataya yer yoktur. En ufak bir ihmal küçücük bir yanlış adım, felâketle sonuçlanabilirdi. Çevresinde herkesin yüksek perdeden konuştuğu bir sırada, TİP, emekçi yığınlarla sosyalistler arasında kurulmuş olan köprüyü korumak zorundaydı. Birinci görev şu idi: Ödün de vermeden partiyi kapattırmamak... İçinde bulunulan somut koşullarda devrimcilik Partiyi yaşatmak ve Parti kanalıyla emekçilerle diyaloğu sürdürmekti. TİP izlediği bu politikaya «İhtiyatlı atılganlık» adını verdi.

Olayların kızıştığı ve devrimci romantizmin yürekleri sardığı bir zamanda «ihtiyatlı atılganlık» öğütlerine, gençlerin kulak vermesi zordu. Hatta gençlik çağını gerilerde bırakmış olanlardan bile,

TİP'in gençlerin önünde yürümesini isteyenler çıkıyordu. Oysa «sokaklar yürümekle aşınmaz!» diyenlerin, neler tasarladıklarını, kolayca tahmin edebilirdiniz. TİP yöneticileri, üniversite gençliğinin tertiplediği gösteri yürüyüşlerine katılan partili öğrencilere, uyanık olmalarını, taşkınlık yapılmasını önlemelerini söylerlerken, Partinin büyük kentlerdeki tabanında sabırsızlık işaretleri göze çarpıyordu. İlçe toplantılarında «ihtiyatlı atılganlık» sloganı ile bağdaştırılamayacak konuşmalara kalkışanlar çıkıyor; eylemin daha hızlandırılması isteniyordu. Kimin kim olduğu bilinmeyen bir ortamda yaşanıyordu. Partinin tabanında yeni yüzler görülüyordu. Bir kesimi bunların sosyalizme yeni gönül vermiş olanlardı; ama bir kesiminin de polis ajanları olması kuvvetli bir ihtimaldi. Bunlar Genel Merkeze bile sokulmuşlardı: Genel Başkanın İtalya'ya çektiği bir telgrafı, bunlardan birinin MİT'e götürdüğü öğrenilmişti. Kuşkusuz polis ajanları ilçe örgütlerine daha rahatça girip çıkıyorlardı. Hem zamanın İçişleri Bakanı basında yayımlanan bir gizli raporda, sol çevrelere süreti haktan görünen kimseler soktuğunu açıklamamış mıydı? Devrimci söylevler verenlerin hepsi solcu ve devrimci değildi.

O günlerde Millî Demokratik Devrimciler de, liderlerinin bir işareti üzerine TİP'i ele geçirmek için harekete geçmiş bulunuyorlardı. Malatya Kongresinden (1966) önce başlamış olan «kaleyi içerden fethetme» hareketi, artık açık saldırı biçimiyle birlikte yürütülüyordu.

ç — *Soldan Gelen Saldırılar:*

TİP, çeşitli yönlerden gelen saldırıları göğüslemek zorundaydı: Çıkar çevrelerinin yaptırdığı taşlı sopalı saldırıları vardı. Meclis kürsüsünden, sağcı gazete sayfalarına kadar, geniş bir cephede yürütülen iftira kampanyası vardı. (Zamanın İçişleri Bakanı TİP'nin, Suriye'nin Baas Partisi ile gizli ilişki kurduğu iftirasını savurmuştu). TİP'liler hakkında sık sık açılan davalar vardı. Karşı taraftan gelen bu saldırıları göğüslemek TİP'nin alıştığı bir şeydi. Bu gibi saldırılar TİP'i giderek güçlendiriyordu. Ama bir de kimi sol çevrelerin saldırıları vardı. TİP için alışılmadık ve yıpratıcı olan saldırılar bu gibi sol çevrelerden gelen saldırılardı: İlk zamanlar bu saldırılar YÖN ve çevresinden gelmişti. Yön o tarihlerde sosyalist çizgide olmadığı için, bu saldırılar TİP'e pek zarar vermemişti. Kaldı ki, bunlar yanlış da olsa, açıklıkla yapılmış eleştirilerdi. Ama Türk Solu ve TİP'e saldıran öteki sol organlar hakkında aynı şey söylenemez. Bunlar maksatlı yazılardı. Çoğu kez TİP yöneticilerinin demeçleri tahrif edilip eleştirilmekteydi. Ayrıca hainlikle suçlamalar, karalamalar... Bu organlar TİP yöneticilerini revizyonizmle, reformizmle eyyamcılıkla suçluyorlardı.

Bu yayınlar gençlerin bir kesimini etkilemekteydi. TİP, gençlerle bir zamanlar kurduğu diyaloğu artık eskisi gibi sürdüremiyordu. Bunlar arasında da aynı suçlamaları tekrarlayan gruplar çıkıyordu. TİP revizyonizmle, reformizmle, devrim hareketine ayak uyduramamakla suçlanıyordu. Oy-

sa TİP'in ne programı, ne politikası değişmişti. TİP, ne idiyse, yine o idi. Gençlerin bir zamanlar coşkuyla saflarına koştukları TİP, aynı TİP'di. TİP yıllardır savunduğu ilkeleri savunmaya devam ediyordu. Türkiye koşullarında sosyalizm için mücadelenin ilk hedefi, işçilerle, köylülerle yakın ilişki kurup, emekçi yığınlarının politik bilince ulaşmalarına hizmette bulunmaktı. TİP, öteden beri işçilerde, köylülerde, politik bilinç birikimi olmadıkça, olumlu hiç bir adım atılamayacağı inancındaydı. Çünkü sosyalizmin taşıyıcısı da, kurucusu da işçilerdi, köylülerdi. TİP'in bilimsel, kesin inancına göre, hiç kimse, hiç bir grup işçilerin, köylülerin yerine geçip, tepeden inme yöntemlerle sosyalizmi kuramazdı. Ve sosyalizm için mücadelenin yolu tek değildi: Her toplumun somut koşullarına göre, içinde bulunduğu rastlantı uyumluluklarına göre, saptanması gerekmekteydi, izlenecek yolun. Yollar toplumlara göre ve toplumların içinde bulunduğu koşullara göre değişik olacaktı. Koşullar ve yollar değişik olunca da, her toplumun kuracağı sosyalizm biçimi de, sosyalizmin evrensel ilkelerine dayalı, ama kendisine özgü olacaktı.

Kardeşleri gözleri önünde kurşunlanmış, can güvenliği kalmadığı için silahla korunmak durumuna itelenmiş olan gençler, giderek silahlı mücadeleden başka yol olmadığı inancına varmışlardı. Bunlar TİP'i kimi çevrelerinde kışkırtmalarıyla devrimi yolundan saptırmaya uğraşan bir kuruluş gözüyle görüyorlardı. Sağdan gelen saldırıların maksatlı olabileceğini; solu şiddet hareketlerine zorlayıp, onu saf dışı etmek amacını güdebileceğini

düşünenlerin sayısı ise, pek fazla olmasa gerekti. Devrimin âdeta açık artırmaya konduğu bir ortamda, bunların görüşlerini kabul ettirmeleri olanaksızdı. Gençler silaha sarılmaya iteleniyorlardı, oysa silaha sarılmaları, karşı tarafın ekmeğine yağ sürüyordu.

dd — *Silâhlı Eylem:*

Kanlı Pazar diye adlandırılan Taksim olayları belki de bir dönüm noktası oldu. Gençler tuzağa düşürüldüler. Gençlerin yapacağı yürüyüşün varış noktası olan Taksim alanında, sabahın erken saatlerinden beri, gericilerden, faşistlerden oluşan büyük bir kalabalığın taş topladıkları, sopalar hazırladıkları ve kimilerinin bıçak taşıdıkları dikkati çekiyordu. Gençler silahsızdı. Taksim alanındaki gerici ve faşist kalabalık başta yürüyen gençlere taşlar, sopalarla saldırdı. Güvenlik kuvvetleri de arkadan gelenlerin yolunu kesti. Böylece bir avuç silahsız genç, taşlı, sopalı, bıçaklı bağnazların faşistlerin saldırısı karşısında yalnız bırakıldı. Gazetelerde bir polisin bir genci bıçaklarken çekilmiş fotoğrafı bile yayınlandı. Kayseri olaylarını, Konya olaylarını da bu arada saymak gerekir. Artık solcu gençler için can güvenliği kalmadığı anlaşılıyordu. Gençlerin bu duruma tepkisi canlarını silahla korumak ve silahlı eylem olmuştur.

Silah zoruyla Bankalardan para kaldırmalar, dinamitlemeler, adam kaçırmalar dönemi başlamıştır. O günlerde TİP'in dışındaki solun görünümü şöyleydi: Örgüt olarak Dev Gènç vardı; yayın

organları: İleri ve Kurtuluş. Öteki yayın organlarının dolayındaki sol gruplar da şunlardı: Türk solu ve aydınlık grubu, Proleter Devrimci Aydınlık Grubu; Sosyalist Gazetesi Grubu; Ant Grubu; Devrim gazetesi grubu ve silahlı eylemde bulunan iki grup... Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu imzasını taşıyan 3 mart 1971 tarihli ilk bildiride silahlı eylemin amacı şöyle açıklanıyordu:

«Türk Halk Kurtuluş Ordusu bütün yurtseverleri bu kutsal mücadelede saflarına çağırır ve hainlere karşı giriştiği kavgada en son savaşına kadar devam edeceğini bildirir.

«Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, halkımızın kurtuluşu ve ülkemizin bağımsızlığının silahlı mücadele ile kazanılacağına ve bu yolun tek yol olduğuna inanır.

«Amacımız, Amerika'yı ve bütün yabancı düşmanları temizlemek, hainleri yok etmek ve düşmandan temizlenmiş tam bağımsız Türkiye'yi kurmaktır.

«Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu ezilen halkımızın öncü gücüdür. Halkımızın kurtuluşu dışında hiç bir harekete girmez.

«Halkımıza şunu duyuruyoruz: Düşmanın zenginliğine, sayısına imkânlarına ve dehşetine aldırmayınız. Düşmana boyun eğmeyiniz, haklarımızı zorla alacağız çünkü, onlar bizden her şeyi zorla alıyorlar.»

Bildiride «Vatanın kurtuluşu uğrunda mücadele bir namus borcudur» dendikten sonra, o güne dek yapılan işler: 29 aralık 1970 gecesi Amerikan elçiliği önündeki polislerin kurşunlanma-

sı, 21 ocak 1971 günü İş Bankası'ndan 124 bin liranın silah zoruyla alınması, 21 şubat 1971 gecesi Balgat semtindeki Amerikan üssüne girilmesi ve nöbetçi Amerikalı zenci çavuşun ele geçirilip götürülmesi, sonradan salıverilmesi gibi olaylar...

CIA ve işbirlikçilerinin Sol hareketi yasa dışı eylemlere itelemek için hazırladıkları plan, iki yönlü kışkırtmalardan oluşmaktaydı: Birincisi, faşist komandoların silahlı saldırıları, ikincisi TİP saflarına ve sol örgütlere sokulan kışkırtıcı polis ajanlar... Bu plan amacına ulaşmıştır. Ama gençlerin büyük bir kesiminin silahlı eylemlere girişmesini, bu CIA planının doğrudan doğruya sonucu olarak görmek, elbet yanlıştır. Genel düzeydeki kışkırtma planından bağımsız birtakım etmenler, gençleri silahlı eyleme götürmüştür. Bir kısım gençlerimiz Türkiye'yi Amerikan emperyalizminin boyunduruğundan kurtarmanın başka yolu olmadığına, silaha sarılmaktan başka çare kalmadığına içtenlikle inanmışlardır. Bu inançlarını sanırız, devrimci literatürün Türkiye koşullarına şematik olarak uygulanması; başka bir deyişle Türkiye gerçeklerinin devrimci literatürdeki örneklere benzetilmek için zorlanması ve gerçekte koşullar hiç de böyle değilken, bunların mücadeleye elverişli varsayılması, bu gençleri silaha sarılmaya iteleyen etmenlerden biri belki de başlıcası olmuştur.

T.H.K.O. bildirisinde iddia edildiği gibi, silahlı mücadelenin tek yol olduğu —ki değildir elbet — bir an için doğru varsayılsa bile, 1970 sonlarında koşullar silahlı mücadeleye elverişizdi. Ne iç koşullar, ne dış koşullar Türkiye'de bir silahlı

eylem başlatılmasından yana idi. Demirel hükümetinin yıpranmış olmasını baskın sınıfların bir çöküşü biçiminde yorumlamak doğru olmazdı. Baskı çevrelerinin elinde hükümet için başka alternatifler vardı. Dışa bağlı çarpık ve dengesiz olan Türk ekonomisi henüz iflâsın eşiğine gelmemişti. Enflasyon halk yığınlarını henüz tam anlamıyla etkisi altına almış sayılmaz. İşçi dövizleri dış açıklı ekonomimiz için önemli bir destekti: Baskın çevreler kendilerini acze düşmüş işleri yürütemez hale gelmiş görmekten çok uzaktılar. Kârlı işler çeviriyorlar, Türkiye'yi bu minval üzere yönetebileceklerine inanıyorlardı. Halk arasında kuşkusuz Amerikan aleyhtarlığı vardı; zengin düşmanlığı da vardı; ama bu duygular, silahlı bir ulusal kurtuluş savaşı için gereken uyanık kararlılıkla elbet bir tutulamazdı. Halkın ulusal kurtuluş savaşı için hazır olmadığı muhakkaktı. Nitekim eylem başladıktan sonra oluşan olaylar, emekçi yığınlarının bu hareketlere katılmadığını ortaya koymuştur. Üstelik Dev Genç bir emekçi örgütü, bir siyasal parti değil, bir öğrenci örgütü idi. Dış koşullar da bir kurtuluş savaşı için elverişli olmaktan uzaktı. Kuvvet dengesi gençlerin aleyhine idi. 12 Mart'tan sonra, hele Sıkıyönetim ilânından sonra durum büsbütün aleyhe dönmüştü. Silahlı eylem Türkiye soluna çok pahalıya mal olmuş, ağır kayıplar verdirmişti.

dd) *TİP'in Sonu:*

1968 yazına dönelim: Cumhuriyet Senatosu üyelikleri için yapılan seçimlerden, TİP oylarını bir miktar arttırarak çıkmıştı. Parti örgütleri di-

şardaki fırtınadan fazla etkilenmiş görünmüyordu. TİP yöneticileri bir yıl sonra yapılacak genel seçimlerden gücünü arttırarak çıkacağı umudunu taşıyorlardı. Gerçi saldırılar sürüyordu ama, örgüt de, yöneticiler de sağlam görünüyordu. Aralarında anlaşmazlık olmadığı görünümünü veriyorlardı. TİP milletvekilleri, meclis toplantı salonunda AP'lilerin saldırısına uğramış, aralarında yaralananlar olmuştu. Zamanın İçişleri Bakanı, TİP'in Suriye'nin Baas Partisi ile gizli ilişkileri olduğu iftirasını savurmuştu. Fatsa'da, Ödemiş'te Partiye büyük kalabalıklar saldırtılmıştı. Ancak bu olaylar, Partinin gücünü, birliğini bir kez daha ortaya koymasına vesile olmuştu.

TİP üçüncü Büyük Kongresi kasımda toplanacaktı. İlçe ve il kongreleri yapılıyordu ki, TİP'in Merkez yöneticileri arasında anlaşmazlık çıktığı haberleri, gazetelerde yer almaya başladı. Önceleri «iyi haber alan kaynaklara» dayandırılan bu haberler, giderek kimi Merkez Yürütme Kurulu Üyeleri'nin Genel Başkan'ı sosyalizmden ayrılmakla suçlamaları biçimini aldı. Genel Başkan'ın son zamanlardaki konuşmalarında, sosyalizmde demokrasi sorununa ağırlık verdiği dikkati çekiyordu. Sosyalist rejimde de politik iktidarın birtakım Anayasal kurallarla frenlenmesi, demokratik mekanizmaların var olması, kişi hak ve özgürlüklerinin gerçek güvence altında bulunması gerektiğine işaret ediyordu. «İnsancıl Sosyalizm», «Özgürlükçü Sosyalizm», «Güler Yüzlü Sosyalizm» gibi deyimler kullanıyordu. Üst-yapının önemini açıklıyor, sosyalistlerarası ilişkilerinde bağımsızlık esasını savunu-

yordu. Ne var ki, bütün bunlar TİP'in programında var olan ilkeler ve esaslardı. Parti programının bir bölümü «Her Şey İnsan İçin» başlığını taşır ve bir başka bölümünde de demokrasinin emekçilerin her günkü yaşamlarında gerçekleşmesi önerilir. TİP, demokratik, insancıl bir sosyalizm savunur. İktidara işçileri, köylüleri, emekçileri getirmek için mücadele eder. Bağımsızlık konusunda da program gayet açıktır. TİP, Türkiye'nin bağımsızlığını her şeyin üstünde tutacağını belirtmekle kalmaz, başka ulusların bağımsızlığına saygılı ve bağımsızlık hareketlerinin, barışçı yoldan bütün gücü ile destekleyicisi olduğunu açıklar. Programın bu açık hükümleri karşısında, Genel Başkan'ın konuşmaları yadırganamazdı. Oysa yadırganmanın da ötesinde, bunlar suçlanıyordu.

Bu sırada bir başka olay da oldu: Çekoslovakya, Sovyetler Birliği, Macaristan, Polonya, Bulgaristan ve Doğu Alman Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerince işgal edildi. TİP Genel Başkan'ı bu olayı protesto etti.

TİP'in büyük kongresi yaklaştıkça Genel Başkan'a yöneltilen suçlamalar şiddetini arttırıyordu. Hizip mensupları Genel Başkan'ı sosyalizmden sapmakla suçluyorlardı. Kısa zamanda TİP cadı kazanına döndü. Bu suçlamalara burjuva basını geniş yer veriyordu. TİP Genel Başkan'ı bu saldırıları cevaplamadığı için, bunların parti tabanının bir kesimini etkilediği kuşkusuzdu. TİP üçüncü Büyük Kongresi, hizip mensuplarından başka, Millî Demokratik Devrim yanlılarının da ağır suçlamalarına sahne oldu. TİP Genel Başkan'ı hizip

mensuplarının suçlamalarını ilk kez cevaplandırıyordu. Yaptığı konuşmaların parti programına uygun olduğunu açıkladı. Konuşmalarının çok kez tahrif edildiğini söyledi. Kongrede yapılan seçim sonuçları, Genel Başkan ve arkadaşlarının büyük farkla seçildiklerini ortaya koydu.

Ama, TİP'deki kavga bitmedi. Hizip mensupları olağanüstü kongreye gidilmesi için imza toplamaya başladılar. Genel Başkan'a yöneltilen suçlamalar şiddetlendi. Hizipçiler de her ne pahasına olursa olsun TİP'i ele geçirmeye kararlı idiler. Genel Merkez tabanın hakemliğini hemen kabul etti ve olağanüstü kongreyi kendisi toplantıya çağırdı. 45 gün arayla büyük kongre bir kez daha toplandı. Çok çetin bir savaş oldu. Hizip mensuplarından başka Millî Demokratik Devrimciler de seçimlere ayrı bir liste ile katıldılar. TİP Genel Başkan'ı eleştirileri cevaplamak için söz aldığında sert bir konuşma yaptı ve kışkırtmalara kapılıp parti programının çizgisinden ayrılmayacağını, bu çizginin sağına soluna saparak Partiyi tehlikeye düşürmeyeceğini söyledi. Seçimler, bu kez de Aybar ve arkadaşlarının başarısıyla sonuçlandı.

Ama artık TİP canevinden yaralıydı. Üst kademedeki bölünme tabanı da etkiliyor, ilçe kademesinde çeşitli sol eğilimlerin birbiriyle çekiştiği görülüyordu. Buna rağmen 1969 seçimlerinden önce TİP örgütlerini 67 ilde kurmayı başardı. Bir sosyalist Parti böylece yurt çapında ilk kez örgütlenmiş oluyordu. 1969 Genel Seçimleri için kampanya başladığında, bir yandan hizip mensupları, bir yandan Millî Demokratik Devrimciler, TİP

adaylarına karşı cephe aldılar. TİP adaylarına oy verilmemesi için seferber oldular. TİP adayı Kars'ta bu engelleme yüzünden az farkla seçimi kaybetti. Ve TİP sadece iki milletvekili çıkarabildi. Gerçi seçim yasası değiştirilmiş, «Ulusal kalıntı» sistemi kaldırılmıştı. Ama TİP 1965 seçimlerine oranla 30-35 bin oy kaybetti. Hem de bu kez 51 yerine 67 ilden seçimlere katıldığı halde. Genel Başkan seçimlerden sonra toplanan ilk Genel Yönetim Kurulunda görevinden istifa etti. Kısa süren bir ara yönetimden sonra, TİP hizipçilerin eline geçti.

TİP'in 4. Büyük Kogresi sonun başlangıcı olmuştur. 29 Ekim 1970 günü Ankara'da toplanan büyük kongrede TİP'in kaderini belirleyen kararlar alındı. Sol hareket bakımından son derece önemli günler yaşanıyordu. Silahlı eylem dönemine girilmek üzereydi. Herkes yüksek perdeden konuşuyor, birçok kimse vaktin eriştiğine inanıyordu. TİP Kongresi'nin toplantısı açıldığı saatlerde, Ankara'da bir başka salonda TİP dışındaki sosyalist ler de toplanmış bulunuyordu. Bunlar yeni bir devrimci parti konusunu görüşüyorlardı. Aralarında bölünmeler olduğu haberleri sızıyordu. Bu toplantı, yeni bir parti konusunda bir sonuca varmadan dağılmıştır.

Tip Kongresinde alınan kararlardan kimi Millî Demokratik Devrim stratejisine reddiye niteliğindeydi; kimi örgütlenmeye ilişkindi, bu arada (profesyonel kadro) ların kurulacağı belirtilmekteydi; kimi sendikacılık ve gençlik hareketlerine dairdi. Ama kuşkusuz doğuracağı sonuçlar bakımından, bu kararların en önemlisi Doğu Soru-

nu'na ilişkin olan 6 No.'lu karardı. Bu karar TİP'nin Anayasa Mahkemesince temelli kapatılmasına neden olmuştur. 6 No. lu karar aynen şöyledir:

«Türkiye'nin doğusunda Kürt halkının yaşamakta olduğunu, Kürt halkı üzerinde, baştan beri, hakim sınıfların faşist iktidarlarının zaman zaman kanlı zulüm hareketleri niteliğine bürünen, baskı, terör ve asimilasyon politikasını uyguladıklarını; Kürt halkının yaşadığı bölgenin, Türkiye'nin öteki bölgelerine oranla, geri kalmış olmasının temel nedenlerinden birinin, kapitalizmin eşitsiz gelişme kanununa ek olarak, bu bölgelerde Kürt halkının yaşadığı gerçeğini gözönüne alan hakim sınıf iktidarlarının şoven milliyetçi görüşlerinin ve tutumunun bir sonucu olduğunu; bu nedenle, (doğu sorununu) bir bölgesel kalkınma sorunu olarak ele almanın, hakim sınıf iktidarlarının şoven milliyetçi görüşlerinin ve tutumunun bir uzantısından başka bir şey olmadığını; Kürt halkının Anayasal vatandaşlık haklarını kullanmak ve diğer tüm demokratik özlem ve istekleri gerçekleştirmek yolundaki mücadelesinin, bütün anti-demokratik faşist, baskıcı şoven-milliyetçi akımların amansız düşmanı olan partimiz tarafından desteklenmesinin olağan ve zorunlu bir devrimci görev olduğunu; Kürt halkının gelişen özlem ve isteklerini ifade ve gerçekleştirme mücadelesi ile, işçi sınıfının ve onun öncü örgütü partimizin öncülüğünde yürütülen sosyalist devrim mücadelesini tek bir devrimci dalga halinde bütünleştirmek için, Kürt ve Türk sosyalistlerin parti içinde omuz omuza çalışmaları gerektiğini; Kürt halkına karşı uygulanan ırkçı-

milliyetçi şoven-burjuva ideolojisinin partililer, sosyalistler ve bütün işçi ve diğer emekçi yığınlar arasında yerle bir edilmesini sağlamanın, partinin ideolojik mücadelesinin ve gelişmesinin temel ve devamlı bir davası olduğunu; partinin, Kürt sorununa işçi sınıfının sosyalist devrim mücadelesinin gerekli açısından baktığını kabul ve ilân eder.»

Bu karar Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 57. maddesine, Siyasî Partiler Kanunu'nun 89. maddesine aykırı görülerek, aynı kanunun 111. maddesi uyarınca 20.7.1971 tarihinde Türkiye İşçi Partisi'nin temelli kapatılmasına oybirliği ile karar verilmesine neden olmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararında, Doğu sorunu ile ilgili kongre kararının, ayrıca parti programının Doğu sorunu hakkındaki bölümüne de aykırı olduğu ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin 20.7.1971 tarihli kararının hüküm fıkrası şöyledir:

«Yukarda ayrıntılarıyla gösterilen gerekçelere ve incelenen belgelerde partice ileri sürülen görüş ve benimsenen tutumlara göre davalı Türkiye İşçi Partisi, Anayasanın 57. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinin (Siyasî partilerin... faaliyetleri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel ilkesine uygun olmak zorundadır.), 648 sayılı Siyasî Partiler Kanununun dördüncü kısmında yer alan 89. maddesinin (Siyasî partiler, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür farklılıklarına yahut dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler. Siyasî partiler Türk

dilinden ve kültüründen gayri dil ve kültürleri korumak ve geliştirmek veyahut yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler.) kurallarına aykırı davranmış bulunmaktadır. Bu ilkelere aykırı davranan bir partinin ise, Anayasa'nın 57. maddesinin 1. fıkrasının son cümlesinin (bunlara uymayan partiler temelli kapatılır.) kuralı ile 648 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 111. maddesinin 2 sayılı bendinin, (Parti genel kongresinde veya Merkez karar organı veya Merkez yönetim organınca.... bunun kanunun dördüncü kısmında yer alan maddelerinin hükümlerine aykırı karar alınması ya da genelge veya bildiriler yayınlanması durumunda Anayasa Mahkemesince siyasî partinin kapatılmasına karar verileceğini) bildiren kuralı uyarınca temelli kapatılması gerektiğinden, davalı parti temsilcilerinin savunmalarının reddiyle Türkiye İşçi Partisi'nin kapatılmasına, 648 sayılı Kanunun 115. maddesinin gerekleri yerine getirilmek üzere kararın örneklerinin Başbakanlığa İçişleri ve Maliye Bakanlıkları ile Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmelidir.

Sonuç: Anayasaya aykırı davrandığı anlaşılan Türkiye İşçi Partisinin, Anayasanın 57. maddesi, Siyasî Partiler Kanunu'nun 89. maddesi ile 111. maddesinin 2 sayılı bendi uyarınca temelli kapatılmasına, karar örneklerinin 648 sayılı Kanunun 115. maddesinin gerekleri yerine getirilmek üzere Başbakanlığa, İçişleri ve Maliye Bakanlıkları ile Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine, oybir-

liği ile 20.7.1971 gününde karar verildi. (T.C. Resmî Gazete, 6 ocak 1972 - 14064)

Böylece emekçilerle gerçek ilişkiler kurmayı başarmış en uzun ömürlü sosyalist partimiz tarihe karışmış oldu.

e) *Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK):*

1967 yılında DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) adı ile bir sendikal kuruluş gerçekleştirilmiştir. Bu yeni konferasyon TİP'in amaçlarını benimseyen işçi hareketine yeni bir ruh, yeni bir dinamizm getirmeyi amaçlayan bir kuruluştu. Kurucuları, daha önce TİP'i kurmuş olan sendikacılardı. Bu sendikacılar TİP saflarında bilinçlenmişler, işçi davasına daha iyi hizmet edecek yetenekler kazanmışlardı. DİSK'in ilk yılları son derece hareketli geçti. Maden-İş'in Kavel grevi, Lastik-İş'in Derby grevi başarıyla sonuçlandı ve yürüyüş biçimleriyle de yenilikler getirdi. Bir başka örnek de, 15 - 16 haziran 1970 olaylarıdır. İşçiler Anayasa Mahkemesinin sonradan iptal ettiği Sendikalar Kanunu'nun kimi maddelerinde değişiklik yapan kanun tasarısını protesto etmek için, bir büyük gösteri yürüyüşü yaptılar. Emniyet güçleriyle çatışmalar oldu. Ve DİSK yöneticileri Sıkıyönetim Mahkemesince tutuklandılar. Sonradan Sıkıyönetim Mahkemesi görevsizlik kararı vermiştir.

En başında DİSK, Türk - İş'in (Partiler üstü politika) dediği şeyin gerçek yüzünü ortaya koymuş, bunun aslında işçi sınıfını egemen çevrele-

rin dümen suyunda tutmak olduğunu ortaya sermişti İşçi sınıfının kendi partisi dolayında toplanması gereğini savunuyordu. Politik mücadelenin esas olduğunu belirliyordu. Bundan başka sendikal hakların kullanılış biçiminde de yenilikler getiriyordu DİSK. Bu hakların yasalar çerçevesinde kalınarak dinamik biçimde uygulanabileceğini, eylemleri ile ispatlıyordu. Ne var ki, 12 Mart'tan sonra DİSK yöneticileri pasif bir tutum içine girdiler. Bugün ise kuruluş bildirileri ve Tüzük esaslarıyla tam uyumlu bir politika izlediklerini söylemek zordur.

f) *İşçi Sınıfımız ve Politik Bilinç:*

Sosyal sınıflar, insanların iradesi dışında belirli üretim biçimlerine bağlı olarak kendiliğinden doğar. Gerçekten de teknik-ekonomik gelişme ve ilerlemeye bağlı olarak işbölümü biçimleri belirir. Toplumda bir farklılaşma, bir tabakalaşma olur; bir azınlık geniş yığınları çalıştırmak, çalışanların ürettiği şeylerden aslan payını almak ve çalışanları buyruğu altında tutmak olanağına kavuşur. Üretime doğrudan doğruya katılmayan bu azınlık çalışmayı yönetir ve kamu işlerine bakar. Başkalarına buyurma hakkına sahip olur. Kısacası bu azınlık, baskın ve yönetici bir sınıf oluşturur. Baskın ve yönetici sınıf, ekonomide, politikada, eğitimde ve ideolojide baskın olan ve bunun bilincini de taşıyan sosyal gruptur. Karşısında sömürülen ve baskı altında tutulan emekçiler sınıfı vardır. Bu çıkarları birbiriyle çelişen iki sınıf, aynı üretim biçiminin yarattığı ve yaşamaları birbirine

sıkı sıkıya bağlı sosyolojik varlıklardır.

Demek ki, sınıflar, teknik-ekonomik ilerleme nedeniyle, buyurma yönetme işlevinin, buyrukları yerine getirme işlevinden ayrılmasından doğar. Teknik-ekonomik her ilerleme aşamasında belirli bir sınıf üretim araçlarının mülkiyetine sahip olur: çalışmanın genel yönetimini tekeline alır ve doğrudan üreticileri üretimin basit araçları haline getirir. Çalışma koşullarını egemence saptadığı için de, üretilen şeylerden aslan payını alır. «Dağıtımın bu eşitsizliğinde sınıfların farklılıkları ortaya çıkar.» Bir yüzü sömürü ve baskınlık, öteki yüzü sömürülme ve baskı altında olma olan sosyal ilişkilerin birbirine bağladığı iki karşıt sınıfın varlığı ve mücadelesi tarih boyunca tüm üretim biçimlerinde rastlanan bir olaydır. Kapitalist toplumlarda ise bu mücadelenin daha bilinçli olarak yürütüldüğü görülmektedir.

Toplumların bir üretim biçiminden daha üstün bir üretim biçimine geçerek ilerlemeleri, varlıkları birbirine bağlı bu iki sınıfın mücadelesinden doğar. Bir an gelir ki, yürürlükteki mülkiyet rejimi üretim güçlerinin gelişmesini engellediğinden, yeni üretim ilişkilerine geçilmesi zorunlu olur. Çalışan sınıf, sömürülen ve baskı altında olan emekçiler, iktidara gelir, baskın ve yönetici sınıf olarak üretim güçlerinin gelişmesini hızlandıracak yeni üretim ilişkileri, yeni bir mülkiyet rejimi getirirler. Ve böylece bir üretim biçiminden daha mükemmeline geçen insanlık boyuna ilerler. İşlevini tamamlayan sınıflar, yerlerini yeni sınıflara bırakırlar. Tarihin yasası böyledir. Ve iktidara ge-

çen yeni baskın ve yönetici sınıf, kendisinden önceki sınıftan daha geniş bir tabana dayanır. İşçi sınıfı, köylüler ve emekçilerin iktidarı ise, gelmiş geçmiş en geniş tabanlı iktidar olacaktır.

İşçi sınıfının bu sürecin açık seçik bilincine varması gerekmektedir. Ama bu kolay olmuyor. İşçi sınıfının tarihsel işlevini kavraması ve gerçek çıkarının günlük çıkarlar arkasında koşmanın çok ötesinde bulunduğunu görmesi, türlü nedenlerle engelleniyor. Önce bu açık seçik tarih görüşüne sahip olmak için belirli bir eğitimden geçmiş olmanın gerekmesi işçi sınıfını engelliyor. Bir de yönetici durumunda olan sınıfın kendi ideolojisini dayatması işçilerin bağımsız düşünebilmelerine engel oluyor.

Bizim işçi sınıfımız oldukça eski bir tarihe sahip olduğu halde, hâlâ egemen ve baskın sınıfla ilişkilerini genellikle sadece günlük çıkar çelişkileri düzeyinde görüyor. İşçilerimizin büyük çoğunluğu ancak ekonomik plandaki çelişkilerin bilincine varmış durumda. Sömürüye son vermek, bir başkasına bağlı olmaya son vermek, ikinci sınıf yurttaş durumuna son vermek, binbir yabancılaşmadan sıyrılmak işçilerimizin çoğuna henüz mücadelelerinin bir ereği olarak görünmüyor. İşçilerimiz, uyanık küçük bir işçi azınlığı hariç sınıf olarak köylülerle, tüm emekçilerle iktidar olmayı ve «ücretlilik» durumuna son vermeyi düşünmüyorlar. Bu işçilerimizin çeşitli davranışları, özellikle politik davranışları ile açık seçik ortaya çıkıyor. İşçilerimiz çoğunlukla hâlâ karşı sınıfın partilerine oy veriyorlar.

Burada bir noktaya değinmek isteriz. İşçi sınıfımızın henüz açık bir politik bilince kavuşmamış olması gerekçesi ile kimse kendisini onun yerine koyma hakkına sahip olamaz. Sosyalist aydınlar işçi sınıfının yerini alamazlar. Bu sosyalizmin yadsınması olur. Bizi yeni bir aşamaya götürecek, sosyalizme geçirecek olan temel çelişki, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındadır. Bundan dolayı, sosyalizmin taşıyıcısı da gerçekleştiricisi de işçi sınıfının kendisidir. İşçi sınıfı henüz olgunlaşmamışsa, sosyalizme geçiş de henüz olgunlaşmamış demektir. İşçi sınıfının yerini almaya kalkışmak değil; olgunlaşmayı hızlandırmak gerektir.

Bir başka sorun da şu: İşçi sınıfının bilinçlenmesi, aynı zamanda ve tüm işçileri kapsayan biçimde olmuyor. Deneyler gösteriyor ki, işçi sınıfının mücadele eden kesimleri ve teknolojik işbölümüne göre uc endüstri dallarında çalışan işçiler daha çabuk bilinçleniyorlar. Kuşkusuz her kesimde arkadaşlarından daha uyanık işçiler de var. Bu derece farkları gözönünde tutmak ve bilinçlenmeyi hızlandırma işine bu uyanık işçilere eğilmek gerekir. Bu konuda iç öncü diyebileceğimiz işçi-aydın grubu ile, dış öncü adını verebileceğimiz ve sadece sosyalist aydınlardan ya da bürokratlaşmış işçilerden kurulu grubu, birbirinden kesinlikle ayırdetmeliyiz. Bilinçlenme işçi sınıfına yabancı bir süreç değildir; olmamalıdır. Bunun için bilinçlenme içerden olacak ve bilinçli elemanlarla bilinçsiz elemanlar arasında bilgi ve duygu alışverişi biçimini alacaktır. Çünkü en bilinçsiz işçiden de aydınların öğrenecekleri çok şey vardır

ve aktarılmak istenen bilinç, aslında işçi sınıfının bilinci olduğundan, en bilinçsiz sanılan işçide bilinç embriyon halinde vardır. Hareketi taşlaştırmamak ve gövdeden kopuk bir bürokrat zümrenin hareketi haline getirmemek için ne kadar tedbir alınsa yeridir. Onun için işçi sınıfına köylülere dış öncülerle değil, iç öncülerle gidilecektir.

Bilincimizi sosyal ilişkiler belirlediğine göre, işçi sınıfının bilincini işçi olmayanların taşıması, gerçekten kafasıyla, eti kemiği ile, yüreği ile aynı bir işçi gibi bilinçli olması olanaksızdır. Aydının bilinci, işçilerle ilişkilerini sürdürdükçe kitapsal olmaktan uzaklaşacak, işçi bilincine yaklaşacaktır. İşçilere aydınların verecekleri şeyleri küçümsemiyoruz. İşçi davasına sosyalist aydınların ettiği hizmetler paha biçilemeyecek kadar çoktur. Ama bilinç sadece bilimsel bilgiden ibaret olmadığı, yaşamla, yaşamın her yönü ile beslenen bir yeti olduğu için, başka başka maddesel yaşam koşulları içinde bulunan kişilerde aynı öz ve biçimde beliremez. Sosyalist aydınların kiminde işçi sınıfını adeta zaman ve mekan dışında bir kategori gibi görme eğilimi vardır. Tarihin gidişini değiştiriverecek sihirli bir varlık. Bu varlığın sihirli bilinci de sosyalist aydınların tekelindedir. Bu sihirli varlığa sosyalist aydın sihirli bilinci götürüverince, dünyanın yüzü değişiverecek, kapitalizmden sosyalizme geçilecektir. Bu gibi çocukca hayallerin bilimsel düşünce ve gerçek sosyalizmle bir ilişkisi bulunmadığı pek açıktır. Ama uygulamada kimi sosyalistlerin bu gibi kolaylıklara kaçtıkları görülmüştür. Teorik düşüncede, görünen ger-

çekle, görüntünün arkasındaki asıl gerçek arasındaki ayrım, kimi bürokrat sosyalistleri işçi sınıfının gerçek bilincini taşıdıkları inancı ile kendilerini işçi sınıfının yerine koymaya iteleyebiliyor. Dış öncülük bu sakat görüşün ürünüdür. Sosyalizme giden en kestirme yol işçilerin, köylülerin, emekçilerin davaya sahip çıkmalarıdır.

*İşçi sınıfımız bilmelidir ki, ızdıraplarının kaynağı ücretlilik durumundan, yani kendileri emek güçlerini, üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip olan kapitalistlere satarak yaşamak zorunda olmalarından, ileri gelmektedir. Büyük üretim araçları kapitalistlerin tekelindedir. Kamu sektörü de son tahlilde kapitalistlerin buyruğundadır. İşçilerin yarattığı artı değerin kapitalistlerin cebine girmesi, yani işçilerin sömürülmesi, yani işçilerin insancıl sayılamayacak bir yaşama mahkûm bulunmaları, üretim araçlarının, değiş-tokuş, ulaşım ve kredi araçlarının ve giderek devletin kapitalistlerin egemenliğinde olmasından doğmaktadır. Bu duruma son vermenin yolu ise, daha yüksek ücretler için mücadele değildir. **Açıktır ki**, elde edilen daha yüksek ücrete, kapitalistler fiyatları yükseltmekle cevap vereceklerdir. Nitekim boyuna fiyatlar yükselmektedir. Şu halde daha yüksek ücret için, daha iyi çalışma koşulları için, iş güvenliği, işçi sağlığı ve öteki sosyal haklar için mücadeleyi sürdürmekle birlikte, politik mücadeleye öncelik vermek şarttır. İşçiler bilmelidirler ki, sınıf olarak, tüm emekçilerle birlikte iktidar için mücadele etmek, iktidara gelmek ve kapitalist ilişkilere son vermek, ikinci sınıf yurttaşlar ol-*

maktan kurtulmanın ve Türkiye'yi geribırakılmışlıktan bağımlılıktan kurtarmanın biricik yoludur. İşçi sınıfımızın politik bilince tam ulaşmış sayılması, bu gerçekleri açık seçik kavraması ve bunun sonucunda bağımsız bir politik güç olarak iktidar için mücadele gereğini duymasına bağlıdır.

Geçici işçi tipi (köylü işçi) tipi hızla tarihe karışmaktadır. Sanayinin, çarpık ta olsa, gelişmesi klasik fabrika işçisi tipini yaratmaktadır. Bu yeni tip işçiler gerçekleri kolayca kavrayacak durumdadırlar. Gelişmiş sanayi ülkelerine işçi ihracı, bilinçlenmeyi daha da hızlandırabilecek bir etkendir. Beri yandan işçilerimizin köyleriyle ilişkilerini kesmemiş olmalarının (işçi-köylü) kaynaşmasını kolaylaştıracağı kuşkusuzdur.

Ne var ki, bu gelişmelere paralel olarak sosyal-demokrat ideolojisini işçiler arasında yaymak için harcanan çabalar, bu gelişmeyi frenleyebilir. Biz sosyalistlerin uyanık olmamız, sosyal-demokrat ideolojisi ile gereği gibi mücadele etmemiz zorunludur. İşçilere kapitalist ilişkilere son verilmedikçe ikinci derecede yurttaşlar olmaktan kurtulamayacakları iyice anlatılmalıdır. Bunun için de kendilerinin iktidar olmasının şart olduğu tekrar tekrar anlatılmalıdır. CHP'nin dilinden düşürmediği «halk iktidarı» sözcüklerinin bu anlamı taşımadığı, işçilerden yana olduğunu ileri süren CHP'li bürokratların iktidarı anlamına geldiği açıklanmalıdır.

Türk ulusunun biricik umudu işçi sınıfının emekçi yığınlarla kuracağı iktidardır. Emekçilerin iktidarı bize yepyeni bir yaşam getirecektir. Sağ-

lam ve bağımsız bir ekonomi. Gerçek demokrasi, emeğe dayalı sağlam ahlâk kuralları ve emekçi yığınların beslediği ve kendi kaynaklarında yenilenmiş, yüksek yaygın bir kültür...

2) TARIM İŞÇİLERİ ve KÜÇÜK KÖYLÜLER :

Köy envanter etütlerine göre, ülkemizde 445 697 köylü ailesi topraksızdır. Bunların 57 323'ü ortakçılık yapar. 7 292'si kiracıdır. 381 082 aile de tarım işçisidir. Demek ki, tüm köylü ailelerinin yaklaşık olarak altıda biri topraksızdır; % 28,09'u da tarım işçisidir. Tarım işçileri ailece çalışırlar; çalıştıkları topraklara genellikle başka illerden göçerler. Tarlada konaklarlar.

Çalışma koşulları son derece ağırdır. İş, gün ağarmadan başlar, ortalık kararana kadar devam eder. Ücretler son derece düşüktür. Toplanan ürünle orantılı olduğundan, işçiler güçlerini sonuna kadar harcarlar. Elçi denen aracıların insafına bırakılmış durumdadırlar. İş yasası kapsamı dışında tutulmuşlardır. Sigortaları yoktur. Emekçiler arasında en aşırı biçimde sömürülen tarım işçileridir.

Kalabalık gruplar halinde çalışmaları ve aynı koşullarda yaşamaları, tarım işçilerini bilinçlenmeye, örgütlenmeye iteleyebilecek nesnel bir etkendir. Beri yandan köylünün en yoksul kesimini oluşturmaları, işsizliğin devamlı baskısı altında bulunmaları, tarım işçilerini politik bir örgütlenme içine girdiklerinde, işçi sınıfının dinamik bir kesimi haline getirecektir. Ne var ki, tarım işçile-

ri mevsimlik işçi olduklarından bu etkenler sürekli rol oynamamaktadır. Ama bu durumun da şöyle bir olumlu yanı var: Tarım işçileri kent işçileri ile köylüler arasında bir köprü görevi görebilirler. Politik konularda öğrendiklerini köye götürerek köylülerin bilinçlenmesine yardımcı olabilirler.

Bir ayağı kentte bir ayağı köyde olma durumu Sanayi İşçilerimizin de bir özelliğini oluşturmaktadır. Bu, gerçek anlamda bir sanayi işçisi tipinin doğmasını geciktiren bir etkendir. Bu durumda olan işçi bir yönüyle köy üretimine bağlı kalmakta, sanayi üretiminin işbölümüne dayalı gayrı-insani yasasının etkisinden kısmen de olsa, kurtulma olanağı demesek de, bu etkiyi hafifletmek olanağını bulmaktadır. Son yıllarda sanayileşmenin gelişmesi işçilerin köyle olan bağlarını zayıflatmıştır.

Tarım işçilerinin durumu başkadır. Köyle ilişkilerini sürdürmektedirler. Genellikle kışı köyde geçirmektedirler. Köyden kopamamaktadırlar. Önemli bir noktaya parmak basalım: Tarım işçilerinin üretime katılma biçimi, köydeki üretim biçiminden farklıdır. Toprak ağasının tarlalarında çalışmaktadırlar. Emek güçlerini satmaktadırlar (*). Üretime yüzlerce, binlerce tarım işçisi bir-

(*) (Bir parantez açarak son zamanlarda «emek gücünü kiralamak» teriminin kullanıldığı görülmektedir. Bu birleşik sözcük yanlıştır. İşçi emek gücünü tümüyle tüketir. Oysa kirada, kira sözleşmesi sona erince kiralanan şey sahibine döner. Yani kira sözleşmesi kiracıya kiralanan şeye zarar vermeden sa-

arada katılmaktadırlar. Aralarında dayanışma vardır. Ortak bir kadere sahip olduklarını kavramışlardır. Her an karşılarında toprak ağasının temsilcisi olarak «elçi»yi görmektedirler. O, onların insafsızca sömürülmesine olanak veren ağalık düzeninin simgesidir. Burada yaptıkları iş gene toprak işidir ama, köydekine benzememektedir. Köyde ailesinin fertleriyle birlikte kendi küçük toprak parselini ekip biçen köylü bir üretim birimi meydana getirmektedir. Yanındaki tarlayı ekip biçen köylü ile dayanışma halinde değildir. Karşılarında, onları dayanışmaya iteleyecek kimse yoktur. Olsa olsa tabiî afetler karşısında dayanışma ve işbirliği gereğini duyar köylüler.

Bir de imece ile yapılan köy işleri var. Ama üretim işlerinde her toprak parselinin sahibi, ailesi fertleri ile birlikte, başkalarının yardımını görmeden ve kendisi de başkalarına yardım etmeden, tam bir yalnızlık içinde çalışır.

Tarım işçisi olarak çalışanların kesin sayısını bilemiyoruz. İstatistik rakkamlarına göre 450 bin dolayında köylü ailesinin hiç toprağı olmadığı sap-

---

dece onu kullanma hakkı verir. Satışta ise, satılan şeye alıcı sahip olur ve dilerse onu tümüyle yitirir. Emek gücü kiralanan bir nesne değil, satılan bir maldır. İşgünü sonunda işçi emek gücünü geriye alamaz. Emek gücü işverence tüketilmiş, yitirilmiştir. İşçi ertesi işgününde yine emek gücünü satacaktır. Ama bu işçinin birtakım besin maddeleri alarak yeniden oluşturduğu yeni bir işgücüdür. Eski işgücü mala dönüşmüştür; yitmiştir. Bundan dolayı işçi ile işveren arasındaki ilişki bir kira ilişkisi değil, bir satış ilişkisidir. Emek gücü satılır, kiralanmaz.)

tanmıştır. Bunların tüme yakın bir bölümünün tarım işçisi olduğu kabul edilebilir.

Küçük köylüler, üzerinde çalıştıkları toprak parselini işçi çalıştırmadan ailece ekip biçen (uğraştıkları tarım türü gerektiriyorsa bir çift hayvan kullanan) ve yıllık gelirleri ancak yaşamlarını sürdürmeye yeten köylü aileleridir. İşledikleri toprak parselinin yüzölçümü, toprağın kıraç ya da sulanan toprak olmasına ve verimlilik derecesine göre değişir. Elimizde ayrıntılı istatistik rakkamları yok. Toprak parsellerinin yüzölçümü büyüklüklerine göre aile sayısını veren istatistikler, bu parsellerin kıraç mı, sulanan toprak mı olduğunu, ya da toprağın sınıfını belirtmiyor. Ama bu istatistiklerden gene de bir fikir sahibi olabiliyoruz. 1 - 20,9 dönüm yüzölçümü olan toprak parsellerini işleyen köylü ailelerinin sayısı 1 486 168'dir. Tüm köylü ailelerinin % 40,98'i. Bu sınır 30 dönüme çıkarılacak olursa, oran % 60,40 olur. 50 dönüme çıkarılırsa, oran % 75,18'i bulur.

Yukarıki rakkamlar toprağın ve yapılan tarımın niteliklerini belirtmediği için, tartışılabilir. Ama sahip olduğu küçük toprak parselini ailesi fertleriyle ve bir çift hayvan kullanarak ekip biçen küçük köylü ailesi tipinin, ülkemizde yaygın olduğu, köylü aileleri arasında büyük çokluğu oluşturduğu kuşkusuzdur. Bunların yıllık gelirleri son derece düşüktür. Sosyal devlet kavramı bunlar için bir anlam taşımaz; hiç bir güvenceleri yoktur. Çalışan bir insana gerekli kaloriyi bile alamadan sürekli bir az-beslenme içinde yaşarlar. Küçük köylülerle tarım işçileri toplumumuzun

en yoksul, uygarlık nimetlerinden en yoksun sosyal kategorisini oluşturmaktadırlar. Küçük köylüler, işçi sınıfımızla sürekli ittifaka, işbirliğine, köylü nüfus içinde en yatkın olan kategoridir.

Ancak şu var ki, küçük köylüler aynı koşullarda yaşamakla birlikte birbirlerine çeşitli bağlarla bağlı değillerdir. Yani şu anlamda ki: Üretim tarzı bunları karşılıklı ilişkilere itelcyecek yerde, küçük köylüleri birbirinden ayırmaktadır: Her küçük köylü ailesi işlediği toprak parseli ve varsa bir çift hayvanı ile, kendi kendine yeten kapalı bir birimdir. İşledikleri parselin ekilip biçilmesi, işbölümüne yol açmaz. Küçük köylü bilimsel yöntemler kullanma gereksinimini duymaz. Küçük tarlası dededen kalma yöntemlerle işlenir. Kendi kendine yeten, başkalarıyla işbölümünü, çeşitli ilişkiler kurmayı gerektirmeyen bir üretim tarzının tutsağı olan küçük köylü ailelerinin, nüfusun büyük kesimini oluşturduğu bir toplumda gelişme ve yeteneklerde çeşitlilik, sosyal ilişkilerde zenginlik gibi uygarlık belirtileri asgarî düzeyde kalır. Kuşkusuz küçük köylüler, üretim tarzları, yaşam biçim ve düzeyleri, kültürleri, gelenekleri ile toplumun öteki sınıfları karşısında ayrı bir sosyal sınıf oluştururlar. Ama bunların, başka sınıflar karşısında çıkarlarını korumak ve giderek politik iktidar olmak anlamında bir sınıf bilincine sahip oldukları, yani gerçek anlamda bir sınıf oluşturdukları söylenemez. Bunlar çok partili rejime geçtiğimizden beri, parlamentoda dertlerini dile getireceğini ve kimi isteklerini kısmen de olsa kabul ettirebileceğini umdukları, kendile-

rinden olmayan kişilere, partilere oy vermişlerdir. Bunun henüz işçi sınıfımız bakımından da böyle olduğu kabul edilmelidir. Sadece TİP'in katıldığı seçimlerde bu perdenin yavaş yavaş kalktığı görülmüştür. Demek ki, aynı doğrultuda daha yoğun bir çalışma ile küçük köylülerin sosyalizm davasına kazanılması olanaklıdır. Güvenlerini kazanmak ve gerçek çıkarlarını, şemacılıktan, doğmacılıktan kaçınarak, onların kolayca kavrayacakları biçimde gözler önüne sermek şartıyla küçük köylüler ve tarım işçileri yığınını, yüzyılların edilgenliğinden, (pasif)liğinden sıyrılmalarına ve demokratik devrimci bir sosyal güç haline gelmelerine yardımcı olunabilir. Sosyalist Parti, küçük köylülerin bilinçlenmesini hızlandırmaya ve onları örgütlemeye özen gösterecektir. Büyük yığınlar ihmal edilemez. Türkiye'nin bir tarım ülkesi olduğu nüfusumuzun % 62'sinin köylerde yaşadığı ve 20. yüzyılın sonuna dek köylü nüfusun çoğunluğu oluşturacağı düşünülecek olursa, köylerde birikim sağlama uğraşına önem verilmesi doğaldır. Geri bırakılmış toplumlarda yaşam koşulları son derece ağır ve sayıları büyük rakkamlara ulaşan tarım işçileri ile küçük köylüler, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için yürütülen mücadelenin ön saflarında önemli bir yer tutmaktadırlar. Türkiye'mizde de bu gerçeği gözönünde bulundurmak, gerek emperyalizme ve faşizme karşı mücadelemizde, gerek demokrasi yolundaki mücadelemizde, gerek kapitalist ilişkilerden kurtulmak için yürüttüğümüz mücadelede, gerekse sosyalizm için mücadelemizde tarım işçilerini, küçük

köylüleri hareketimizin vazgeçilmez öğeleri olarak değerlendirmek zorundayız.

3) KÜÇÜK ESNAF VE ZANAATKÂRLAR :

Bu sosyal kategoriye, kendi işyerinde, çoğu kez basit aletlerden oluşan küçük sermayesini, bedeni ile tek başına çalışarak, ya da bir iki yardımcı da çalıştırarak değerlendiren, demirci, teneke-ci, tesisatçı elektrikçi, kunduracı, terzi, bakkal, kasap, manav gibi meslek sahipleri girer. Yaşam düzeyleri daha yüksek olduğu halde küçük tüccarları da bu kategoriye sokabiliriz.

Küçük esnaf ve zanaatkârlar, kapitalizmden önceki üretim tarzlarının sınıflarıdır. Ve endüstri toplumu er geç bunları tarih sahnesinden silecektir. Bu meslekler arasında sade endüstrileşmenin doğrudan doğruya etkilemediği meslek türleri şimdilik yaşama şansına sahip görünmektedir: Berberlik gibi, minarelerin kurşun kaplamacılığı gibi, çinicilik gibi... Bunlar ya geleneksel zanaatlardır, ya da kişisel beceri isteyen mesleklerdir.

Esnaf ve zanaatkârların, tarihsel gelişmenin yok olmaya mahkûm ettiği bir sosyal kategori oluşturduklarını az önce söylemiştik. Kapitalizmin getirdiği büyük endüstri bunların mezarını kazmaktadır. Ve bunlar bunu sezinledikleri halde sınıfsal yapıları bakımından tarihe karışmış bir üretim tarzının ürünü olduklarından kapitalizmi aşacak bir düzeni düşünemezler. Ve kapitalizm içinde tutunmaya çalışırlar. Gerçekte esnaf ve zanaatkârlar, geniş bir emekçi yığını oluşturmakta-

dır. İşçiler ve köylülerle aynı safta yer almaları gerekir. Bunlar için de kapitalist ilişkilere son verilerek, kapitalist olmayan kalkınma yolundan sosyalizme geçilmesi biricik kurtuluş yoludur. Gerek kapitalist olmayan planlı kalkınma yolu izlendiği dönemde, gerek sosyalizme geçildikten sonra endüstrileşme hareketi yaygın bir hal alana kadar, küçük esnaf ve zanaatkârlar toplumumuzda önemli bir rol oynamaya devam edeceklerdir. Dolayısıyle bunların sosyal bir kategori olarak çıkarları rasyonel biçimde korunacaktır. Ne var ki, küçük esnaf ve zanaatkârlara bugünkü kapitalist ilişkiler sürdürüldükçe sorunlarından hiç birine geçerli çözüm bulunamayacağını, ve gerçek çıkarlarını işçiler, köylülerle birlikte iktidar olmalarına bağlı olduğunu anlatmak ve onları aynı siyasal örgütün çatısı altında toplamak gibi kolay olmayan bir işin hemen ele alınması gerekmektedir. Küçük işyerleri ile sınırlı olan kişisel çıkar anlayışını, emekçi sınıf ve kategorilerin ortak çıkarı, giderek daha ileri bir düzenin kurulmasındaki ortak çıkar ve Türkiye'nin yarınlara dönük çıkarlar anlayışı düzeyine yükselebilecek, küçük esnaf ve zanaatkârlar arasında yoğun bir çaba gösterilecektir.

4) DEVRİMCİ GENÇLER :

Gençler, haksızlığa, çıkarcılığa, ikiyüzlülüğe, yalana, çirkinliklere isyan halinde. Ana ve babalarının insanları alçaltan sömürüye, zorbalığa dayalı kokuşmuş dünyaşını yadsıyorlar. İnsana in-

sanlığını yitirten, insanı yabancılaştıran, insanın insanı sömürdüğü bir toplumda, ya ezmeye ya ezilmeye mahkûm varlıklar olarak yaşamak istemiyorlar. Gençler adaletli, ahlâklı, yalansız, sömürüsüz güzel bir dünyanın; insanların insanlıklarına kavuşacakları, birbirlerine saygılı ve sevgili olacakları, eşitlik özgürlük içinde kardeşçe yaşayacakları, bir barış dünyasının özlemini çekiyorlar.

Bu isyan, kuşaklar arasındaki bilinen çatışma değil elbet. Gençlerin isyanı düzene, her şeyi kokuşturan, her şeyin alınıp satıldığı, emeğin de, erdemin de, namusun da mal haline geldiği, paranın egemenliğindeki düzene...

Bu ülkelerin sınırlarını aşan bir olay. Batı dünyasının gençlerine ortak bir tepki bu isyan. Kimi gençler, isyanı, içinde yaşadıkları toplumun kurallarını yadsıyan özel topluluklar vücuda getirerek sürdürüyorlar. Hipiler gibi. Kimileri uyuşturucu maddelerin sağladığı yok edici kaçışta buluyorlar isyanı. Kimi gençler de, kokuşmuşluğun nedenini saptamışlar; isyanları, kapitalist düzene karşı, kapitalist düzeni değiştirmekten, yeni bir düzen kurmaktan başka çare olmadığını biliyorlar...

Güzel bir dünyada yaşamak istemeleri, gençlerin en doğal hakkı. Kaldı ki, bir avuç sömürücüden başka kim memnun bu düzenden! «Böyle gelmiş, böyle gider» deyip, haksızlıklara, baskılara, türlü çirkinliklere katlanan çok elbet. Ama böyle gitmeyeceğine inananlar, inanmakla kalmayıp dünyayı değiştirmeye, güzel bir dünya yaratmaya

çalışanlar da var. Bunlar bilinçli işçiler, bilinçli köylüler; onlarla aynı safta mücadele eden sosyalist aydınlar, gençler; uyanıp örgütlenmiş emekçi halk yığınları...

Bizde de durum, genel çizgileriyle dünyadakinden farksız; eski TİP emekçi yığınlarıyla ilişki kurmayı başardığından bu yana, işçilerin, köylülerin uyanışı hızlandı. Sosyalistler, devrimci gençler bu uyanışı hızlandırdıkları, bu uyanışın politik bir bilince dönüşmesine hizmet ettikleri ölçüde tarihsel görevlerini yapmış olacaklardır.

Devrimci adını alan gençlerimiz, ağır sorumluluklar altına girmişlerdir. Geçmiş olayların muhasebesini yapan gençler, sorumluluklarının görevlerinin içeriğini, sınırlarını en doğru biçimde saptayacaklardır elbet. Buna inanıyoruz.

Gençler toplum düzenini tek başlarına değiştiremezler. Buna sosyal yapıları engeldir; güçleri de yetmez. Devrimci gençler sosyal kökenleri bakımından, burjuvaziye, bürokrasiye, küçük burjuvaziye mensupturlar. Emekçi sınıflardan gelenleri pek azdır. Devrimci Gençler kendilerini emekçi sınıflara adamışlardır, ama ideolojisini benimsedikleri işçi sınıfı ile, köylülerle bütünleşmiş, hiç olmazsa sürekli ilişkiler kurmuş da değillerdir. *Bu eksiğin bir an önce ortadan kaldırılması gerekir.*

Gençler bilinçli, fedekâr, yürekli, dinamik bir aydın grubu oluşturmaktadırlar. Bu grubun bir takım özellikleri var: Toplumun kirliliklerine bulaşmadıkları için gençler, haksızlıklara, çirkinliklere içtenlikle karşıdırlar ve doğruya güzele, doğal

olarak açıktırlar. İçtenlikleri güven kaynağıdır. İnançları için yaşadıklarından, fedekârlığa hazırdırlar. Ve körpe bir fidan gibi oldukları için, işçilerle, köylülerle dostça ilişkiler kurup sürdürmenin zor koşullarına kolaylıkla uyabilirler. Ödün vermezler. Ve her şeyin hemen oluvermesini isterler...

Böyle bir gençliğe sahip olmak, Türkiye için gerçekten büyük şanstır. Gençlerimizin büyük çoğunluğunun sosyalist olması, bunların işçiler, emekçiler için, Türkiye için her fedekârlığı göze alması, yarınlara güvenle bakmamızı sağlamaktadır. Bu erdemleri yanında kuşkusuz kimi kusurları da var; ama bunlar «gençlik hastalığı»dır. Gençler, işçiler ve köylülerle ilişki kurdukça; gerçeklerimizi içerden gördükçe; hele Partimiz saflarına katıldıkça bu kusurlarından mutlaka sıyrılacaklardır.

a) *Birikim Sorunu.*

Suyun nitelik değiştirmesinin, buhara dönüşmesinin bir sürecin sonucu olduğunu; 100 derecelik ısı birikiminin zorunlu bulunduğunu biliriz ve söyleriz de; toplumun daha ileri bir üretim biçimine geçmesi için de kimi birikimlerin gerektiğini; özellikle işçi sınıfının, köylülerin, emekçilerin politik bilince kavuşmaları, örgütlenmeleri gerektiğini; kısacası toplumda hareketi sağlayacak kadar bir sosyalist bilinç birikiminc gerek olduğunu pek hesaba katmayız.

Toplum duvar gibi karşımıza dikilen bir nes-

ne değildir ki, yıkıp yerine yenisini yapasın. Toplum bizi her yandan saran bir çeşit sıvı, yumuşak kaygan, ama son derece dirençli bir nesnedir. Elinizden kayar, kalıba girmez, biçime sokulmaz. Biçime soktuğunuzu sanırsınız, oysa «eski» yaşamını sürdürür. Sözlerimiz yanlış anlaşılmasın: Toplum değiştirilemez demiyoruz. Değiştirilir, ama içinden değiştirilir; iç yasalarına egemen olursak değiştirilir. Bu da ancak işçi sınıfının politik bilince ulaşması ve bağımsız politik güç olarak toplumun yaşamında ağırlığını duyurması ile olur.

Kitaplardan sosyalizmi öğrenmiş olmak, sosyalistlere, devrimci gençlere öncülük hakkı vermez. Öncülük işçi sınıfınındır. Onun adına öncülük etmek de olmaz. Sosyalizmin taşıyıcısı da, gerçekleştiricisi de işçi sınıfının kendisidir. Vekâlet burada işlemez. Çünkü işçi sınıfının öncülüğü, onun üretim sürecinde işgal ettiği yere, oynadığı role sıkı sıkıya bağlıdır. Sosyalist bilinç, işçilerce taşındığı zaman tam anlamını alır. Yani bilinçle, işçilerin yaşamı arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Bu bağ koparsa sosyalist bilinç aydınlarda olduğu gibi, kitapsal bir bilinç haline gelir. Aydınlar, gençler, sosyalist bilinçlerini işçilerle bütünleşerek geliştirirler. Kaldı ki, işçi sınıfının harekete fiilen öncülük etmesi, etkinlik bakımından da zorunludur. Tekelci sermaye çevreleri ve işbirlikçileri karşısında ancak işçiler, köylüler, emekçiler etkin bir politik mücadele sürdürebilirler. Ve ancak onların iktidarı köklü dönüşümler yapabilir; kapitalist ilişkilere son verebilir.

Ne var ki, işçi sınıfımızın henüz politik bilin-

ce tamamı ile sahip olduğu söylenemez. En önemli sorunumuz bu süreci hızlandırmaktır. Kolay bir iş değil. Sabır isteyen bir iş. Gençlerin bu işte başarılı olacaklarını sanırız; çünkü kökleşmiş alışkanlıkları yoktur ve genç işçiler, genç köylülerle dostluk ilişkileri kurabilirler. Dostluk karşılıklı güvenle kurulur. Gençlerin bu güveni vereceklerine inanırız. Ancak, tüm aydınlarda ortak olan üstünlük kompleksinden sıyrılması şarttır. Bilinmelidir ki işçilerden, köylülerden, aydınların öğreneceği çok şey vardır. Kuşkusuz sosyalist gençlerin de onlara öğretecekleri şeyler vardır. Ama daha önce, kitaplardan öğrendiklerimizi işçilerden, köylülerden öğrendiklerimizle zenginleştirmemiz, böylece sosyalist bilincimizi kitapsal olmaktan kurtararak, yaşayan bir sosyalist bilince dönüştürmemiz gerekmektedir.

Bilim dilinin ayrı bir dil olduğu unutulmamalıdır. İşçilerle, köylülerle, onların konuştuğu dille anlaşırız. Öğreteceğimiz şeyleri ancak, o dille öğretebiliriz. Kitap gibi konuştuk mu, dialog kuramayız. *Özetlersek: Emekçilerle ilişki kurmadan önce aydın olmanın yarattığı üstünlük kompleksinden, «ben biliyorum, o bilmiyor» ruhsal durumundan arınacağız.Bizim de onlardan çok şeyler öğreneceğimizi ve bunca övündüğümüz sosyalist bilincimizin, işçilerle, köylülerle ilişkilerimizi sürdürdükçe yaşayan bir bilinç haline geleceğini içtenlikle kabul edeceğiz. Öğretmek istediğimiz bilimsel gerçekleri, onların yaşadığı olaylar içinde ve onların konuştuğu dilde vereceğiz. Kitap gibi konuşmayacağız.*

Görüldüğü gibi, karşılıklı güven isteyen, sabır isteyen, zor bir iş. Ama sosyalistlerin, devrimci gençlerin bu zor işin üstesinden gelecek yeteneklere sahip olduklarına inanıyoruz. Sosyalist hareketimiz yeni bir yolun başındadır. Bu yolda akılla, sabırla, mümkün olan en büyük hızla ilerleyeceğiz. İzleyeceğimiz bu yeni yolda, Devrimci Gençler, işçilerle köylülerle, sürekli ilişkiler sürdürerek, işçi-köylü ittifakının sağlanmasında ve sosyalist harekete akıllı bir dinamizm getirmekte etkili olabileceklerdir. Sosyalizmi işçiler, köylüler, emekçiler kuracaktır. Sosyalist aydınlar, devrimci gençler onlara yardımcı olacaklardır.

ÇAĞRI

Ulusça, Amerika'nın ve tekelci sermayenin çıkarlarına hizmet ediyoruz. Bunlarla ortak bir avuç işbirlikçiye çalışıyoruz. Bu durumda ne Türkiye geribırakılmışlıktan kurtulabilir, ne de emekçiler insanca yaşama olanağına kavuşabilir. Çıplak gerçek budur. Egemen çevreler bu gerçeği «Nurlu ufuklar» edebiyatıyla gizlemeye çalışıyorlar. Sahte bir milliyetçilik maskesi arkasında emekçi halk yığınlarını aldatmaya ve gerçek yurt severlerin sesini kesmeye uğraşıyorlar. Çağımızda milliyetçilik, ulusunu bağımsız yaşatmak; işçilerin, köylülerin, emekçilerin sömürülmesine meydan vermemek; ileri ekonomisi, ileri sosyal yaşantısı; ileri kültürü, sanatı, edebiyatı, felsefesi ile, koca insanlık ailesinin sevilen sayılan bir üyesi olmaya

çalışmaktadır. Gelenek ve göreneklerimizde, bu amaca hizmet edecek ne varsa; güzele, doğruya, iyiye, barışa, insanlık sevgisine yönelik neyimiz varsa, hepsini ortaya çıkarıp, çağdaş ölçülere vararak değerlendirmektir günümüzde milliyetçilik. Milliyetçilik her halde düşmanlık tohumları saçmak, başka ulusları aşağılamak, asla değildir. Milliyetçilik yurdunu sevmek, ulusunu sevmek; dilini, kültürünü sevmek; yurdunu korumak; güzel, doğru işler başararak ulusunu herkese sevdirmek, yüceltmektir. Geribırakılmış toplumlar için milliyetçilik emperyalizme karşı olmaktır; kapitalist ilişkilerin boyunduruğundan kurtulmak, sosyalizme yönelmektir.

İşçi kardeşler! Köylü kardeşler! Emekçi kardeşler! Sınıf yapınız dolayısıyla ancak sizler, kesin kararlılıkla ödün vermeden emperyalizme ve kapitalizme karşı çıkarsınız. Kapitalist ilişkilere son vermekte ancak sizlerin çıkarı vardır. İşçi kardeşler! bu mücadelenin başını ancak sizler çekebilirsiniz. Çünkü çıkarlarınız kapitalizmle kesin biçimde çatışmaktadır ve ancak sizler, sömürücülerin karşısında ayrı bir sınıf oluşturduğunuz bilinci ile iktidara gelip «ücretlilik» sistemine yani kapitalizmi besleyen ilişkilere son verebilirsiniz. Ve ulusal ekonominin kilit taşı durumundaki üretim araçlarını, değiş-tokuş, ulaşım ve kredi araçlarını kamulaştırarak, tüm emekçilerin, tüm ulusun sömürülmekten, ezilmekten kurtulmasına yol açabilirsiniz. Tarım işçileri, küçük köylüler sizin doğal müttefiklerinizdir. Sosyalist aydınlar, devrimci gençler bu ittifakın perçinlenmesinde ve

sosyalist teoriye, politikaya ilişkin konularda sizlerin güvenilir yardımcılarınızdır.

Sosyalist kardeşler! Devrimci Gençlerimiz! Bu aşamada görevimiz işçilerin, köylülerin, emekçilerin bilinçlenme sürecini hızlandırmaktır. Sosyalizm, işçi sınıfının davasıdır. Sosyalizmin taşıyıcısı da, gerçekleştiricisi de odur. Onun demokratik öncülüğünde bütünleşmiş, bilinçli emekçi halk yığınları olmadan, hiç bir başarıya ulaşamaz. İşçilerin köylülerin, emekçilerin desteği sağlanmazsa, sosyalistler, devrimci gençler karaya vurmuş balığa dönerler.

Türkiye'nin gerçeklerini bilmek zorundayız. Sosyalizm için hazır reçete yoktur. Sosyalist ilkelerden hareket ederek, mücadele yöntemimizi de, iktidar olunca kuracağımız sosyalizmin biçimini de, bu gerçeklere göre saptayacağız, bundan dolayı mücadele yöntemimiz de sosyalizmimizin biçimi de bize özgü olacaktır. Tekrar edelim: Sosyalist ilkelerden çıkış yapacağız; bilime dayanacağız. Ve sosyalist ilkelere, bilime dayandığımız için, bize özgü bir yol izleyeceğiz; bize özgü biçimde bir sosyalizm kuracağız: Bağımsız demokratik Türkiye Sosyalizmi...

Sosyalist kardeşler! Devrimci Gençler! Teori sorunlarında, strateji ve taktik sorunlarında görüş ayrılıklarımız ne olursa olsun, hepimiz aynı teoriye dayanıyoruz; hepimiz sosyalistiz. Bu bizim biricik güç kaynağımız. Bu gücümüzü yitirmemeliyiz. Tartışmalarımızda, bilimden, ahlâk kurallarından ayrılmayacağız. Bilim adamları teorik

anlaşmazlıklarını nasıl gerçeklerin mihenginde çözüyorlarsa, teorimiz, bilimsel bir teori olduğu için, biz de anlaşmazlıklarımızı aynı yoldan çözeceğiz.

Sosyalist Kardeşler! Devrimci Gençlerimiz! Bir burjuva düzeni içinde yasal mücadele veren sosyalist örgütler, meşruluklarını kabul ettirmek için de savaşırlar. Bu şu demektir: Sosyalist örgütler elbet toplumun yasaları olanak verdiği için kurulabilmişlerdir. Ve mücadelelerini bu olanaklardan yararlanarak sürdürmektedirler. Ancak bu durumu burjuvazinin bir lütfu, bir ihsanı olarak yorumlamak, «icazet»li bir sosyalizmden söz etmek doğru değildir. Çünkü burjuvazi, sosyalist partilerin kurulmasına olanak veren yasaları, hiç kuşkusuz birtakım zorunluklar karşısında kabul etmiştir. İşçi sınıfının güçlenmesi, politik hakları için sürekli mücadele etmesi; ya da sol çevrelerin kimi rastlantı uyumluluklarından yararlanarak varlıklarını dayatabilmiş olmaları; ya da dış ilişkiler, burjuvaziyi solun meşruluğunu kabule zorlayabilir. Herhalde burjuvazi böyle bir kararı durup dururken kendiliğinden almaz. İşçi sınıfını aldatmak için kurdurabilceği muvazaa partileri bile, son tahlilde zorunluluk karşısında kurulmuş partilerdir. Politikada hiç bir şey bir tarafın iradesine bağlı değildir. Her şey etki tepki yasasına göre oluşur. Kaldı ki, yasal yol dikensiz yol da değildir.

TİP'in uğradığı saldırılar hatırlansın. Üstelik bu dural (statik) bir durum hiç değildir. Meşruluğunu sürekli korumak ve aynı zamanda meşruluğun sınırlarını sürekli genişletmek için mücade-

le vermek zorunludur. Burjuva düzeninde sosyalistlerin «meşruluk» savaşı bitmeyen bir savaştır. Sosyalistlerin iktidara gelmeleri bile bir güvence değildir. Şili örneğinde görüldüğü gibi... Ancak, sosyalizme yönelik yeni düzen sağlam temele oturtuldukça «meşruluk» da sağlam temellere oturmuş olur. Burjuvazinin eline fırsat geçince sosyalizmi meşruluk sınırları dışına itmeye çalışacağı akıldan çıkarılmamalıdır. Ve sosyalistler hiç değilse bu fırsatı vermemelidirler.

İyi niyetli yurttaşlarımız! Bu düzenden memnun olmayan kardeşlerimiz! Adaletli bir düzen kurulması, demokrasinin nimetlerinden gerçekten yararlanılabilmesi için, bugüne dek iktidar olmuş olan sınıfların, iktidardan uzaklaştırılması şarttır. Çünkü Türkiye'yi bu hale getiren onlardır; emekçileri sömüren onlardır; herkesin yarınlarından umut kesmesine, mutsuz olmasına sebep olan onlardır. Nasıl istersiniz ki, onlar bu duruma son versin. Bu duruma, ancak çıkarları bu durumun değişmesinde olanlar, yani işçiler, köylüler, emekçiler ve tüm iyi niyetli yurttaşlar son verebilir. Türkiye'nin hızlı, dengeli ve uyumlu kalkınması da, demokrasinin gerçekten uygulanması da, bugünkü haksızlıkların, çirkinliklerin yerini, adaletin, doğruluğun, güzelliğin alması da, emekçilerin iktidar olup kapitalist ilişkilere son vermesine bağlıdır.

SOSYALİST PARTİ, yoksulluk, umutsuzluk, karamsarlık içindeki tüm yurttaşlarımıza bir umut kapısı açıyor: Kapitalizmin yitirdiği insanlığımızı hep beraber elbirliği ile yeniden kazanalım...

SOSYALİST PARTİ
1975

FİYATI : 10.- TL.
TBMM KUTUPHANESI